

Centre
de Professorat
Inca

C/ Mestre Torrandell, 59 (INCA)
Tel. 971 507044 · Fax 971 881052
http://cepinca.caib.es
E-mail: cepinca@educacio.caib.es

Número 33 gener 2011

Edita:

Centre de Professors d'INCA

Equip del CEP:

Directora

Francesca Pascual Socias

Assessoria d'Atenció a la Diversitat

Francisca M. Solivellas Morro

Assessoria d'Educació Infantil

Sacramento López Martínez

Assessoria d'Àmbit Sociolingüístic

Isabel M. Serra Serra

Assessoria de Tecnologies de la Informació

Joan M. Mas Mayol

Assessoria d'Educació Primària

Isabel M. Cerdà Moragues

Assessoria d'Àmbit Científicotecnològic

Gregori Puigserver Canyelles

Assessoria de Llengües Estrangeres i Secretària

Victòria Alzina Femenies

Assessoria de Formació Professional

Martí Amengual Quetglas

Administrativa

Maria Isabel Bertran Sánchez

Ordenances

Antoni Salvà Pons

Marcos García Lis

Wari Kono Bitata

Neteja

M. Salomé Rodríguez Tauste

ISSN: 1139-9228

Dipòsit legal: PM 1729-98

Disseny i Maquetació:

www.accentgrafic.com

Imprimeix: Gràfiques Rubines, SL

Tel. 971 511739

Índex

Editorial	3
Francesca Pascual Socias	
La creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social	4
Angélica Sático	
Respostes a les preguntes del II Congrés Internacional de Creativitat i Innovació Social	14
Katia Tschimmel, Juan Rodrigo, Rosabel Rodríguez, Enric Prats, David Vilalta	
Escola i creativitat	36
Víctor Andreu	
Jo sóc tu, jo sóc tots, però jo sóc jo!	40
Marisol Anguita	
No-ni-nó, una engronsadeta arreu del món	43
Cristina Mas Martín, María José Miró Aguiló, Santiago Pérez Piña	
Filosofia i fotografia amb nins i nines en situacions d'exclusió	44
Mariano López Pinar	
Networking creatiu	47
Karen Sático, Daniela Clape	
Cartografiem-nos	50
Es Baluard, Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma	
Diàlegs amb la creativitat. De congrés a congrés	51
Sacramento López Martínez	
Cloenda II CICI	54
Bibliografia recomanada per l'equip del II CICI	58

FE D'ERRADES DEL NÚMERO ANTERIOR:

- A la pàg. 8, l'autora única de l'article "Apadrina un padrí" és n'Àngela Martín Prieto.
- A la pàg. 10, a l'article sobre la parella tutorial, el nom correcte d'un dels autors és Bartomeu Martorell Pons i no Bartomeu Morell com s'indicava.

Aquesta revista no comparteix necessàriament les opinions expressades pels seus col·laboradors

Editorial

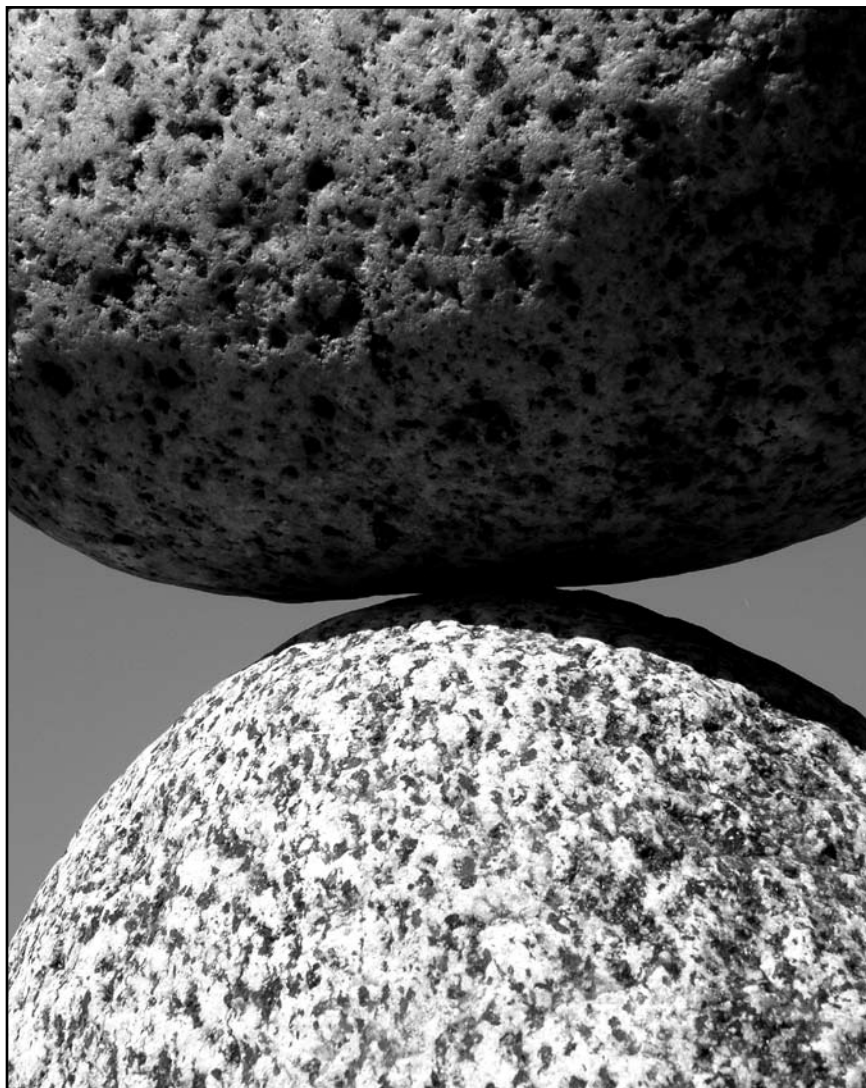
Francesca Pascual Socias

DIRECTORA DEL CENTRE DE PROFESSORS D'INCA

AMB aquesta editorial intentaré respondre el perquè aquest número de la revista Cantabou està format per un seguit d'articles envoltant el tema de la creativitat i la innovació.

Al final del curs passat se'ns va presentar l'oportunitat, mitjançant Angelica Sático i l'associació Crear Mundos, de participar en l'organització del II Congrés Internacional de Creativitat i Innovació i la possibilitat que se celebràs a Mallorca. Valorarem aquest fet com una ocasió que no podem deixar passar i ens entregarem a la tasca juntament amb el CEP de Palma. Després de moltes hores de dedicació, els dies 12 i 13 de novembre de 2010 va tenir lloc a la seu del centre de Cultura Sa Nostra de Palma, el II Congrés Internacional de la Creativitat i la Innovació amb la finalitat de promoure la reflexió sobre la pràctica creativa i innovadora com a motor de desenvolupament i inclusió social i reivindicar el lloc de l'educació en aquest àmbit.

Vivim en una època de molts de canvis, la nostra societat es transforma a un ritme que no ens permet saber com serà el futur dels nostres infants, la crisi econòmica que patim així ho evidencia. En el camp de l'educació, la incertesa s'ha apoderat dels centres i de les aules i són molts els docents que ens demanen si l'educació que reben els nostres alumnes els permetrà desenvolupar-

se qualitativament en el món futur, que sense cap dubte, viuran situacions noves i hauran de resoldre problemàtiques desconegudes a hores d'ara. Davant aquest fet una de les preguntes clau dels educadors és: per a què eduquem els nostres alumnes? I també moltes altres com per exemple, els títols universitaris seran claus per tenir èxit? o n'hi haurà tants que valdran poc?, l'indicador d'èxit d'un alumne és arribar a obtenir un títol universitari?, etc.

Amb el que crec que tots estam d'acord és en la necessitat, dins un món tan canviant, de tenir una visió oberta, flexible, una altra mirada que ens permeti trobar solucions diferents de les que coneixem. Per tot això, calen persones creatives, amb ganes d'innovar per poder assimilar les transformacions i per viure-les en positiu, com una oportunitat.

La mirada creativa requereix una nova actitud per part dels diferents agents pedagògics. Una actitud oberta dels professionals de la docència i la necessitat de crear situacions i ambients que afavoreixin la creativitat dels alumnes, una actitud de suport social cap a les propostes de canvi per respondre als nous reptes socials i una aposta de l'Administració per l'autogestió del centres educatius. En definitiva, una mirada més creativa de tots plegats.

La creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social¹

Angélica Sátiro

INVESTIGADORA EN CREATIVITAT,
CONSULTORA DE PROJECTES EN EL
CAMP DE LA CREATIVITAT; DIRECTORA
DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL *CREAR
MUNDOS* I DEL PROJECTE NORIA.

AQUEST text va ser escrit per contestar les preguntes-eix del 2n CICI (Congrés Internacional de Creativitat i Innovació Social), els dies 12 i 13 de novembre de 2010 a Palma (Mallorca):

1. Què entens per creativitat?
2. Què entens per innovació?
3. Què creus que és creativitat i innovació social?
4. Des del teu àmbit d'actuació, afavoreixes el desenvolupament i la inclusió social? De quina manera?
5. Quin tipus de pistes educatives pots oferir als educadors interessats per utilitzar la creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social?

El seu objectiu és també funcionar com un mapa de ruta conceptual de la conferència inaugural d'aquest esdeveniment i amb el mateix títol. Per contestar aquestes preguntes caldrà aclarir cada terme i establir una plataforma conceptual des de la qual pensar conjuntament, ja que la majoria d'aquestes paraules són polisèmiques i estan embarassades de molts significats. Igualment important és parlar del títol-tema de l'esdeveniment: La creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social.

QUINA CREATIVITAT?

La creativitat és la capacitat humana de generar noves, més i més bones idees. Aquesta capacitat pot generar idees per a diversos camps del coneixement i de l'acció. En principi tots els éssers humans tenen aquesta capacitat com a possibilitat d'esser desenvolupada. Hi ha diferències de grau en el seu desenvolupament; per això veim que algunes persones són "més creatives" que altres. El que defineix la seva qualitat ètica és la manera com cadascú utilitza aquesta capacitat. Una idea nova i millor no té per què ser "bona". Segurament neixen eines de tortura de darrera generació d'una nova idea amb desitjos de millora. Aquesta millora està relacionada amb l'eficiència i l'eficàcia respecte a la seva fi, que és torturar. És a dir, aquesta capacitat, en si mateixa, no implica generar quelcom, bo, bell o vertader.

QUINA INNOVACIÓ?

Per entendre bé a què ens referim quan parlem d'innovació, val la pena diferenciar-la de dos conceptes que li són molt propers: canvi i millora. Vegem:

- **Canvi:** Canviar és un moviment de transformació d'una cosa que no necessàriament és per millorar. Quan una poma es podreix ha canviat d'es-

¹ Conferència inaugural 2n CICI (Congrés Internacional de Creativitat i Innovació) a Palma (Mallorca) els dies 12 i 13 de novembre de 2010 – text 1

tat, ha passat per una modificació. Però aquest canvi que ha passat amb la poma és necessàriament per millorar? Necessàriament no, ja que depèn de la finalitat que es doni a la poma; si era per a menjar-la, podem dir que aquest canvi no va ser per millorar, però si era per aprofitar l'estat de putrefacció de la poma per crear qualche tipus de producte, llavors sí que ha estat un canvi positiu.

- **Millora:** Millorar és fer una cosa que ja feim, però de manera més eficient i eficaç, és a dir, amb economia de recursos perquè això passi. Millorar és canviar, sense cap tipus de risc d'empitjorar. I si no és així, és un canvi que tracta d'empitjorar alguna cosa, és a dir, el moviment de transformació a la inversa de la millora.

- **Innovació:** Innovar és produir un canvi creatiu per millorar assumint riscos. Per canvi creatiu s'entén una cosa que parteix d'idees originals, noves i arriba a qualche cosa concreta. És a dir, la innovació és el resultat d'idees originals convertides en una cosa nova. **La innovació és catalitzadora del canvi i genera millores; això sí, comporta una dimensió de risc important.** Com innovar comporta riscos, suposa un *camí d'aprenentatge* constant, un *procés d'investigació continu* i un *compromís de generar coneixement*. Per això innovar no és improvisar, ni canviar simplement per canviar.

QUINA CREATIVITAT I INNOVACIÓ SOCIAL?

"Entre els investigadors socials no hi ha grans diferències entre els qui observen sense pensar i els qui pensen sense observar; les diferències més aviat es refereixen a quina classe de pensament, quines clas-

ses d'observació i quines classes de vincles, si és que n'hi ha qualcun, hi ha entre ambdues coses." Charles W. Mills. *La imaginación sociológica*, Madrid, FCE, 1959/2000, p. 52

Per contestar aquesta pregunta s'ha de començar per definir el que anomenem "social". La paraula social fa referència a la característica humana de ser un ésser de relacions que es construeix com a individu en presència dels altres, de viure en societat. Per societat podem entendre un col·lectiu d'individus que comparteixen un espai i un temps comuns, i que per això, necessiten actuar de manera que assegurin la subsistència i la seguretat col·lectives. En funció d'aquesta necessitat bàsica, la millor manera de viure aquesta interacció hauria de ser de forma cooperativa i en esperit de comunitat per aconseguir un desenvolupament cultural, tecnològic, sociopolític i econòmic que beneficiés tots els integrants d'aquest col·lectiu.

"... La paraula comunitat té un dolç so. Evoca tot el que trobam a faltar i el que ens manca per tenir seguretat, aplom i confiança." (Zygmunt Bauman. *Comunitat. A la recerca de la seguretat en un món hostil*. Pag.VII).

"Comunitat és avui un altre nom per referir-se al paradís perdut al qual desitjam tornar amb totes les nostres forces, de manera que cerquem febrilment els camins que ens hi puguin portar." (Zygmunt Bauman. *Comunitat. A la recerca de la seguretat en un món hostil*. Pag.VII).

"El privilegi d' estar en comunitat té un preu, i només és inofensiu, fins i tot invisible, mentre que la comunitat segueixi essent un somni." (Zygmunt Bauman. *Comunitat. A la recerca de la seguretat en un món hostil*. Pag.VIII).

Aquesta cites del sociòleg Zygmunt Bauman adverteixen de la comple-

xitat de la paraula "comunitat", que tant és un desig profund com una dificultat. La vida social és reveladora de les dificultats que tenim per viure individualment i col·lectiva.

Per tant, la paraula "social" és plena d'ambigüitats i contradiccions, perquè està feta de la interacció de regles, normes, lleis, passions, desitjos, vincles, individus i col·lectius (diversos).

QUINA CREATIVITAT SOCIAL?

Parlar de *creativitat social* és parlar de la utilització d'aquesta capacitat de generar noves, més i millors idees en el camp social. I evidentment amb la finalitat de cercar millors maneres de viure i de generar desenvolupament humà, cultural, econòmic, etc. És a dir, implica veure aquesta capacitat com a motor de desenvolupament. Quan enfocam la creativitat com a motor de desenvolupament estam evidentment compromesos amb una utilització ètica d'aquesta capacitat. O sigui, el que ens interessa és ajudar a evolucionar, és generar salts qualitius, és utilitzar-la per crear sortides per als problemes socials que vivim avui que impedeixen i bloquegen el desenvolupament. De manera que la creativitat de la qual parlem és aquesta capacitat de tots que ha de ser desenvolupada per trobar sortides evolutives per a les persones, comunitats, grups, pobles, societats, etc. Per això és un "motor", perquè serveix per activar la consecució d'una finalitat que en aquest cas és de tipus sociocultural.

LA INNOVACIÓ SOCIAL

És important recordar que en la Història de la Humanitat sempre hi ha hagut innovacions socials i, si no fos així, seguiríem en la prehistòria,

abans del descobriment del foc. El fet de ser éssers històrics conscients del nostre passat i agents creadors del futur ens converteix en innovadors socials en potència. Mirem la modernitat, els processos de modernització i el que anomenam cultura contemporània: és pura expressió d'innovacions socials, amb la qual cosa la innovació social no és una cosa nova; el que pot ser sí que és nou és la seva conceptualització i la consciència que es va prenent en els darrers anys de la importància de fer-se "amo d'aquest procés". En resum, es tracta d'assumir conscientment aquesta característica de la història humana que ja succeeix per intervenir en el procés de transformació social. Es tracta d'utilitzar aquestes forces de canvi i de transformació per enfrontar-se a problemes reals per tal de generar impacte en la qualitat de vida dels grups socials. Com que la innovació comporta riscos, i això, en el camp social, pot ser encara més complex, és fonamental que els processos d'innovació social es basin en *aprenentatges constants* i *investigacions contínues*. En tractar d'innovació social és important tenir potencial de ser replicable o reproduïble, és fonamental no oblidar-se del *compromís de generar coneixement* a partir de la innovació implementada. Allò que s'ha exposat va connectat al que en el camp empresarial es diu les "quatre is" de la innovació: Investigació, Invenció, Innovació pròpiament dita i Imitació (adquisició per part d'altres dels coneixements generats reaplicant-los i reproduint-los). Molts miren "malament" aquesta darrera "I", però en el camp de la innovació social és immensament desitjable ja que trobar sortides creatives als problemes socials és una cosa que beneficia moltes de persones. Igualment important és considerar que això té a veure amb la *investigació contínua* de la qual parlàvem anteriorment. És a dir, quan s'hagi imitat a bastament la innovació social proposada, ja serà hora de generar noves innovacions. Segurament això genera un increment en

el nivell d'exigència i es va tractant de fer cada vegada millor allò que es fa. I *millor* necessita cal que sigui entès en diversos sentits:

- Millor en el sentit de més eficient i més eficaç.
- Millor en el sentit ètic. En les guerres es donen moltes innovacions. Les guerres són esdeveniments socials..., però no és d'aquest tipus d'innovació de què parlem.

Per seguir contestant a aquesta pregunta és important reflexionar sobre el tema central: **La creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social.**

QUIN DESENVOLUPAMENT?

Parlar de desenvolupament és enfrontar-se al tema de la pobresa. I la pobresa és una paraula que té moltes possibilitats de ser entesa i interpretada; moltes tenen a veure amb les formes com es defineixen la mesura (quantitativa o qualitativa) de pobresa. Però podem veure algunes síntesis d'aquestes perspectives a continuació:

- És quelcom associat a la manca

i l'escassetat de béns elementals que descriu un ampli rang de circumstàncies associades amb la necessitat, la dificultat d'accés i la manca de recursos. En aquest sentit, **la pobresa és falta de recursos.**

- No tenir recursos (com doblers o terra) que garanteixin condicions mínimes per a una vida digna: necessitats bàsiques com el menjar, la roba, l'habitatge, l'educació, assistència mèdica i sanitària i possibilitats de participació en la vida de la comunitat local o societat. En aquest sentit, **la pobresa és exclusió econòmica i social.**

- No tenir recursos en general, no només econòmics, per viure una vida digna. En aquest sentit, la pobresa té a veure amb haver nascut en condicions econòmiques desfavorables i romandre-hi en funció de no ser capaç de procurar/generar recursos interns per superar aquesta circumstància. Així, **la pobresa és un estat de misèria mental** que no aconsegueix veure les possibilitats de canvi en les circumstàncies socials.

- Hi ha diferents tipus i nivells

de pobresa als quals alguns anomenen pobresa relativa. L'anomenada pobresa absoluta o pobresa extrema és un nivell de pobresa en el qual certs estàndards mínims de vida (nutrició, salut i habitatge) no poden ser assolits. És a dir, que qui viu al carrer i no té assegurat el menjar diari i les condicions mínimes per estar sa pertany indubtablement a aquest rang de pobresa extrema. Però segons altres estudiosos, no són només aquests tipus els que es classifiquen en la categoria de pobresa absoluta, sinó que n'hi ha d'altres. És difícil delimitar els graus de pobresa, però s'utilitza com a referència el que s'anomena "línia de pobresa" que marca un nivell d'ingrés necessari per a un manteniment mínim (1 dòlar al dia per persona). Sota la línia de pobresa hi ha la pobresa absoluta.

En totes aquestes definicions **és present la qüestió de la falta, de l'escassetat i d'una relació "mínima" amb els recursos** (no tenir-ne i/o no ésser capaç de cercar-ne / generar-ne) per satisfer necessitats bàsiques per a una vida humana que pugui dir digna. Un ésser humà, pel sol fet d'ésser-ho, té dret a una vida digna. I aquest dret és inalienable. Evidentment la pobresa és fruit de la manera com estan connectats tots els elements del sistema social (valors econòmics, culturals, socials i polítics) i de com funcionen. A més, també és fruit de com aquests elements del sistema social es relacionen entre si i generen relacions entre els humans i d'aquests amb el seu entorn natural i cultural. La pobresa no és doncs una qüestió d'individus mandrosos, tampoc no és només conseqüència de quelcom cosa col·lectiu que no ha funcionat bé, ni és merament una causa que hagi de ser tractada com a tal per combatre-la. La pobresa és el resultat de processos històrics complexos i estesos en el temps, que requereixen més investigació per aconseguir-ne la seva comprensió. Això no significa que no es pugui fer res mentre no s'acabi d'entendre en profunditat què és la pobresa i com combatre-la. Alguna cosa se sap i amb el que se sap és possible plantejar sortides provisionals mentre es continua investigant. D'aquí la perspectiva del desenvolupament. Arran d'aquest enteniment de la pobresa, pensem sobre el desenvolupament: De quin desenvolupament parlem?

En l'inici de la dècada dels 90, PNUD (Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament) va proposar l'IDH (Índex de Desenvolupament Humà) que qualifica la qualitat de vida de la població. Es tracta d'una iniciativa per classificar els països sobre la base d'altres variables que no fossin les utilitzades tradicionalment, ja que mesura el benestar aconseguit de les capacitats bàsiques que tenen els éssers humans, a través de tres indicadors:

- En economia: PIB **per càpita** ajustat en dòlars, balança comercial, consum energètic, atur, etc.
- En educació <http://es.wikipedia.org/wiki/Educaci%C3%B3n>: taxa d'alfabetització, nombre de matriculats segons el nivell educatiu, combinació de la taxa d'alfabetització d'adults i la taxa bruta de matriculació combinada, primària, secundària i terciària, etc.
- En salut: taxa de natalitat, esperança de vida en néixer (longevitat), etc.

En base a aquests indicadors, el PNUD classifica els països en tres grups:

- País de desenvolupament humà elevat (IDH \geq 0,8): 63 països.
- País de desenvolupament humà mitjà ($0,5 \leq$ IDH $<$ 0,8): 83 països.
- País de desenvolupament humà baix (IDH $<$ 0,5): 31 països.

Des del plantejament del PNUD, en el que es diu DHS (Desenvolupament Humà Sostenible) es tracta de considerar el paper dels pobles en el seu propi desenvolupament i en la seva evolució. Per això es considera que les persones i el patrimoni intel·lectual són l'autèntica riquesa de les nacions i la clau del seu desenvolupament. En funció d'això es va proposar que hi hagués una construcció i un aprofitament de les capacitats humanes per a la producció de béns i serveis, a més de la participació efectiva en activitats culturals, socials i polítiques amb fins de desenvolupament. Això és el mateix que entendre el desenvolupament des de la perspectiva de la participació ciutadana, de la consecució de la democràcia i de la defensa dels drets humans. Es tracta d'un desenvolupament complet i integrat dels individus i de les institucions socials compromeses amb elevar el nivell de benestar de tots. I perquè aquest desenvolupament es doni és important crear oportunitats socials i xarxes de protecció social que assegurin llibertats per a diferents formes de vida (civils i polítics). Dins el marc del DHS (Desenvolupament Humà Sostenible - sustentable) es pot parlar de necessitats, satisfactors i béns:

- **Necessitats:** subsistència, participació, reconeixement, esplai, afecte.
- **Satisfactors:** capacitat per imaginar la producció d'elements tangibles i intangibles que satisfacin aquestes necessitats. Cada grup humà des de les seves pautes culturals, religioses, productives, creatives, defineix les seves necessitats i la manera com satisfer-les.
- **Béns:** resultats d'aquest procés de satisfacció de les necessitats definides pels grups.

És una manera d'entendre el desenvolupament no només com a desenvolupament econòmic a dins els mo-

dels de progrés concebuts i imperants, sinó que s'entén el desenvolupament des de la perspectiva de la condició humana amb tot el que comporta de necessitats, capacitat de satisfer aquestes necessitats i capacitat de produir béns per millorar-se a si mateixa. De fet, es pot dir que es tracta d'un impuls constant i continu per millorar la condició humana al planeta. Per "condició humana", entenem l'existència de les persones, individus i comunitats, una existència que no es limita a tenir menjar, casa i accés a la salut, sinó que implica poder tenir accés al procés de tornar cada vegada més humà a través de l'educació, del diàleg, de l'accés als productes i processos culturals que garanteixin una evolució humana tant material com espiritual, tant mental com emocional, tant individual com social. El desenvolupament, en aquest sentit, és un esforç continu i constant per elevar les condicions de vida de la gent per damunt situacions que siguin indignes per a un humà que es torna cada vegada més humà. Es tracta de la superació de condicions inacceptables perquè impedeixen a l'humà millorar com a tal. En les paraules de Manfred Max Neef: *"L'economia a escala humana representa un retorn al seny i al sentit comú. És una economia orientada per valors, i en la qual caben l'afecte i la bellesa."* Per aquest economista, el desenvolupament presuposa la satisfacció de necessitats bàsiques que inclouen la identitat, la protecció, l'oci, l'enteniment, la creativitat i la llibertat, tant a nivell personal com comunitari i / o social. I, concordant amb aquesta línia del DHS, afirma la necessitat de noves formes de concebre i practicar la política, basades en la participació directa, que estimulin el protagonisme real de les persones en la recerca de solucions creatives que emanin des de baix cap a dalt.

El concepte de desenvolupament del qual s'ha parlat fins aquí està en sin-

tonia amb el que pensa Amartya Sen, que afirma que **esser desenvolupat significa viure una vida llarga i saludable, adquirir coneixements i tenir recursos necessaris per viure dignament**. I perquè això passi és necessari el respecte als drets humans, a les oportunitats de realització personal, de producció i de desenvolupament de la creativitat. Així com és necessari el respecte de les llibertats polítiques, econòmiques i socials i el gaudi d'aquesta llibertat. Segons aquest pensador, la llibertat és una mesura per al desenvolupament humà. En el seu llibre "El desenvolupament com a llibertat", defensa la idea que la llibertat és el fi principal del desenvolupament, així com el seu principal mitjà. Cadascuna de les llibertats (la llibertat política, les facilitats socials, les oportunitats econòmiques, etc.) és individualment important perquè és un fi en si mateixa, però com que també es complementen mútuament, unes són mitjans per a les altres.

Però aquesta no és l'única manera de mesurar i proposar un concepte de desenvolupament. A Buthan, una "democràcia recent" que se situa a l'Himàlaia, entre l'Índia i la Xina, hi ha una proposta diferent. Allà ells no parlen de PIB, sinó de FIB (felicitat interna bruta). Aquest concepte va ésser encunyat el 1972 per Jigme Singye Wangchuck, l'aleshores rei que, a més d'acabar amb la monarquia absoluta al seu país, va llançar el seu procés de modernització. La proposta del FIB és combinar el benestar material amb l'espiritual. Aquest paradigma no promou el consum, sinó que pretén mantenir la seva cultura ancestral, el seu patrimoni i els seus valors alhora que innova i canvia. El seu objectiu és no renunciar a la felicitat en nom d'un desenvolupament material. És aconseguir la felicitat ciutadana cobrint les necessitats del cos, de les emocions i de la ment. El seu propòsit com a país és oferir un model de desenvolupament alternatiu respecte als seus veïns Índia, Xina i fins i tot el Japó.

En paraules del seu actual governant:

Cal fixar noves prioritats i definir què és el que li importa més a la gent. Què volen els éssers humans? Tots aspiram a la riquesa i a la prosperitat, però necessitam definir aquests termes. És més que riquesa material, que és un plaer efímer i té un alt cost en la família i altres vincles. El govern de Buthan no es considera de cap manera proveïdor de felicitat... Ens assegurarem que les seves necessitats bàsiques estiguin cobertes i que tingui oportunitats de desenvolupament intel·lectual. Si és feliç, o no, és una qüestió seva, igual que decidir què és el que vol per a la vida. (Jigme Khesar Namgyel Wangchuck)

Com aquesta, són moltes les veus que cerquen interpretacions diferents de què podria significar la paraula DESENVOLUPAMENT.

QUINA INCLUSIÓ SOCIAL?

"L'esperit de les coses mortes levita sobre la terra i sobre les aigües i el seu alè és de mal averany" (Amor i escombraries - Ivan Klima)

Parlar d'inclusió social és assumir la qüestió de l'exclusió i pensar aquest parell d'oposats no necessàriament va en línia recta. Si les dones són excloses, si els nins són exclosos, si els joves són exclosos, si els immigrants són

exclusos, si els pobres són exclusos, si la gent amb qualche tipus de discapacitat és exclosa, si els que tenen opcions sexuals diferents són exclusos, si les ètnies no dominants són excloses, si els que són de cultures minoritàries són exclusos.. llavors... qui són els inclosos? Són inclosos a on, en què i sota quin criteri?

QUI SÓN ELS EXCLUSOS?

Residus humans, restes socials?

Danys col·laterals és com se solen anomenar els naufragats abandonats en el buit social. Consumidors fallits que no només són exclusos del món laboral, sinó també del seu amor propi, de la seva identitat i dels seus somnis de futur. Persones desproveïdes d'allò que els fa persones, confuses, desconcertades, bocabadades i moltes vegades ignorant la seva pròpia condició de "residu social". Persones que esdevenen sense lloc, sense història, sense memòria i sense imaginació per crear la seva nova narrativa ... Persones sense condicions de recrear la seva vida, de fer de la seva pròpia trajectòria passada només una etapa de destrucció creativa que pugui fer aparèixer una cosa

nova i millorada.

La inutilitat de les coses contemporànies fa que les persones siguin vistes com a d'un sol ús.

El consumisme fa que les coses tornin "inútils" molt ràpidament. Sempre hi ha un model més nou que es converteix en objecte del desig del consumidor acostumat a tirar al fems tot el que l'envolta. Tot és superflu des d'una mirada fútil... Res té valor des d'una mirada supèrflua... Per a cada nou objecte de desig / consum hi ha una quantitat increïble d'escombraries que omple els abocadors; moltes d'aquestes escombraries no hi ha com reciclar-les, reutilitzar-les o transformar-les, o... El planeta és ple de fems! La rapidesa amb què es produeix informació i novetats és la mateixa rapidesa que imposa frissor al consum que és cada vegada més voraç. Aquesta mateixa rapidesa representa un tipus de progrés econòmic que genera "restes socials", "residus humans" que, com les coses, solen ésser tirats a diferents abocadors. Exclusos de la possibilitat de consumir amb la mateixa voracitat i velocitat que els altres, les restes humanes es veuen condemnades a deambular per un món que no els reconeix com a per-

sones.

Exclusos són *també* aquells que no s'identifiquen amb el "nosaltres" on tracten d'incloure'ls, aquells que tampoc es veuen en el "vosaltres" on van ésser agrupats. Els exclusos són els despersonalitzats de la 1ª persona del singular i del plural, destituïts, del seu "jo" individual i d'un "jo social". Sense sentiment de pertinença no formen part de cap comunitat que els convalidi la identitat personal, cultural, professional, de gènere, etc.

Tant de bo cada "resta humana" fos com Miquel Àngel, que va saber llevar els residus de la pedra per fer-ne sortir l'escultura!... Tant de bo cada vida fos una obra d'art i cadascú la ves així! Si la visió fos aquesta, els residus serien elements màgics necessaris per fer sortir l'obra prima: la pròpia vida! Transformar, transmutar... Tant de bo la societat també es pogués veure com a projecte creatiu capaç de superar-se a si mateixa!

Llavors... què significa parlar d'inclusió social?

Significa replantejar aquesta manera de veure la qüestió. Significa entendre des de diferents perspectives aspectes fonamentals:

- La perspectiva de l'individu: és important que tinguem una xarxa de protecció interna (valors, principis) per afrontar situacions d'exclusió sense perdre's de si mateix.
- La perspectiva social: és fonamental ser inclúsiu per raons ètiques, crítiques i creatives. El "diferent" aporta inquietud, interrogació, noves mirades, estímul per desenvolupar la capacitat creativa de l'entorn. En funció d'això és fonamental crear noves xarxes de vinculació que siguin inclusives de manera que fomentin desenvolupament ètic, crític i creatiu.

DES DEL TEU ÀMBIT D'ACTUACIÓ, DIRIES QUE AFAVOREIXES EL DESENVOLUPAMENT I LA INCLUSIÓ SOCIAL? COM?

Diria que sí de diverses maneres. Comprometent-me a aclarir aquests conceptes mitjançant llibres, articles, conferències, cursos... Assessorant projectes específics relacionats amb la temàtica i la seva aplicació pràctica en realitats socials diferents. Investigant en profunditat tant la realitat com fent altres investigacions al respecte. Organitzant esdeveniments com aquest i publicacions com aquestes, per generar el brou de cultiu necessari perquè aquestes idees trobin el seu sentit i l'acció social pertinent.

QUIN TIPUS DE PISTES POT OFERIR ALS EDUCADORS INTERESSATS A UTILITZAR LA CREATIVITAT COM A MOTOR DE DESENVOLUPAMENT I D'INCLUSIÓ SOCIAL

Oferiré 7 pistes reflexives que tenen a veure amb la manera com l'educador es mira a si mateix i mira la seva professió, els seus alumnes, la comunitat escolar (escola, família, entorn), la societat on està inserit, la vida. No són pistes en el sentit de donar recursos (tècniques, activitats) per a l'aula, sinó que tenen més a veure amb els recursos interns de cadascú: els seus principis, els seus valors, com entén cadascú el món, la seva xarxa de protecció interna.

1ª) LA CONDICIÓ HUMANA COM A PUNT DE PARTIDA DE L'EDUCACIÓ - wabisabi pedagògic

La condició humana és allò que ens caracteritza com a humans i ens diferencia de les altres formes de vida del planeta; és una cosa que ens defineix independentment de la cultura en la qual hem nascut, del gènere, de l'edat, de la classe social, etc. És a dir, uns mínims que ens uneixen i ens identifiquen com a humans. Per què hem d'entendre la condició humana com a punt de partida de l'educació? Per què cal considerar les nostres arrels humanes per avançar a partir d'elles. Perquè si partim d'allò que ens caracteritza com els éssers que som podem avançar i créixer des d'allò que ens respecta com a éssers d'aquest planeta. Hi ha diverses maneres de partir de la condició humana. Un exemple en pot ésser Paulo Freire i la seva proposta d'alfabetització, en la qual proposava partir de les *paraules generadores*. Aquestes paraules són aquelles significatives en el context de qui aprèn a llegir. Amb això, la meta és aconseguir llegir i escriure, però el punt de partida és la lectura del món que l'aprenent fa "abans" de llegir un text. Així tenir la condició humana com a punt de partida és considerar tot allò que ens caracteritza com som "abans de..." per, a partir d'aquí, des de la nostra llibertat i possibilitat, arribar al que pretenem assolir com a meta, com a somni. Quan miram des de l'excel·lència tenim com a punt de partida on volem arribar. Aquesta perspectiva pot allunyar-nos o no de la condició humana. Dependrà de com ho enfoquem. Ens acostem a la condició humana, quan ofereix un horitzó, una meta a assolir, un somni a aconseguir, i això té a veure amb la nostra dimensió de llibertat i de voluntat. Conseqüentment, això té a veure amb la nostra dimensió creativa. L'humà és un ésser que pot projectar, no és només resultat dels determinismes biològics, socials, etc. Però... tractant-se d'educació, a més de tenir en compte les metes i els somnis, cal considerar altres elements. Entre ells que som temps! És a dir,

que la manera com vivim el temps defineix qui som i com som.

LA CONDICIÓ HUMANA I EL "WABISABI PEDAGÒGIC"

Wabi-sabi és un corrent de pensament japonès que comprèn el món a partir de la seva fugacitat i impermanència. Aquesta línia té una influència àmplia en la manera de pensar oriental. Per als objectius d'aquest article, no és tan important fonamentar les arrels del wabi-sabi com entendre la seva visió ètica i estètica, perquè el que es pretén és establir relacions possibles amb una pedagogia que parteix de la condició humana. La paraula **wabi** significa simplicitat rústica, quietud. Aquestes qualitats poden ésser aplicades tant a objectes naturals com a fets i objectes generats per humans. Aquesta "simplicitat rústica" revela superfícies imperfectes i incompletes. La paraula **sabi** significa bellesa que apareix amb l'edat, amb el desgast provocat pel pas del temps. Significa la serenitat que sorgeix de la impermanència i de la finitud. Aquesta filosofia, a més de presentar una visió del món (ètica), inclou una producció estètica que s'expressa en diversos llenguatges coneguts a occident: teatre No, cerimònia del te, poesia Hai Ku, ikebanes (art floral), jardí zen, etc. Totes aquestes expres-

sions estètiques comparteixen una visió del món que té com a base que res dura, res no és complet, res és perfect.

Aquesta "base" és interessant per pensar la condició humana. Els humans, independentment de l'ètnia, el gènere, l'edat o la classe social, som éssers finits (res dura), som una obra en obert (no hi ha res complet) i som imperfectes (res és perfect). La nostra finitud, la nostra imperfecció i la nostra incompleitud² ens caracteritza, és a dir, forma part de la nostra condició com a humans. Quina pedagogia assumeix això com a punt de partida? Quina pedagogia parteix d'aquesta condició d'ésser finit, incomplet i imperfect? Pot semblar nihilista: "res" dura, "res" està complet, "res" és perfect. Se sap que és molt difícil educar si pensam el món (i la vida) de forma nihilista, perquè si tot és no res no hi ha res a fer... Però, aquesta "base filosòfica wabi-sabi" no ha de conduir forçosament al nihilisme. I aquesta és la provocació d'aquest article, per ventura podem i hem d'educar justament perquè res dura, res no és complet i res no és perfect. La qüestió és "partir de...", és a dir, considerar des d'on ha de **començar** un procés educatiu. Si començam entenent que som finits, potser podem donar més valor a la vida perquè és un bé amb data de caducitat. Si començam sabent que som imperfects podem utilitzar al nostre favor els errors, les equivocacions i entendre que la nostra tasca, com a educadors, és ajudar en els processos de millora d'aquesta situació d'imperfecció. Si començam considerant que som incomplets, podem aprendre, hi haurà espai per crear, per generar el "nou", per a seguir investigant. La qüestió és que si partim de la condició huma-

na, podem tenir en compte els humans reals (imperfectes, incomplets i finits) per aconseguir que, a través d'un procés educatiu, puguin superar-se a si mateixos, projectar-se com a persones millors. Evidentment parlem d'un punt de partida amb un horitzó com a meta i un camí com a mètode.

2 a) ÉS POSSIBLE CREAR MONS MILLORS PER VIURE-HI.

"...Primer hem de creure que el món que ens envolta no és "donat" d'una vegada per totes, que pot canviar-se i que un mateix pot canviar aplicant-se a la tasca. Cal assumir que l'estat del món pot ésser diferent del que és ara i que la mesura en què aquest pot arribar a ésser diferent depèn més del que un faci que de la influència que l'estat del món pot exercir en el que feim o deixam de fer: passat, present, futur. Un ha d'haver confiat en la seva pròpia capacitat de *marcar una diferència* en el curs de la seva pròpia vida, però també en el món en què viu aquesta vida. "(Zygmunt Bauman - L'art de la vida - de la vida com a obra d'art - pag.68).

Aquesta pista té a veure amb fer nostres les paraules de Zygmunt Bauman.

Els educadors han de tenir la ment clara respecte a això: és possible crear mons millors per viure-hi. I això comença per la manera com cadascú veu la seva pròpia vida. En aquest cas no hi ha com ensenyar una lliçó que no hagi estat viscuda, sentida, pensada i processada pel mateix educador. A més, l'aula necessita ser aquest "laboratori de possibilitats", aquest "taller de crear nous mons possibles". Cal assajar moltes possibilitats per poder fluir en la vida real...

3 a) CREAR DESTINACIONS, REINVENTAR-SE COM A INDIVIDU I COM A SOCIETAT.

"La imaginació sociològica ens permet copsar la història i la biografia i la relació entre ambdues en la societat. Aquesta és la seva tasca i la seva promesa "(Charles Wright Mills La imaginació sociològica, Madrid, FCE, 1959/2000, p. 26.).

Amb base en el que ens comenta aquest sociòleg, l'educador interessat a treballar en aquesta línia, necessita ajudar a desenvolupar la capacitat creativa de cada individu de la seva classe, sense oblidar fomentar la creació col·lectiva del grup i viceversa. Es tracta de fer una història innovadora de la humanitat sense oblidar que cada biografia és creativa. Per fer això bé caldrà distingir entre **les inquietuds personals i els problemes públics**. Aquesta distinció és un instrument essencial de la imaginació sociològica i una característica de tota obra clàssica en ciència social. Les inquietuds corresponen a cada entitat biogràfica i l'àmbit de la seva experiència personal. Una inquietud és un assumpte privat, té a veure amb els valors estimats per un individu i amb la seva xarxa de protecció personal. Els problemes públics tenen a veure amb les institucions d'una societat històrica en el seu conjunt, amb les maneres en què diferents mitjans s'impliquen i s'interpenetren per formar l'estructura més àmplia de la vida social.

Perquè l'aula sigui un laboratori de projectes de vida i de societat, és im-

² **Incompleitud** és un neologisme inventat per l'autora de l'article.

portant que es faci un exercici crític d'entesa d'aquestes inquietuds personals i dels problemes públics, distingint l'àmbit de cada un. Tots dos són disparadors de processos creatius.

4ª) CONSIDERAR L'AULA COM A MICROCOSMOS DE LA JUSTÍCIA (O INJUSTÍCIA) SOCIAL.

QUÈ PENSARIES SI JO DESAFINÀS CANTANT? / T'AIXECARIES I T'ALLUNYARIES DE MI? / DEIXA'M LA TEVA OÏDA I ET CANTARÉ UNA CANÇÓ / I INTENTARÉ NO DESENTONAR / OH, HO ACONSEGUIRÉ AMB UNA PETITA AJUDA DELS MEUS AMICS / MM, ARRIBAMUNT AMB UNA PETITA AJUDA DELS MEUS AMICS / MM, HO INTENTARÉ AMB UNA PETITA AJUDA DELS MEUS AMICS (John Lennon i Paul McCartney - *With a little help from my friends*)

Viure la condició d'exclòs és com desafinar cantant molesta! Desafinar és desviar-se del punt d'equilibri de la perfecta entonació, la qual cosa causa desgrat a cau d'orella. Esser vist en la condició d'exclòs genera més exclusió. Val més fer el que proposa el creador de l'estil musical Bossanova: *Si tu insisteixes a classificar / el meu comportament d'anti-musical / Jo mateix mentint / he d'argumentar / que això és bossa nova / que és molt natural / El que tu no saps, / ni tan sols perceps / és que els desafinats / també tenim un cor* (Joao Gilberto - *Desafinat*)

És millor crear i recrear aquests conceptes d'inclusió i d'exclusió. I millor transformar el que s'utilitza per excloure (les diferències) per passar a veure-les com una riquesa per crear.

L'aula necessita esser vista com un ambient propici perquè les diferències generin evolució. Com a gresol que assumeix problematitzar, inves-

tigar i processar aquestes qüestions. Una de les pitjors maneres d'excloure qualcú és incloure'l a dins un nosaltres amb el qual no se sent identificat. Un grup-classe pot esser un gran mecanisme d'inclusió, però també d'exclusió, generador de deportats de si mateixos sense asil polític en la pròpia biografia.

5ª) CONSIDERAR LA RELACIÓ INTRISECA I CONTÍNUA QUE HI HA ENTRE DESENVOLUPAMENT SOCIAL, MENTAL I EMOCIONAL. EL DESENVOLUPAMENT DE LA CREATIVITAT SOCIAL ES DÓNA EN AQUESTA RELACIÓ.

Tota la gent solitària / d'on ve? / Tota la gent solitària / on pertany? (The Beatles - Eleanor Rigby)

Zygmunt Bauman, aquest savi sociòleg que il·lumina moltes de les idees que apareixen en aquest text acaba el seu llibre *"Confiança i temor a la ciutat, viure amb estrangers"* (2009) recordant un exemple que li va posar el seu professor d'antropologia de joventut. Explica que parlà d'un esquelet d'una criatura humanoide invàlida de prop de 30 anys, però amb una cama trencada de nen. Què significa aquest fet? Si aquella cama trencada no acabà amb la vida d'aquell invàlid és perquè va viure en una societat, perquè en un ramat d'animals no hagués pogut sostenir-se per si mateix. Des d'aquesta perspectiva la societat humana neix quan hi ha cura d'uns amb els altres, quan hi ha simpatia, compassió i empatia.

Llavors, l'aula necessita esser un jardí on les llavors de la simpatia, de la compassió i de l'empatia puguin florir. Per pensar junts, crear junts i innovar junts és important aprendre a patir junts i a riure

junts. Només així creem sense oblidar que som humans.

6ª) SEMBRAR UTOPIES

"Una utopia és un model límit per al canvi, el seu nord." (P.141)

"La utopia tensa des del futur un ara amarrat en el passat." (P.141)

"La fi del canvi significa la fi del temps" (p.142)

"La utopia assegura una situació de no-equilibri que és, com a mínim, part de l'essència de tot sistema viu." (P.144)

"Interessa que la nostra lucidesa no arribi a privar-nos del nostre dret a somiar, però convé que alhora sigui suficient per despertar si descobrim que queim al buit." (P.151)

(Jorge Wagensberg. Idees sobre la complexitat del món. Tusquets, 2007, 2ª edició).

De la mà d'aquest magnífic científic que és Jorge Wagensberg podem pensar críticament en el que és una utopia i quin és el seu paper en una formació més sòlida de les noves generacions. En aquest ambient social actual és fonamental sembrar utopies. Com pot la joventut i la infantesa seguir amb "l'estafeta" sense visió, sense somni, sense confiar que pot existir una cosa que ara mateix no existeix?

7ª) FOMENTAR LA CIUTADANIA CREATIVA I NO PERDRE EL FIL

Moltes d'iniciatives en educació són com a modes pedagògiques que duren una temporada i després es canvien de la mateixa manera que es canvien els mos-

tradors de les botigues. Esper que totes le idees que hem elaborat en aquest article no siguin vistes com una "moda" destinada a durar una temporada en el "curt termini". A curt termini només poden existir coses i persones supèrflues... Paraules com consistència, coherència, profunditat, fonament, valor, arrelament, projecte no tenen sentit en el curt termini.

L'educació és un procés de mitjà / llarg termini i és important que la tasca educativa que té lloc a l'aula no s'oblidi d'això. El temps i l'espai educatiu són idonis per a la ciutadania creativa, per als seu exercici i la seva experimentació. La Ciutadania creativa és un concepte fronterer que es teixeix ara, en la contemporaneïtat, i el que cal fer és no perdre'n el fil.

Formar part de no perdre el fil és tenir esperança. L'esperança sempre ha estat la darrera a morir i quan ha mort, ha renascut de les seves cendres...

Que segueixi així!

BIBLIOGRAFIA

- BAUMAN, Z. (2010) *"Tiempos Líquidos – Vivir en una época de incertidumbre"*. 3ª edición. Barcelona. Tusquets.
- BAUMAN, Z. (2009) *"Comunidad – En busca de seguridad en un mundo hostil"*. 3ª edición - 2ª impresión. Madrid. Siglo XXI.
- BAUMAN, Z. (2009) *"El arte de la vida – De la vida como obra de arte"*. 3ª edición. Barcelona. Paidós.
- BAUMAN, Z. (2009) *"Confianza y temor en la ciudad – Vivir con extranjeros"*. 6ª impresión. Barcelona. Arcadia.
- BAUMAN, Z. (2009) *"La posmodernidad y sus descontentos"*. 1ª reimpression. Madrid. Akal.
- BAUMAN, Z. (2009) *"Ética posmoderna"*. 3ª edición. Madrid. Siglo XXI.
- BAUMAN, Z. (2008) *"Los retos de la educación en la modernidad líquida"*. 1ª reimpression. Barcelona. Gedisa.
- BAUMAN, Z. (2008) *"Miedo líquido – La sociedad contemporánea y sus temores"*. Barcelona. Paidós.
- BAUMAN, Z. (2006) *"Vida líquida"*. Barcelona. Paidós.
- BAUMAN, Z. (2005) *"Vidas desperdiciadas – La modernidad y sus parias"*. 3ª edición. Barcelona. Paidós.
- SEN, A. (2009) *"La idea de justicia"*. 3ª edición. Madrid. Taurus.
- LIAÑO, I. G. (2010) *"El idioma de la imaginación – Ensayo sobre la memoria, la imaginación y el tiempo"*. 3ª edición. Madrid. Tecnos.
- MAIDAGÁN, M. J. i d'altres (2009) *"Filosofía de la imaginación – El papel de la creatividad en un mundo global"*. Madrid. Plaza y Valdes.
- NÚÑEZ, Violeta. *"Pedagogía social: cartas para navegar en el nuevo milenio"*. Buenos Aires, SANTILLANA, 2004.
- MILLS, C. W. (1959/2000) *"La imaginación sociológica"*. México/Madrid. FCE.
- TODOROV, T. (1995) *"La vida en común – Ensayo de Antropología general"*. Madrid. Taurus.
- WAGENSBERG, J. (2007) *"Ideas sobre la complejidad del mundo"*. 2ª edición. Barcelona. Tusquets.

Respostes a les preguntes del II Congrés Internacional de Creativitat i Innovació Social

- Katia Tschimmel
- Juan Rodrigo
- Rosabel Rodríguez
- Enric Prats
- David Vilalta

L'ARBRE DEL CONEIXEMENT COLECTIU

El II Congrés Internacional de Creativitat i Innovació (II CICI) tenia com a objectiu promoure la reflexió sobre la pràctica creativa i innovadora en el camp social així com reivindicar el lloc innovador de l'educació en aquest àmbit.

L'esdeveniment ha pretès provocar reflexions conjuntes a través de comunitats de diàleg, tallers i panells integradors. L'arbre del coneixement és una metàfora que ens convida a llegir el que pensen algunes de les persones que han participat en el desenvolupament del congrés a partir de cinc preguntes eix, preguntes que han estat presents al llarg de les diferents activitats de l'esdeveniment.

Cada ponent ha respost aquestes preguntes des de la seva mirada, des del seu lloc, proporcionant-nos així una visió en caleidoscopi sobre els eixos del II CICI.

KATJA TSCHIMMEL

PHD EN DESIGN, MÀSTER EN CREATIVITAT
PROFESSORA ADJUNTA A L'ESCOLA SUPERIOR D'ARTS I DISSENY MATOSINHOS (ESAD)
PROFESSORA CONVIDADA A LA FACULTAT DE BELLES ARTS I A L'ESCOLA D'ECONOMIA DE LA UNIVERSITAT DE PORTO GERENT DE NA'MENTE - ASSESSORAMENT I FORMACIÓ EN PENSAMENT CREATIU.

namente@clix.pt

1. Què entens per creativitat?

Quan parl de creativitat, em referesc a una capacitat d'un sistema viu que pot ser l'individu, un grup de persones, una empresa, una ciutat, un país. Em referesc a la capacitat que aquest sistema té per generar noves idees i transformar aquestes idees en nous artefactes, nous processos, nous serveis i nou coneixement. La capacitat del sistema per al desenvolupament personal, institucional, social, econòmic, polític, etc. La capacitat per incentivar i contribuir a l'emergència de noves realitats i complexitats. Tots els sistemes vius tenen la capacitat de canvi i de desenvolupament, o, en altres paraules, tots els sistemes vius poden ser creatius. Però alguns sistemes són més creatius que d'altres. No només a causa de les seves capacitats cognitives, individuals o col·lectives, sinó sobretot a causa de determinades relacions sistèmiques.

Perquè la creativitat com a capacitat sistèmica depèn de nombrosos elements i les seves interaccions. Part d'aquests elements són, entre d'al-

tres: la motivació del sistema creatiu per provocar un canvi o crear alguna cosa nova, la quantitat d'atenció que té disponible per al procés de creació, les seves experiències personals i professionals prèvies, les seves habilitats de pensar creativament, el seu coneixement específic i la seva cultura general, els seus estats emocionals, l'ambient del treball físic i social, la receptivitat dels especialistes del camp, etc.

No anomèn creativitat mai al resultat d'un procés creatiu, sigui aquest un producte (visual, acústic, sabor, textura, olor), un servei o un procés. Aquest resultat serà nou o no, diferent o no, sorprenent o no. Original, i amb potencial per a la innovació, o no. L'avaluació de si alguna cosa és considerat original, no només depèn del sistema creador, sinó sobretot dels receptors i observadors de la nova realitat creada. Si una comunitat, un grup d'especialistes, considera que un producte nou agrega un nou valor, una nova estètica, una nova tecnologia a l'artefacte, a aquest se li pot dir 'original'. Després de la seva fabricació i divulgació se li pot dir 'innovador'.

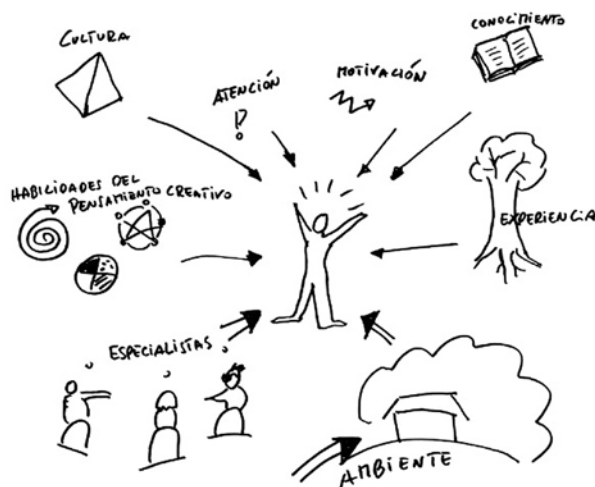
2. Què entens per innovació?

Per a haver-hi innovació, fa falta un sistema que pensi creativament i un camp específic obert per a les noves idees i amb voluntat i coneixement per transformar les idees en nous artefactes. Així entenc la creativitat com la base i el motor per a la innovació.

Sense creativitat no hi ha innovació. La innovació és el resultat d'un acte creatiu materialitzat i elaborat, i freqüentment enriquit al nivell tecnològic. A més implica rellevància social i/o econòmica.

M'agradaria introduir aquí el concepte del design thinking que està íntimament lligat a la innovació i s'ha estès en l'última dècada. Ja no descriu només el procés cognitiu d'un dissenyador, sinó el pensament creatiu de cada persona quan projecta una cosa nova utilitzant els procediments mentals del dissenyador. Perquè el disseny com una activitat creativa, integradora i complexa, és inherent en el desenvolupament material i simbòlic de les societats. Per això, design thinking ara és comprès com una manera de pensar que porta al canvi, a la innovació, a l'evolució i al progrés, és a dir, a noves i millors formes de viure. Pensar com un dissenyador és veure el món no com aquest és, sinó com podria ser. Així, es fonamenta en la capacitat de reconèixer nous patrons, relacionar elements que normalment no estan connectats, donar significats emocionals als artefactes sense oblidar la seva funcionalitat, i expressar idees en diversos llenguatges simbòlics. Pensar com un dissenyador també és pensar creativament amb les eines del dissenyador: les eines de l'observació, de la imaginació, i de la configuració i elaboració material.

Un exemple d'un excel·lent design thinker és el cuiner Ferran Adrià i el seu grup de treball a El Bulli. Podem considerar Ferran un design thinker en la mesura que crea noves propostes alimentàries, noves combinacions de sabor i noves composicions estètiques comestibles. I en la mesura que ha estudiat el procés creatiu teòricament i pràcticament, i desenvolupat tècniques pròpies que donen suport al seu treball creatiu. Amb les seves noves experiències moleculars i les se-

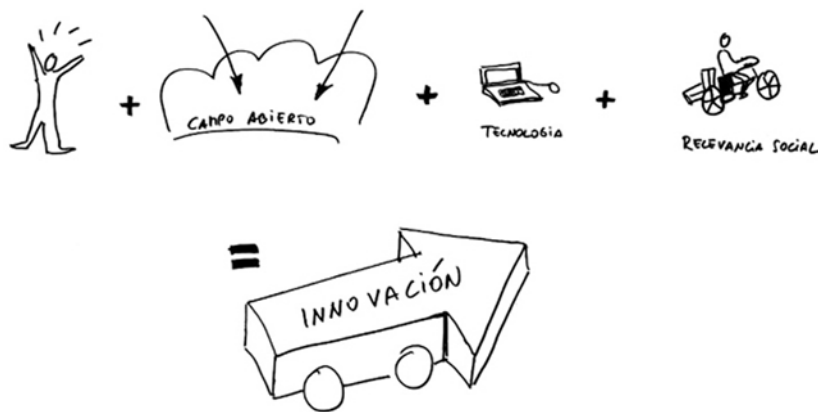
ves ofertes culinàries tan originals al nivell estètic i de sabor, ha innovat tot el camp de la gastronomia i ha estat un impulsor per al desenvolupament de la gastronomia, no solament gourmet. Mai no s'ha sentit parlar tant de cuiners creatius al nivell internacional com en els últims 10 anys. Felïçment el design thinking s'aplica cada vegada més també en el desenvolupament i la innovació en l'àmbit social. Tant de bo que aviat sentim parlar en els mitjans de comunicació de 'gent creativa per a la inclusió social'. Gent o organitzacions que ajuden les persones sense llar a trobar una nova casa. Gent que ajuda els aturats a crear el seu propi lloc de treball. O gent que s'ofereix com a voluntari per entretenir amb imaginació persones solitàries per la seva edat o per una malaltia.

3. Què creus que és creativitat i innovació social?

Com la creativitat i la innovació en la meua perspectiva és la capacitat d'un sistema de desenvolupar-se, igualment la creativitat i innovació social és la capacitat d'un sistema (socialment desfavorit o no) de crear i posar a la pràctica realitats socials noves i en uns aspectes millors que les realitats existents. El problema és que els grups socialment debili-

tats tenen en general més dificultats per resoldre creativament els seus propis problemes. Fonamentalment perquè els falta moltes vegades l'energia, el coneixement i els recursos necessaris per generar i posar en pràctica noves idees. Per aquesta raó, quan es parla de la innovació social, generalment es veu com el resultat d'un procés creatiu amb rellevància social. O sigui un producte, un procés o un servei nou, desenvolupat per una organització professional que millora la situació d'un grup socialment exclòs i/o més feble.

Tornant de nou al concepte del design thinking, existeixen mètodes que recolzen el procés creatiu en l'àmbit de la innovació social, com per exemple l'Human Centered Design. Es tracta d'un mètode de disseny en el qual en la primera etapa del procés s'observen les necessitats d'una comunitat específica, per exemple d'un grup socialment exclòs. En aquesta fase existeixen tècniques que permeten una molt productiva participació del grup social en qüestió en la feina, com per exemple l'autodocumentació o el Mapeamiento de Contexto. Després d'una anàlisi de les seves històries, necessitats i desigs, al costat de la factibilitat organitzativa i tècnica, i la viabilitat financera, en la segona

etapa s'identifiquen oportunitats, generant idees i imaginant noves possibilitats per al canvi de la situació actual. En aquesta etapa més abstracta del procés s'utilitzen tècniques d'ideació que faciliten noves associacions i interpretacions i la síntesi de totes les informacions recollides. El Brainstorming, els dibuixos i altres tècniques de visualització d'idees, el Mapa Mental, el Story Telling i la realització de prototips són unes d'aquestes tècniques. Una vegada que s'han produït i visualitzat moltes idees, en l'última etapa del procés s'analitza si aquestes idees poden ser viabilitzades al nivell material, i implementada.

La gran diferència entre els mètodes centrats en l'ésser humà i altres mètodes de disseny és la identificació i formulació de l'objectiu (design challenge): en comptes de col·locar el focus d'un projecte en un aspecte tecnològic, material, estètic o funcional, es col·loca en aspectes profundament humans.

4. Des del teu àmbit d'actuació, afavoreixes el desenvolupament i la inclusió social? De quina manera?

Pens que contribueix al desenvolupament i la inclusió social en diversos nivells i maneres:

- **Al nivell privat:** Som de nacionalitat alemanya i visc des de fa 20 anys a Portugal. A Porto he trobat la meua nova casa i penso que m'he integrat amb èxit en la cultura portuguesa. Encara que tenc tota la meua família d'origen a Alemanya, a Portugal he creat una nova família. Fa 8 anys he adoptat dues nenes portugueses, d'origen angolès, de 3 i 4 anys. Com no tinc germans, he agafat dues de les meves amigues com a padrines, una és alemanya i viu també a Portugal, i l'altra portuguesa i viu a Bèlgica. A més vaig transformar altres dels meus amics en oncles i ties, i per això les meves filles tenen oncles alemanys, portuguesos, espanyols i brasilers. I fa un any i mig m'he casat amb un home britànic, per animar encara més la nostra vida en el nivell lingüístic i cultural. Ara les meves filles també tenen oncles que parlen anglès.

No és si hem creat un nou model de família, però és un fet que la meua família es distingeix molt de les famílies portugueses en la dinàmica, en els valors i en les actituds. La nostra composició sorprèn molta gent i probablement els fa reflexionar sobre el que és o pot ser una família. Pens que aquesta és la nostra contribució al desenvolupament social en l'ambient social en el qual vivim: l'allargament del concepte família. Família és qui volem que sigui nostra família. Els membres d'una família són aquells amb qui vivim més a prop i dels quals tenim cura i estimam.

- **En el meu paper d'educadora en disseny i professora en design thinking:** Ja que el design thinking és una manera de crear nous productes, i també el motor per a la innovació en tot els possibles dominis de la societat, centro la meua tasca com a professora en una Escola Superior de Disseny - però també en els altres centres d'ensenyament pels quals passo - en comunicar als estudiants la importància d'un pensament que concep i visualitza noves maneres de viure en societat. Intent incentivar en l'ensenyament el desenvolupament de la capacitat de mirar els problemes amb una altra perspectiva, d'utilitzar tots els sentits en la generació d'idees, de pensar en varietat i alternatives extremes, de pensar alternativament de forma divergent i convergent, racional i emocional, intuïtiva i mètòdica. Perquè en l'alternança dels oposats es troba la capacitat creativa i inventiva.

I com el disseny i el design thinking es fonamenten en l'observació del nostre món, en problemes quotidians de tot tipus de persones, en la identificació de problemes de convivència i en el maneig dels artefactes, en el moment que sensibilitzo per a tots aquests procediments, suposo que afavoreixo el desenvolupament social.

- **En el nivell de la meua feina com a assessora en pensament creatiu:** Ser assessor en el domini del pensament creatiu significa fer entendre a la gent que la creativitat implica pensar en varietat i diversitat, i també amb obertura d'esperit, generositat mental i un pensament contra estereotips. Comunicant aquests principis es contribueix automàticament a la sensibilització per a la inclusió social.

En l'àmbit de la meua feina per a NA'MENTE, estic en la fase de pre-

paració d'un conjunt de tallers per a una organització social a Lisboa. Un programa per ajudar els tècnics de Centres de Dia a canviar la seva percepció sobre els voluntaris que realitzen activitats d'entreteniment amb els ancians que visiten els centres. Moltes vegades els voluntaris són vistos pels tècnics professionals com un problema en comptes de ser vistos com a part de la solució. El programa de tallers té l'objectiu de donar als tècnics dels centres les eines necessàries perquè ells mateixos generin idees sobre com crear un entorn que afavoreixi el voluntariat, com trobar noves fonts de voluntariat i com motivar-los a treballar més regularment amb més profit. Aquests propòsits impliquen també el desenvolupament d'un millor sistema de reconeixement de les activitats de voluntariat. L'any 2011 serà l'Any Europeu del Voluntariat per a una Ciutadania Activa. Crec que aconseguiré per mitjà del meu treball contribuir a la sensibilització de la rellevància social del voluntariat.

A part de la meva feina en NAMENTE fa un any estic involucrada en un projecte solidari, els Ideantes Solidarios, que es proposa ajudar a institucions sense finalitats lucratives a crear noves idees per al seu treball en el domini de l'exclusió social i de la pobresa. El major problema que hem trobat és que les organitzacions que hem contactat no aprofiten la nostra oferta. Un motiu és probablement que no comprenen la contribució que la creativitat pugui donar als seus objectius institucionals.

Tenc la certesa que Juan Rodrigo, el fundador dels Ideantes Solidarios, que també serà present al Plafó Integrador 1 d'aquest congrés CICI II explicarà millor els objectius i finalitats d'aquest projecte.

5. Quin tipus de pistes educatives pots oferir als educadors interessats per utilitzar la creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social?

Vist que la disciplina del disseny ofereix mètodes per a l'aplicació del pensament creatiu en el domini social, recoman als educadors que es familiaritzin una mica amb el concepte del design thinking i amb els seus procediments i eines. Perquè el design thinking apunta camins nous que poden ser integrats a l'educació en tots els nivells d'aprenentatge, en l'àmbit de la inclusió social, i per desenvolupar la capacitat creativa dels alumnes en general.

Un llibre que ofereix una molt clara i estimulante introducció al tema és el següent:

Change by Design. How Design Thinking transforms organizations and inspires Innovation.

L'autor és Tim Brown (CEO dóna empresa de disseny i innovació IDEO). L'editora és Harper Collins, Nova York. 2009.

A més, recoman veure els següents tres sites en la internet.

- **IDEO.** Human Centered Design Toolkit, en <http://www.ideo.com/work/human-centered-design-toolkit?work/featured/human-centered-design-toolkit>, consultat en 30.10.2010.
- **Design Council.** Com es treballa creativament a Design, en www.designcouncil.org.uk/about-design/How-designers-work, consultat en 30.10.2010.
- **DESIGN 21 social design network**, en www.design21sdn.com, consultat en 30.10.2010.

Si voleu accedir al bloc <http://cici2-panel1.blogspot.com> per debatre algun aspecte sobre aquesta ponència, envieu un missatge a l'adreça namente@clicx.pt.

REFLEXIONS SOBRE LES PREGUNTES JUAN RODRIGO

TÈCNIC DE PUBLICITAT. (EOP) DIPLOMAT EN MÀRQUETING. (ESMA). DIPLOMAT EN CREATIVITAT. (MICAT). DIRECTOR DE ATICO.

1. Què entens per creativitat?

Entenc la Creativitat com una capacitat. La capacitat de crear.

La capacitat de generar i transformar idees.

Una capacitat dels sistemes humans –persones, grups, organitzacions, i cultures– que es pot gestionar i desenvolupar per posar-la al servei d'objectius prèviament definits.

Una capacitat condicionada per les actituds envers allò que és nou, i per habilitats específiques del pensament.

Una capacitat que es manifesta quan es plantegen preguntes, problemes, reptes i objectius que no han estat prèviament formulats, i quan es generen propostes i solucions també desconegudes, en un camp determinat del coneixement.

Una capacitat que s'activa en un procés de fases definides que es pot explicar, comprendre, i aprendre, i en el qual la voluntat de crear, la intencionalitat i el treball, són determinants per al resultat.

Una capacitat que es concreta en la recombinació del coneixement disponible, per generar idees amb novetat i valor.

Des d'aquest enfocament, la Creativitat es perfila com una capacitat dels sistemes de coneixement. Sistemes complexos capaços de generar nou coneixement —idees noves— mitjançant la recombinació de coneixements anteriors. Una capacitat dels Sistemes Creatius.

Sistemes que es reconeixen per aquestes característiques:

- Decisió emprenedora. Voluntat de crear. Disposició a experimentar.
- Recerca d'alternatives. Constància. Perseverança. Treball. Control del temps.
- Òptima capacitat de comunicació. Interès pels sentiments.
- Participació. Compromís. Independència. Sentit de l'humor. Optimisme.
- Objectius clars i lliurement assumits. Reptes. Orientació al procés.
- Motivació per al canvi i l'assoliment. Confiança en el resultat.
- Capacitat d'implicació i de distanciament. Inconformisme. Criteri propi.
- Acceptació de l'error. Assumpció de riscos sense por al fracàs. Capacitat per sobreposar-se a l'adversitat. Confiança i seguretat en si mateixos.
- Obertura a altres informacions. Capacitat d'observació. Curiositat.
- Sensibilitat davant els problemes. Independència perceptiva. Tolerància de l'ambigüitat.
- Competències en el camp en el qual operen. Informació adequada. Treball conscient en la definició i plantejament dels problemes.
- Flexibilitat en la definició i resolució de problemes. Qüestionament de normes, teories, solucions i usos i costums dominants.
- Assimilació de noves tecnologies.
- Recursos per a la innovació. Entorn propici.

2. Què entens per innovació?

1.- Innovar és recórrer el procés pel qual algú —persona, grup, organització, empresa, cultura— realitza i socialitza alguna cosa nova o diferent.

Perquè només innova qui fa una cosa nova, i a més aconsegueix que se socialitzi.

La innovació, objectivament, és un canvi intencional realitzat amb èxit. Un canvi

que beneficia a qui ho realitza i / o a l'entorn amb el que interactua.

I només podem parlar d'innovació, com a resultat, quan el procés culmina amb l'acceptació i la socialització de la nova proposta.

2.- Innovar no és actualitzar. No és modernitzar. No és "posar al dia".

Innovar és fer una cosa nova, alguna cosa que no s'havia fet abans, que pot transformar el present i el futur, i que té avantatges i beneficis apreciables per a algú. Innovar és generar una cosa que no existeix, que no podem buscar ni trobar. Perquè quan volem innovar, el que busquem, el que necessitem, el que volem, no existeix. Hem de crear-lo. Hem d'inventar.

3.- La innovació és l'aplicació pràctica de la creativitat. I per això els dos valors centrals del que anomenem innovador són els mateixos que els que identifiquem amb la creativitat. La novetat i el valor.

Segons K. Sandven i H. Baratta, innovador és "Una cosa que és nou i que aporta valor afegit a algú, en comparació amb les solucions ja existents "(Revista de Negocis de Harvard)

NO HI HA INNOVACIÓ SENSE PENSAMENT INNOVADOR. Sense pensament creatiu.

El terme innovació oculta i emmascara, com en un joc de nines russes, un procés paral·lel i de suport que l'acompanya de manera contínua: El procés creatiu. El procés d'ideació. El procés de pensar de forma creativa per generar les noves idees que seran realitzades.

La creativitat és la capacitat de base que fa possible que la innovació es produeixi. No hi ha innovació sense ideació, sense creació. Les idees són la matèria primera.

4.- Un concepte poc utilitzat ajuda a la comprensió d'aquesta relació.

INNOVATED: Capacitat d'un sistema per generar i gestionar canvis nous i útils per al propi sistema, i valorats i acceptats de manera positiva per l'entorn.

Implica una relació dinàmica, centrada en objectius, entre la Capacitat de Realització, la Capacitat d'Ideació, i la intenció, la voluntat, la visió i el propòsit, a través de la creació i aplicació de coneixement.

3. Què creus que és creativitat i innovació social?

3M afirma que "Crear és pensar coses noves, i innovar és fer coses noves". Si a això li afegim el que entenem per "el social", tenim la resposta que busquem.

El problema, al meu parer, és arribar a un consens sobre "el social", en un context on es "compren" i es voten les idees i les propostes de polítics que, com Margaret Thatcher, afirmen que "la societat no existeix, només existeixen els individus ", i que propugnen en conseqüència la pràctica desaparició de les polítiques socials que sustenten l'anomenat "Estat de benestar".

Vull pensar que la Creativitat Social és la capacitat d'idear millores, evolucionacions i canvis en el col·lectiu. I que la innovació social comporta la implementació i el desenvolupament d'aquests canvis.

Especialment, per a l'erradicació de la pobresa econòmica o mental.

I m'agrada la idea d'un "esforç conscient per tenir societats més igualitàries i inclusives, amb més serveis públics, més protecció social i més participació democràtica de treballadors i consumidors "

(Susan George, presidenta d'honor d'ATTAC)

Per descomptat no podem oblidar que a través de l'evolució de la tec-

nologia evolucionem com a individus i com a societats, i que en aquestes tecnologies trobem camins i eines que hem i podem posar al servei dels objectius que ens plantejem, siguin aquests els que siguin.

En resum. Innovació social és, per a mi, tot canvi que contribueixi al desenvolupament de millores en els sistemes socials, per a major benestar de els individus. I l'evolució, o emergència d'una cosa nova, que millori la vida de les persones. La Creativitat Social fa referència a la capacitat d'idear aquests canvis.

4. Des del teu àmbit d'actuació, afavoreixes el desenvolupament i la inclusió social? De quina manera?

En la meua activitat professional, com a publicitari, vaig realitzar diverses campanyes de conscienciació social. Contra la pobresa. Contra la marginació i l'exclusió. He promogut i participat en accions de resposta ciutadana davant la violència i la persecució política.

Participo com a soci en diverses organitzacions no governamentals.

Sóc actiu en la Defensa dels Drets Humans.

I amb Katja Tschimel i Ainhoa Otaegi estem propiciant el desenvolupament d'una xarxa de facilitadors i consultors en ideació, per ajudar les organitzacions sense ànim de lucre que necessiten nous enfocaments, noves propostes i noves idees. La iniciativa es diu IDEANTS SOLIDARIS, i té les portes obertes a qui vulgui col·laborar i, per descomptat, a tothom qui ens vulgui confiar els seus processos d'ideació o la formació dels seus voluntaris.

Treballem gratis. Treballem bé. I volem treballar més en aquest àmbit.

5. Quin tipus de pistes educatives pots oferir als educadors interessats per utilitzar la creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social?

La capacitat de generar idees s'activa en un procés de treball en el que la implicació i el compromís amb l'objectiu, i la voluntat de crear, la intencionalitat, són determinants per al resultat. Per això la primera pista, la pista imprescindible, és la necessitat d'assumir i definir un repte, un repte creatiu.

I a partir d'aquí, tres conclusions o recomanacions per a l'acció, vàlides i adaptables per a qualsevol sistema, sigui quina sigui la seva composició o la seva mida, i sigui quin sigui l'àmbit de coneixements en el qual s'estigui treballant.

a. Propiciar, generar i gestionar les condicions per al treball d'ideació, des de la comprensió de la Creativitat com una capacitat del sistema: Entorn. Motivació. Mitjans. Actituds. Coneixements.

b. Respectar i aplicar els principis del pensament creatiu: Distanciament. Valoració diferida. Estímul casual.

c. Recórrer processos d'ideació des de la recerca deliberada de quantitat, varietat i originalitat de les idees, treballant amb objectius prèviament definits sobre la quantitat d'idees que hauran de ser generades, o delimitant el temps per a la ideació.

En detall:

A: Generar, propiciar i gestionar les condicions.

- Condicions físiques. Ambientals. Propiciadores de la interacció i l'in-

tercanvi d'experiències i coneixements. Gestió de l'entorn.

- Visió compartida. Motivació. Intenció. Metes i objectius assumits i compartits.

- Clima relacional adequat per a la interacció productiva. Horitzontalitat.

- Bona comunicació. Absència de jerarquies.

- Assimilar, valorar i assumir l'experimentació i l'error, "el joc", com un element fonamental per facilitar el pensament innovador.

- Assumpció del risc des d'un lideratge efectiu.

- Alimentar i facilitar l'adquisició, la difusió i la posada en comú del coneixement.

- Incorporar i mantenir un sistema de monitorització i vigilància de l'entorn amb el qual interactuem i amb el qual volem treballar.

- Propiciar la formació de grups de composició diferencial.

- Polioculares. Pluridisciplinaris. Amb diferents intel·ligències, capacitats, coneixements, i sensibilitats.

- Mantenir la continuïtat dels grups i dels projectes. El treball, la perseverança, i la pràctica són garanties per a l'eficàcia.

- Propiciar i defensar la llibertat d'acció dins dels projectes.

B: Acceptar, propiciar i aplicar els principis del Pensament Creatiu.

- Cerca deliberada de noves àrees per a la ideació. Generació de noves preguntes, nous problemes, nous objectius.

- Generar o proposar reptes. Fites clares.

- Propiciar el Pensament Divergent, i la Valoració Diferida.

- (Suspensió del judici. Resistència al tancament). Generació d'idees i avaluació actives i diferenciades.
- Incorporar l'atzar i el distanciament a la ideació.
- Cerca deliberada de fluïdesa, flexibilitat, i originalitat.
- Fomentar els principis de treball grupal.

C: Recórrer processos de creació. Posar el sistema a funcionar.

- Aplicar metodologies de procés, que permeten augmentar la velocitat i la eficàcia en l'assoliment de resultats.
- Incorporar i utilitzar mètodes i tècniques per a la ideació.
- Crear de manera intencional i diferenciada idees incrementals o radicals.
- Diferenciar entre la ideació de projectes i la ideació dins projectes, per generar noves, diferents o millors propostes.
- Mantenir oberts els problemes, deliberadament, en els màxims nivells d'abstracció possibles.

Si no tenim un repte, no tenim res.

Un repte és una visió, un propòsit, un objectiu, assumit amb una inequívoca voluntat d'èxit.

Un repte creatiu és un desafiament per al qual no hi ha fórmules ni respostes conegudes, i que constitueix un estímul i una provocació per a qui l'afronta.

Un repte creatiu és un repte que permet —o necessita— noves, diferents o millors formes de solució, desconegudes fins al moment en què es formula o es reformula. Un repte que només se soluciona amb noves, millors, o diferents idees.

Un repte és quelcom que tenim i, sobretot, quelcom que ens té. I ho assumim com a propi. Una cosa que es fon i es confon amb nosaltres i amb la nostra voluntat, i que ens fa inexcusable l'assoliment del que volem aconseguir.

Si voleu accedir al bloc <http://cici2-panel1.blogspot.com>

per debatre algun aspecte sobre aquesta ponència, envia un missatge a l'adreça juan@ideantes.com.

ROSABEL RODRÍGUEZ

DOCTORA I PROFESSORA TITULAR DE PSICOLOGIA EVOLUTIVA I DE L'EDUCACIÓ DE LA UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS
rosabel.rodriquez@uib.es

1. Què entens per creativitat?

Entenc la creativitat com el procés de generar idees originals que tenen valor i utilitat. Consisteix a trobar formes noves d'enfrontar-se al món i ho fem posant la imaginació a treballar. Cercam noves maneres d'utilitzar la informació i els coneixements que tenim perquè ens permeten trobar solucions originals, diferents, per als problemes de qualsevol tipus, en les matemàtiques, en l'economia, en l'art, en les relacions socials... Podem ser creatius en qualsevol camp creant, productes únics i adequats, és a dir, útils.

2. Què entens per innovació?

Per altra banda, la innovació és portar les bones idees a la pràctica. La millor idea del món si es queda en un paper no té sentit. La creativitat s'ha de plasmar en un procés aplicat. La creativitat i la innovació no només resideixen en una idea brillant i nova, sinó també en l'íntima relació d'aquesta amb una persona emprenedora, capaç de dur-la de l'esfera dels somnis a la realitat.

3. Què creus que és creativitat i innovació social?

És el fet que totes les persones tenen un paper com a impulsores de canvis significatius per a la millora de la societat. Per incentivar una cultura de la innovació cal reconèixer que el pensament creatiu no sorgeix de l'esforç individual sinó de la col·laboració, del treball en equip, de combinar les idees del grup. I si

una bona idea sorgeix de manera individual, llavors necessitem del suport d'una societat que la recolzi, que sigui capaç d'acceptar aquesta idea. La creativitat i la innovació social han de servir per dissenyar i aconseguir millors maneres de cobrir les necessitats sempre canviant de la societat al llarg del temps.

4. Des del teu àmbit d'actuació, afavoreixes el desenvolupament i la inclusió social? De quina manera?

El meu àmbit de treball està centrat, principalment, en la formació inicial de diferents professionals relacionats amb el món de l'educació (mestres, psicòlegs, psicopedagogs...). Tots ells hauran de treballar i preparar nins i joves per a un futur que encara no podem ni imaginar. De quina manera podrien assegurar de fer-ho bé si desconeixen les eventualitats que a aquests nins els tocaran viure? Equipar-los amb una bona formació, entesa de la manera tradicional com un gran bagatge de coneixement ja no és un criteri útil. No obstant això, les habilitats i actituds creatives, les capacitats per al pensament crític, una adequada autoestima i autoconfiança són, entre altres, alguns dels recursos que els permetran estar sempre ben equipats, sense importar les eventualitats que hagin d'enfrontar. I en això es basa gran part del meu treball.

Sovint els meus estudiants tendeixen a creure que totes les persones pensem igual. També solen pensar que ells són poc creatius. A més els costa "arrancar", tenir iniciativa per canviar les coses que no els agraden, per atrevir-se a provar coses noves i intentar fer les coses de manera diferent i innovadora.

Des del principi intent treballar amb ells aquests diferents aspectes i intent que canviïn aquestes creences. Estic convençuda que si ells ho aconseguen, també estic ajudant a que

canviï el seu futur treball com a educadors, i aquesta és una de les claus per aconseguir que la creativitat i el talent dels nins no es perdin durant els anys d'escolarització.

En aquest sentit els aspectes concrets que treball amb ells inclouen:

- Diversitat de la intel·ligència: Al contrari de la majoria dels meus alumnes, jo crec que la intel·ligència és molt diversa, que hi ha diferents maneres de pensar. Algunes persones ho fan de forma visual, altres a través de les matemàtiques, altres a través del moviment o fins i tot del so. Partint de la idea que la persona té una manera de pensar única, intento que aprenguin a unir les seves experiències i habilitats i que converteixin aquestes diferències en una fortalesa.
- Desafiament: Present les activitats de forma nova i desafiant i intent que ells també ho facin.
- Clima de confiança: De la mateixa manera intent promoure la comunicació i el respecte entre els alumnes. Per això, és necessari establir oportunitats perquè expressin les seves inquietuds en un to apropiat i es puguin atendre de manera grupal i promoure el respecte a les diferències.
- Sentit de l'humor: Incloure com un ingredient indispensable en la vida quotidiana a l'aula, l'entusiasme, l'alegria, la possibilitat de fer broma i, per què no, jugar amb les idees. Partesc d'una idea molt senzilla, en les meves classes jo vull ser la primera a divertir-me.
- Suport a les idees: Evit fer judicis i avaluacions prematures sobre les idees que expressen, escolto totes les opinions, però, de la mateixa manera, intent fomentar el pensament crític i que aquestes opinions siguin fruit d'una reflexió personal i no simple còpies d'alguna cosa que ja han sentit.
- Expressió de diverses opinions: Procur promoure la possibilitat d'expressar opinions diverses de manera respectuosa i constructiva. De vegades cal ensenyar algunes regles de comunicació per a aprendre a donar i rebre retroalimentació en forma adequada i assertiva.
- Estimular la tolerància a l'ambigüitat: Els errors o resultats indesitjats poden representar una oportunitat per a l'aprenentatge i no una font de rebuig o ridiculització.
- Sentit del compromís: Han d'atrevir-se a passar a l'acció. Cada pràctica, cada classe, és un petit repte on han d'intentar desprendre's de les velles formes de treball i intentar assumir nous riscos i nous objectius.
- Sentit del compromís: Han d'atrevir-se a passar a l'acció. Cada pràctica, cada classe, és un petit repte on han d'intentar desprendre's de les velles formes de treball i intentar assumir nous riscos i nous objectius.

En definitiva, intent recordar i que recordin que la creativitat és un recurs que ens permet veure la vida des de diferents enquadraments, expandint les nostres possibilitats permanentment.

5. Quins tipus de pistes educatives pots oferir als educadors interessats per utilitzar la creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social?

La creativitat és una propietat posseïda en quantitat variable pels individus i que pot aparèixer en major o menor mesura segons les situacions. Podem

entendre la creativitat com una disposició personal capaç de ser desenvolupada en el quefer diari i en la qual influeix el medi familiar, escolar, social, on l'individu descobreix les seves pròpies habilitats i les porta cap a l'exterior.

Les experiències que tenen els nins en els primers anys d'escola, d'alguna manera els marquen, ja que es van integrant a la seva personalitat, a la seva forma de veure el món i d'enfrontar la realitat.

Dins de l'àmbit educatiu podríem dir que alguns dels aspectes que més dificulten la creativitat són:

- L'èmfasi en la reproducció del coneixement i en la memorització de continguts.
- Donar més importància a les incapacitats i incompetències dels alumnes que a les habilitats i talents.
- Tenir una concepció errònia de la creativitat.
- La insistència a ensenyar que per a cada problema hi ha una única resposta correcta.
- La generalització entre els nostres alumnes de la por a l'error i al fracàs.
- Propiciar una educació que està excessivament dirigida cap al coneixement del món exterior, contribuint molt poc a l'autoconeixement.
- La repetició rutinària i automàtica sense pensar.
- Intentar no "perdre el temps" amb temes que estan fora de programa.
- Subratllar la divisió entre joc i treball.
- L'ús excessiu de recompenses que, a la llarga, maten la motivació intrínseca de l'alumne.
- Plantejar expectatives inadequades respecte de la capacitat de l'alumne, ja siguin molt baixes o molt altes.
- Fomentar la competència entre els alumnes, etc.

Les idees bàsiques de cara als educadors es podrien resumir en tres:

- 1.** Ser un bon model, començar per conèixer i potenciar la seva pròpia creativitat.
- 2.** Crear una atmosfera creativa a l'aula, fomentar la creativitat a través d'activitats educatives.
- 3.** Dur a la pràctica aquestes idees, innovar en la seva pròpia aula. Atrevir-se al canvi, perquè fins que una nova idea no es posa en pràctica moltes vegades sembla només una utopia, però el canvi entre tots, és possible.

Hem de recordar que la creativitat i innovació social no són successos accidentals, ni es produeixen per un cop de sort. Els dos processos s'han de treballar i estimular des de tots els àmbits socials, la família i l'escola en primer

lloc. Així, en lloc de considerar-la com una cosa addicional que fem perquè els alumnes es distreguin i relaxin després de la feina, hem incorporar-la a la vida quotidiana a l'escola i al currículum com un element indispensable per afavorir la formació integral dels estudiants. En la formació de nens i joves, el desenvolupament de les habilitats i actituds creatives és, probablement, la millor eina amb la qual podem dotar-los i que els permetrà adaptar-se amb més èxit a un món en permanent i vertiginós canvi.

Referències bibliogràfiques

- Cropley, A.J. (1994). Creative Intelligence: A Concept of "True" Giftedness. *European Journal for High Ability*, 5, 6-23.
- Eysenck, H. J. (1995). *Genius. The natural history of creativity*. Cambridge: University Press.
- Feldhusen, J.F. i Goh, B.E. (1995). Assessing and Accessing Creativity: An Integrative Review of Theory, Research, and Development. *Creativity Research Journal*, 8 (3), pàg. 231-247.
- Isaksen, S.G., Dorval K. B. Treffinger J. D. (1995). Assessing and Accessing Creativity: An Integrative Review of Theory, Research, and Development. *Creativity Research Journal*, 8 (3), pàg. 231-247.
- Nickerson, R.S. (1999). Enhancing creativity. In Sternberg, R.J. (Ed.), *Handbook of Creativity*. Cambridge: University Press.
- Rodríguez Rodríguez, R.I (2001). L'atenció a la diversitat: Avaluació de l'actuació educativa cap als alumnes amb altes capacitats. A AA.VV. (Coords.). *La formació del psicopedagog: reflexions i experiències*. Granada: Grupo Editorial Universitario.
- Treffinger, J. D., Isaksen S.G., Dorval K. B. (1996). *Climate for creativity and innovation: educational Implications*. Sarasota (Florida): Center for Creative Learning
- Urban, K.K. (1995). Different Models in Describing, Exploring, Explaining and Nurturing Creativity in Society. *European Journal for High Ability*, 6, pp. 143-159.

ENRIC PRATS

UNIVERSITAT DE BARCELONA. ÈTICA,
INNOVACIÓ I CREATIVITAT SOCIAL

1. Què entens per creativitat?

La creativitat es vincula a quatre dimensions o característiques de la persona: curiositat, sensibilitat, racionalitat i voluntat. La curiositat és la mirada que llancem constantment al voltant nostre per, en certa manera, verificar precisament l'estat de les coses. Aquesta mirada no desemboca habitualment en res més que en una valoració d'allò que s'esdevé. No obstant això, acompanyada d'un cert grau de sensibilitat cap al que està passant en l'entorn, s'activa un mecanisme que ens indueix a pensar de quina altra manera podrien ser les coses. Aquest "lapsus" sensible, com dirien els de Publicitarios Implicados, fa que calgui buscar alternatives racionals a la situació que hem diagnosticat com anòmala, insuficient o poc satisfactòria des del nostre punt de vista. Finalment, la voluntat, juntament amb la perseverança i l'esforç, permeten concloure el treball iniciat i trobar la proposta de canvi que estem buscant.

2. Què entens com a innovació?

En la innovació, la persona es veu empenya a trobar les millors alternatives per avançar en la millora de les condicions de vida. Tota innovació comporta un alt grau de creativitat, ja que es veuen implicats els processos detallats anteriorment. La innovació seria, en aquest sentit, un resultat possible de la creativitat positiva o de la creativitat assertiva.

3. Què creus que és creativitat i innovació social?

Aplicats al camp social, els concep-

tes de creativitat i d'innovació són imprescindibles per entendre el que succeeix en contextos que Bauman ha definit de modernitat líquida. En una societat "sòlida", o guiada per referents segurs i inamovibles, la creativitat i la innovació juguen un pobre paper. En canvi, en societats que no tenen referents absoluts, on res es conserva i tot passa de manera fugaç, els processos creatius que condueixen a la innovació adquireixen una importància de primer ordre. Una societat líquida, si acceptem el diagnòstic de Bauman, sense ments creatives, resolutives i innovadores, és una societat condemnada a la seva desaparició o al seu anihilament, ja que quedarà subordinada a les altres. L'exemple més clar que tenim és en la gestió de la multiculturalitat, un fenomen que posa sobre la taula la necessitat de pensar creativament les relacions socials.

4. Des del teu àmbit d'actuació, com afavoreixes el desenvolupament i la inclusió social? De quina manera?

L'educació és, per la seva definició complexa, el terreny on la creativitat en matèria de desenvolupament i d'inclusió social té una funció central. L'educació formal o escolar, donades les seves rígides condicions, és potser l'àmbit més poc inclinat a admetre innovacions, però on més necessari es fa treballar per la in-

clusió social. En l'educació no formal, per exemple en institucions de temps lliure, la creativitat i la innovació forma part intrínseca del seu caràcter, orientada amb més èxit cap a la inclusió.

5. Quin tipus de pistes educatives pots oferir als educadors interessats per utilitzar la creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social?

Els educadors són els agents més compromesos amb el desenvolupament personal i la inclusió social. La seva funció no es limita a ser simples gestors del coneixement (tasca tradicional, ja superada per les tecnologies), o mediadors de relacions socials (suplir tasques per a les quals no han estat formats). Un educador, en qualsevol àmbit i nivell, està en certa manera forçat a despertar noves inquietuds en els educands. L'educació, si té algun significat en els nostres dies, és la de proporcionar novetat, d'obrir portes i finestres, i d'ensenyar a fer-se preguntes, perquè ja tenim molts il·luminats i profetes que s'atreveixen a donar respostes i a tancar aquestes portes i finestres. L'educand ha de ser capaç d'encarar la seva relació amb els altres i amb el món sabent on dirigir les seves preguntes, amb creativitat i actitud de canviar les coses.

DAVID VILALTA

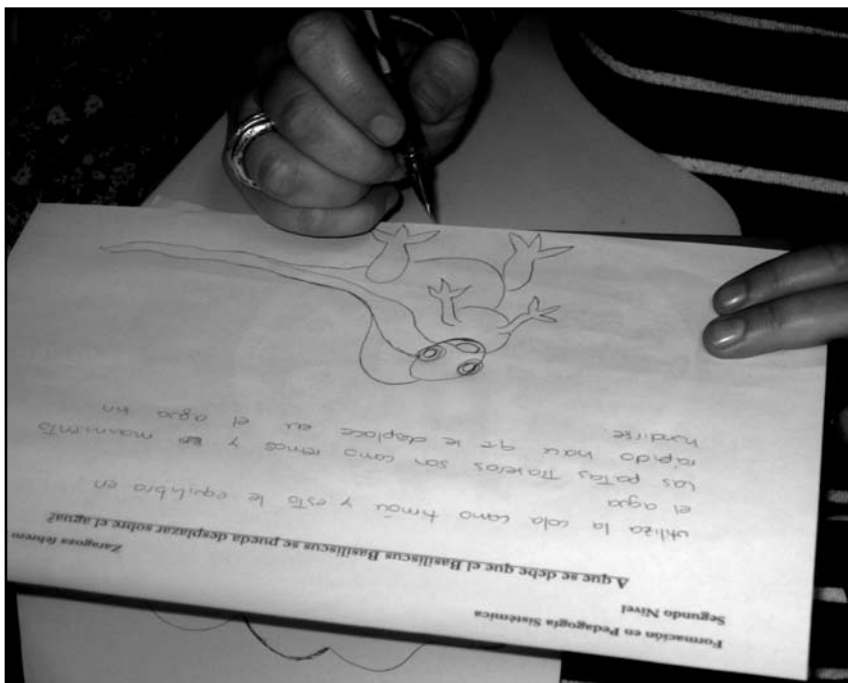
CREATIVITAT I CIÈNCIA

EDUCADOR, PROFESSOR DEL DEP DIDÀCTICA DE LA MATEMÀTICA I DE LES CIÈNCIES EXPERIMENTALS, A LA FACULTAT DE CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ I ASSESSOR DE L'ICE DE LA UAB. COORDINADOR DEL GRUP UN ENFOCAMENT GLOBAL DE L'APRENTATGE:
(<http://blogs.uab.cat/agora>)

MEMBRE DEL GRUP LA CULTURA MATEMÀTICA DE LES PERSONES:
(<http://culturamatematica.ning.com>)

I MEMBRE DEL GRUP DE RECERCA COMPLEX:
<http://grupcomplex.uab.cat>

BLOC: <http://dvilaltamurillo.wordpress.com>

Aquest taller proposa viure una experiència creativa en comunitat, amb l'objectiu de trobar explicacions científiques sobre un fenomen de la naturalesa.

1. Què entens per creativitat?

Penso que en el camp de l'educació, creativitat no és un full en blanc. Una cosa que surt del no res. Sens Dubte, creativitat no és dir sense més ni més als teus alumnes a classe de llengua: escriu-me un text lliure que no tingui mes de 10 línies.

A això prefereixo dir naufragi.

Associo la paraula creativitat a la recerca de la formiga, en provar alguna cosa, a l'associació, a establir noves connexions. Des del meu punt de vista crear és superar una situació amb èxit. Les mestres i els mestres, el professorat prenem moltes decisions quotidianament, en aquest procés de presa de decisions podem ser creatius, també podem ser grisos.

Penso que ser creatiu o creativa també ve associat a les teves relacions amb altres persones i la qualitat d'aquestes relacions.

2. Què entens per innovació?

Introduir un petit canvi que et permeti desenvolupar millor allò que ja fas.

3. Des del teu àmbit d'actuació, afavoreixes el desenvolupament i la inclusió social? De quina manera?

Aquesta setmana, a classe, una alumna de tercer de l'especialitat d'educació infantil em va preguntar més o menys:

"- David, però jo com sabré que està bé el que faig, que faig el que dec, el que toca?"

Se'm va ocórrer contestar si necessitava que algú l'hi digués. Si la decisió que ella havia de prendre li havia de venir donada o si ella, tenint en compte el que sap i el que sent, podia prendre decisions. És clar que aquestes decisions sobre què ensenyar de ciències es poden prendre perquè s'ha estudiat una assignatura on s'han après coses, que aquestes decisions poden ser compartides amb companys i que poden millorar. I per descomptat de prendre l'hàbit de reflexionar sobre el que s'ha fet, si pot ser en comunitat millor i si s'incorporen noves informacions, ajuda notablement a enriquir aquestes decisions. Però crec que tot comença perquè t'impliquis, perquè creguis en tu mateixa, en les teves possibilitats, i amb humilitat i modèstia et connectis amb gent propera.

En un seminari de coordinadores de cicle d'Educació infantil i primària té com a objectiu fomentar que a les escoles, les reunions de cicle dediquin el màxim de temps possible a debatre sobre el que s'està fent a l'aula. En aquest seminari sorgeixen molts problemes al respecte.

El primer que es va posar sobre la taula va ser: però com li diem a una companya que no està bé el que fa?

Des del nostre punt de vista (crec que puc parlar en nom de la gent de la unitat de formació permanent de l'ICE de la UAB) necessitem traspasar aquest

límit del que està bé, del que a mi em sembla que està bé, per adquirir una actitud de comprendre el que fa l'altra persona. Comprendre implica certa dosi d'empatia, fins i tot de simpatia per ser capaç de posar-te a la pell de l'altre, sense deixar de ser tu mateixa.

Quan adquireixo aquesta actitud estic predisposada per veure explicacions que no veia, fins i tot per deixar-me influir per l'altra persona. És com quan a classe et plantejes que no pots continuar dient els teus alumnes: això està bé o malament. Quan et plantejes que la teva relació amb elles i ells ha de ser més profunda, de més qualitat, quan t'interessa arribar realment a com pensen, t'adones que amb el està bé o malament et sembla poc, molt poc, ínfim, i llavors necessites construir un altre diàleg.

Morin (1999) ens parla d'ensenyar la comprensió. En "Els set coneixements necessaris per a l'educació del futur" podem llegir: "La comprensió humana sobrepassa la explicació. L'explicació és suficient per a la comprensió intel·lectual o objectiva de les coses anònimes o materials. És insuficient per a la comprensió humana "La comunicació no comporta comprensió".

4. Quins tipus de pistes pots oferir als educadors interessats per utilitzar la creativitat com a motor de desenvolupament i inclusió social?

Potser perquè vaig treballar bastant temps en centres de protecció de menors sempre he intentat ser inclusiu. En aquest temps he anat aprenent que el terme inclusió va molt més enllà de l'individu, fins i tot molt més enllà de l'individu que acaba d'arribar. Quin lloc ocupa el que acaba d'arribar? (Arendt H.) Quin lloc ocupa cadascun dels nostres alumnes? Deixo espai i temps perquè s'expressi a la meua classe? Sense temors? Sense por a fer-ho malament? Intento que la meua aula sigui un espai on regni el màxim de llibertat d'expressió i un respecte exquisit? Fins i tot quan aprenem matemàtiques o ciències? Pot ser que la meua ignorància generi exclusió, sense jo saber-ho?

Des del meu punt de vista, propiciar que l'escola i l'aula siguin entorns pensats perquè cadascuna de les persones pugui desenvolupar al màxim les seves potencialitats i descartar estructures segregacionistes que separen l'alumnat per "atendre'ls millor", exigeix molta creativitat als claudres. Entendre l'aula com una comunitat que aprèn compartint la diversitat de cada un, i acceptant els reptes que ens suposen aquestes diversitats com possibilitats de creixement intel·lectual, ètic i col·lectiu; suposa un món d'innovacions.

Comprendre que aprendre i ensenyar són actes de comunicació, en els quals les persones necessiten ser reconegudes i sentir que el seu també compta. Comprendre que això no és només per a l'hora de tutoria o d'assemblea, sinó que és un bon vehicle per aprendre de tot i que per tant els conceptes i els procediments també s'aprenen explicant, debatent, contrastant ... a la plaça pública de l'aula, on rigor i comprensió es donen la mà. Utilitzar l'escriptura, el dibuix, l'expressió corporal, etc., Com a mitjans de representació que expliquen les nostres idees als altres de la classe quan conversem per comprendre alguna cosa ... és una altra innovació necessària que sembla nostres aules de color i de llum.

Utilitzar les possibilitats que ens ofereixen els entorns virtuals perquè el temps dels equips docents es destini sobretot a conèixer i comprendre el que es fa. Deixar el traspàs d'informació per moments molt puntuals, és una altra innovació urgent.

Crec que aquestes són algunes pistes; clar que impliquen treball, esforç i il·lusió.

M'agradaria oferir-vos aquest vídeo que em va fer arribar un amic, potser expressa molts tòpics, però fa pensar:

Sir Ken Robinson: <http://www.youtube.com/watch?v=Z78aaeJR8no>

EDUCACIÓ CIENTÍFICA:

"És el temps que has perdut amb la rosa, el que la fa tan important."¹

Paraules clau: educació científica, imaginar, creativitat, interacció dialògica, representació, comunitat, comprensió, explicació, arguments, evidències, autoregulació.

La pressió social que vivim des de l'escola, s'encarna en una preocupació del professorat perquè els seus alumnes no deixin d'aprendre "res del que se deu". Aquesta tensió sol portar a unes pràctiques docents centrades en "la falsa creença que aprendre principis abstractes i informació descontextualitzada permetrà que la majoria dels estudiants entenguin els sistemes naturals i tecnològics o apliquin els seus coneixements en contextos pràctics." ²

La quantitat de paraules, conceptes, competències i temes de les diferents àrees per aprendre aclaparen fins a tal punt al professorat que ja des de setembre se sent que "no hi haurà temps per a tot".

La conseqüència de tot això és ben trist: persisteixen processos d'ensenyament tradicionals basats en la transmissió, en la repetició ³ i es perpetuen concepcions antiquades sobre les ciències.

Però hi ha altres realitats encarnades en mestres i mestres que dia a dia **resisteixen creant evidències** que mostren com aprendre és una mica complex i molt humà. Per això

procuren que a les seves aules es produeixi "la reflexió individual, la imaginació científica, el raonament concret, per a ser mostrats i compartits, per a ser debatuts, contrastats, per trobar semblances, regularitats, etc ... per parlar col·lectivament sobre el que fem i com ho fem quan estem investigant o estudiant alguna cosa." ⁴

Altres realitats escolars que s'adeqüen "els temps escolars i educatius als aprenentatges i a les persones, i no al revés." ⁵

Altres realitats que pretenen "instituir l'alumne subjecte" ⁶ amb la finalitat de trencar el cercle viciós de la infantilització generalitzada i procuren que els seus alumnes visquin situacions que els permetin instruir i emancipar al mateix temps. Meirieu (2009)

Altres realitats que promouen un sentit de la vida de l'aula, vinculant-la amb la realitat, amb altres persones i amb el compromís que suposa aprendre. ⁷

Altres realitats que propugnen noves formes d'aprendre ciències en el sentit de noves formes de viure mentre es fa ciència; ² o com ho escriu Neus Sanmartí (2002) "els estudiants han d'aprendre a construir el seu propi

discurs científic, correlacionat amb el de la ciència però específic, en el qual necessàriament hauran d'interrelacionar moltes variables per explicar fets. "És a dir que els estudiants han de ser capaços de parlar dels fenòmens del seu món." ⁸

En definitiva, mestres, investigadores, professorat cercant que el nostre alumnat aprengui a pensar millor per si mateix i en comunitat. Convençuts que això els portarà a ser millors persones i bons ciutadans amb criteri. En educació científica, pensar millor té a veure amb la capacitat d'interrogació i la recerca d'evidències que sostinguin les argumentacions. Això obre un món a les nostres aules que val la pena ser viscut. Un món des de la humilitat de qui comprèn que el coneixement científic és una forma de conèixer molt important, però no l'única. ⁹

Com és que el *Basiliscus basiliscus* es pot desplaçar per sobre de l'aigua?

A continuació els presento un procés personal i públic de construcció d'explicacions sobre un fenomen

natural. La meua intenció és presentar unes característiques bàsiques sobre el procés, conscient que no els presento res de nou, però tampoc una cosa molt usual en les aules del nostre país. Com que no he sabut escriure d'altra manera, ni sintetitzar-ho millor, espero que el lector o la lectora superaran la linealitat de la presentació.

1. El temps que es necessita per generar una atmosfera d'aula, entesa com les maneres en què el mestre orienta els alumnes a relacionar-se entre ells i elles mentre aprenen, també a relacionar-se amb el coneixement. **Tot sol passar al mateix temps**, per això comprenent i explicant ens fem millors persones. La idea és que l'alumnat participi en l'elaboració dels plans de treball del grup. Es tracta que les investigacions que es realitzin tinguin sentit, també per als nens i les nenes. Per això és important connectar amb alguna inquietud, amb alguna conversa anterior, amb alguna pregunta que hagi aparegut en la vida quotidiana de l'aula. En aquest cas, la proposta s'aguanta perquè parteix d'una excursió al bosc. Durant l'excursió ens trobem amb un rierol d'aigües tranquil, on vàrem poder observar sabaters sobre l'aigua sense enfonsar-se. El fenomen va ser motiu de converses informals amb diversos alumnes i entre ells. Posteriorment, a classe, un dia jo mateix plantejo si algú vol explicar alguna cosa més o si coneix algun altre animal que també camini per sobre de l'aigua. D'aquesta manera pot aparèixer amb naturalitat el següent vídeo a l'aula:

<http://www.dailymotion.com/video/x74vzf-jesus-christ-lizard-animals>

2. Emergeix una pregunta, un repete, un propòsit que ens vincula com a grup: Com és que el Basilisc es pot desplaçar per damunt l'aigua?

Aquesta pregunta té a veure amb

els contextos que els mestres i les mestres generem perquè es produeixin processos d'indagació. Els mestres mai no hauríem d'amagar les nostres intencions, encara que al seu torn hem de ser prou flexibles per reconèixer aspectes, temàtiques, interessos que emergeixin de la interacció amb els alumnes i prenguem decisions. L'aparició d'aquest tipus de preguntes té a veure amb els referents del mestre. En aquest cas, ha servit de referència el model d'ésser viu elaborat per Bonil, J. i altres (2006).¹⁰

3. Cada nen, cada nena fa un exercici d'introspecció. S'anima a cada persona perquè, utilitzant el que sap i també el que s'imagina, pugui donar-se una primera explicació. Encara que cadascú, ja sap que en aquesta atmosfera, quan es comparteixen objectius, sempre hi ha moments per exposar i escoltar els altres. En aquest primer moment de comunicació interior, amb un mateix, és important **que les persones vagin adquirint experiència en realitzar algun tipus de text, dibuix o representació amb la idea que li faciliti explicar als altres.**

4. Ens trobem petits grups. Aquí la intenció és que cadascú s'expliqui. El valor a desenvolupar és una actitud d'escolta atenta sobre el que l'altra o l'altre explica. Què diuen que jo no havia pensat?

En primer lloc es fa una roda. Comença un a explicar, ningú no crítica, es tracta d'escoltar sense valorar. Encara que caldria evitar les repeticions. En un segon moment les idees que han aparegut se sospesen, s'agrupen, es contrasten, amb l'objectiu d'anar amassant una explicació de petit grup.

5. Realitzem un experiment. Atès que el tema és científic, el mestre podria preguntar si algú sap o se li acut fer algun experiment que ens pugui servir per pensar sobre el que ens ocupa.

Potser, la primera posada en comú ja pot suggerir alguna cosa. Si no,

el mateix mestre, pot proposar un experiment. En aquest cas va ser el del clip a l'aigua per poder parlar sobre tensió superficial, en relació al Basiliscus.

Realitzar experiments, té a veure amb fer de científic, és a dir, de buscar informació fora de nosaltres, a manera d'evidència, per corroborar la nostra primera hipòtesis, descartar-les, obrir nous horitzons, etc. Informació que utilitzarem per argumentar.

6. Busquem més informació externa: llibres, la visita d'algun expert, cerca telemàtica,

En aquest cas és interessant, acostumar l'alumnat a cercar almenys en dues fonts diferents i que, si escau, expliqui per què es refia de la informació que ha trobat.

7. El grup té un temps per a elaborar un document, un artefacte, una performance, etc. que li serveixi per explicar a la resta de grups les seves explicacions.

8. Es fa la posada en comú, on l'objectiu de cada persona, consisteix en descobrir idees que han tingut els altres que a nosaltres no se'ns van ocórrer. Per això es prepara la sala de manera especial, ubicant els artefactes, panells d'informació, incorporant el projector..., en definitiva fer ben visible tot allò que s'ha preparat i es va a precisar amb l'objectiu d'explicar-se als altres per comprendre millor el fenomen del Basiliscus.

L'objectiu d'aquesta posada en comú és que surti una primera explicació convincent per al grup. Sol passar que emergeixen moltíssimes més necessitats d'indagació i varietat d'enfocaments del problema vinculats a altres formes de coneixement. Sempre es pot ponderar amb l'alumnat si es dona cabuda a les diverses propostes, o si es deixa per a una altra ocasió. Però això no

hauria de desviar de la construcció d'una explicació plausible sobre la meta acordada comunament.

CONSIDERACIONS:

a. Una bona manera d'aprendre a fer-se preguntes és fent-les i parlar-ne. Per això és interessant acostumar l'alumnat a tenir un lloc on anotar les preguntes que li vinguin al cap, mentre està en el procés, per més inútils que els sembli. Posteriorment, una vegada agrupades i ordenades, aquest material es pot utilitzar tant per generar noves idees i indagacions, com per reflexionar sobre les preguntes que ens fem per aprendre a fer-nos millors.

b. Quan els grups presenten les seves explicacions han realitzat esforços per recollir les idees dels seus components. Però això no hauria d'implicar que si algú del grup discrepa, s'amaguin aquestes discrepàncies. Fer-les públiques, sol tenir molt de sentit.

c. Si durant el procés el mestre (hi ha qui s'atreveix a que ho facin els alumnes) o la mestra ha anat realitzant fotografies es pot dedicar una sessió posterior a visualitzar les imatges i parlar-ne. Es pot pensar estratègicament sobre quins temes proposem.

I això, què té a veure amb creativitat i inclusió?¹¹

Ser creatiu és crear alguna cosa: un producte, una idea, un objecte. (Sátiro, A. 2010) Entendre una funció del mestre o la mestra com a generadors de les condicions suficients perquè la gent s'atreveixi a pensar, a opinar i a explicar, utilitzant els recursos que la cultura li ofereix i un d'aquests recursos és el coneixement generat fins al moment; suposa molts actes creatius.

Durant el primer CICI Joan Rodrigo va insistir que el pensament creatiu suposa, entre altres coses, competències en el camp sobre el qual es tracta. També ens va parlar de la necessitat d'un entorn nutricional, que fomentés l'emergència d'idees a través d'una cultura oberta i propiciadora.

Trobar explicacions sobre fenòmens, com en el cas del Basiliscus, pot constituir un procés de pensament creatiu perquè és un procés d'ideació que projecta trobar explicacions a partir de processos personals introspectius, prospectius i reflexius. Per això és tan important l'elaboració de les idees prèvies i de les intuïcions de cada persona, com els models científics que es fan servir per contrastar.

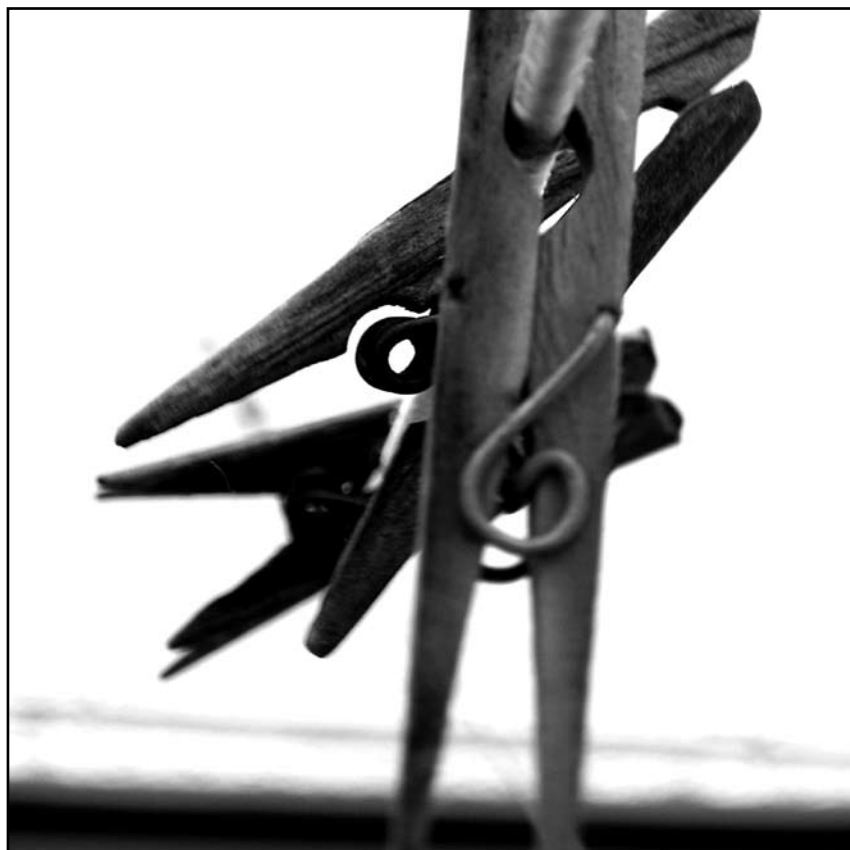
Pensar implica fer i comunicar en entorns com el que proposem. Ve a ser com les bolles del malabarista: que una vegada es posen en moviment, ja no saps quina és la primera o la segona. Pensar creativament, és tant com pensar sense por a equivocar-se, sense el llast de la preocupació sobre si ho faig bé o malament, perquè des de la divergència es transita a la convergència en la recerca d'explicacions plausibles per a nosaltres mateixos.

I en aquest ball de llibertat orientada per un propòsit compartit, ningú se sent exclòs, al contrari, sent les emocions vinculades en conèixer i en pensar en comunitat que apareixen quan el teu també compta.

Avui, com sempre, necessitem "perdre" molt de temps en les nostres aules perquè les persones juguem un paper important en la construcció de coneixement; qui sap si també de saviesa.

Referències:

- ¹ De Saint-Exupéry, A. (2009) "El petit príncep". Barcelona. Salamandra.
- ² Lemke, JAY L. (2006) "Investigar per al futur de l'educació científica: noves formes d'aprendre, noves formes de viure" Ensenyament de les Ciències, núm 24 (1), pp 5-12.
- ³ COOL, C. (2004) "Redefinir el bàsic en educació bàsica" Quaderns de Pedagogia, núm 339, pp 80-84.
- ⁴ PABLO, C. (2009) "A aprendre s'aprèn". Guix, núm 359, pp 79-75.
- ⁵ DOMÈNECH, J. (2010) "A l'escola, és possible una educació lenta? Aula, núm 193-194, pp 16-19.
- ⁶ Meirieu, PH, (2009) "Pedagogia: el deure de resistir", Capítol 9, pp 91-99. Barcelona. Rosa Sensat.
- ⁷ FORRELAD, H. (2010) "Competències, una oportunitat per repensar l'escola" El mestre com actor de l'acció educativa "Bacelona. ICE de la UAB.
- ⁸ SANMARTÍ, N. (2002) "Ensenyar ciències en els inicis del segle XXI" pp 11-29. Madrid, Síntesi Educació.
- ⁹ MORIN, E (1988) "El coneixement del coneixement". Madrid. Càtedra.
- ¹⁰ PUJOL, RM; MARQUEZ, C; Bonil, J; (2006) "Avançar en l'alfabetització científica: descripció i anàlisi d'una experiència al voltant a l'estudi humà en educació primària" Recerca a l'escola, núm 60, pp 37-57.
- ¹¹ SÁTIRO, A. (2009) "Pensar creativament", Barcelona, Octaedro.

MÉS RESPOSTES...

1. Què entens per creativitat?

CREAR

Crear, crear? crear!

Introducció

Resulta obvi que no es pot fer res a partir del res. Situo aquesta reflexió sobre la CREACIÓ, entre un signe d'interrogació i un altre d'admiració, per deixar ben clara la meua posició: interrogo tots els que se senten " creatius ", sense més, i admiro qui té un alt grau de consciència d'ell mateix, de les seves capacitats immanents i límits. (1)

Per poder parlar amb una certa possibilitat de no confondre's, cal diferenciar i definir els contextos on situar el concepte genèric de CREACIÓ; proposo els següents:

1. Científic
2. Relacions socials
3. Art
4. Art aplicat
5. Pensament

Breu Comentari:

1. DINS D'UN ÀMBIT CIENTÍFIC

CREAR com a sinònim de descobrir:
Les descobertes.

La "creació" entesa com una acció lligada a la investigació, recerca, assaigs, etc. amb camps concrets d'aplicació i amb resultats comprovables.

2. En el camp de les RELACIONS SOCIALS

CREAR com a sinònim de paradigma:
Les lleis.

Les LLEIS PROGRESSISTES I DEMOCRÀTIQUES HAN D'INNOVAR.

Es tracta d'un conjunt d'accions i

decisions, ja siguin individuals o col·lectives, dirigides a la consecució de paradigmes, per tal d'avançar en les relacions socials, canviant les estructures decadents i anacròniques per nous paradigmes, que incideixi positivament en la qualitat de vida i conducta, la qual coses'ha de palesar en les legislacions, pactes, consens i altres tipus d'acords i actituds en les pràctiques socials.

3. ART

CREAR com a sinònim de contemplació.

Les percepcions.

Diàleg del coneixement amb la consciència.

En el context de l'art, entenc el fet de crear com l'acció transformadora del procés dialèctic del dinamisme cognoscitiu.

A partir de la capacitat de comunicació (auto - comunicació) s'enceta un progrés en la percepció que, comença amb la impressió (fet orgànic i objectiu) segueix amb la sensació (fet psicològic i subjectiu) per culminar-se amb l'expressió o part formal de la comunicació.

La FORMA del procés intern es fa visible gràcies als significants, per sincronia, i, sempre dins del marc de la transformació simbòlica. (2)

La BELLESA ESPECÍFICA (3) de les formes expressades, està vinculada a la VERITAT del procés i a la SINCRONIA.

4. ART APLICAT

CREAR com a sinònim d'IDEA.

Les idees.

Les idees interpretades.

A diferència de l'ARTESANIA (funció, tradició, ofici, treball, anonim) quelcom ben concret, aquest terme tan ambigu d'art aplicat, demana una definició de la seva relació amb el concepte "*creació*".

Cal diferenciar...

4.1. Art aplicat. És una IDEA (4) ja sigui decisió d'un individu o equip de treball, que dona resposta a un encàrrec: publicitat, disseny de tot tipus d'objectes, des de cotxes a rentavaixelles, passant per la moda en el vestir, i acabant amb la gastronomia...

No es pot parlar estrictament de "CREACIÓ", sempre hi ha quelcom preexistent, que es transforma, innovant. El que assenyala les diferències entre uns i altres (dissenys) no és res més, al meu entendre, que les quotes de RISC que es vulguin assolir. No és només una qüestió d'ingeni, d'ocurrències i d'habilitat, sinó de RISC.

IDEAR no és CREAR. Una definició d'IDEA, ens diu que és el primer i més obvi dels actes del CONEIXEMENT PER DIFERÈNCIA (5)

4.2. Idees interpretades. És aquella part de l'art aplicat que se centra en la REALITZACIÓ.

És una tasca de TALLER, on les idees d'aquelles persones que han fet el disseny original, es materialitzen, per especialistes.

En aquest estadi, l'art aplicat està molt proper al que entenem per ofici especialitzat. Aquest treball, es diferencia, en part, de l'artesania, per la raó que aquesta es fonamenta, com s'esmenta més amunt, en la TRADICIÓ (6) i segueix, en la majoria de casos, procediments tècnics que ja són *litúrgies*; essent la mateixa persona qui decideix el *model tradicional* a realitzar i el fet de realitzar-lo. Tal com aquí es planteja, en la majoria de casos, la pretensió dels dissenys és la d'innovar, fins i tot entrant en l'optimització dels processos de fabricació, seguint criteris de rendibilitat econòmica.

5. PENSAMENT

CREAR com a sinònim de Consciència.

Connexió.

Estar en el SABER.

Pensament i Consciència són CONNEXIÓ, la qual cosa situa les visions de conceptes, més enllà de la mirada lineal del món causal, gràcies a l'efecte d'un procés de desplaçament helicoidal del pensament.

La facultat de pensar, vinculada a processos de percepció holística, en els seus diferents graus d'ascensió, ofereix distintes imatges de la realitat. Cada IMATGE és un nou pensament, que s'encarna en la consciència.

Víctor Andreu. Molí d'en Xina

"La capacitat de construir, donar forma, vida,... a una cosa, idea, imatge, projecte... inexistent fins aleshores. Utilitzant per aconseguir-ho tot el potencial imaginatiu de l'esser humà".

Pere Mascaró

"Creativitat és un acte de combinació i relació mental que busca respostes noves".

Richard Wakefield

"Creativitat és un terme força complex que s'ha convertit en un caramel desitjable, el trobem en els llocs més inversemblants. No obstant això el fet que aquesta paraula estigui "de moda" és interessant si almenys aconseguim apropar-nos a algunes de les seves accepcions. Una de les més enriquidores és la de creativitat com a actitud: esperit interior inquiet, idees indigestes que han d'expulsar / expressar-se, no conformisme davant el nostre entorn, desig d'intervenir, de tenir presència, de dir, de cridar, d'assenyalar, de puntualitzar. Aquesta actitud sol manifestar-se com una per aprendre a ser creatiu. La confiança en si mateix, la flexibilitat, la imaginació, la capacitat crítica i la

curiositat intel·lectual, la tenacitat i les il·lusions, són alguns dels ingredients bàsics de la creativitat."

Gabriela Berti

"El procés de potenciar la capacitat d'innovar a partir dels recursos humans (individuals i col·lectius) i dels materials disponibles amb possibilitat de mobilitzar."

Joan Rado

Educar per a la creativitat és sinònim d'educar per a la vida. (Erich Fromm, 1959. L'atracció de la vida. Barcelona. Paidós, 2003) Per a mi la creativitat és aquella força interior que ens permet avançar i créixer com a persones davant els reptes de la vida."

Dimas Fábregas

"Tots som creatius. La creativitat no és només un do, es treballa. No és només una cosa dels artistes sinó que cada un de nosaltres som creatius."

Karen Satiro i Daniela Clape

"La creativitat és la capacitat mental de pensar de una forma determinada: flexiblement, amb obertura, amb atreviment. El seu resultat pot ser una nova idea, una nova forma de veure el mateix, un nou producte o la solució d'un problema."

Fèlix de Castro

"En el context d'aquest espai de construcció de coneixement des del diàleg de la diversitat, plantejo la incògnita, en l'àmbit sociocultural, sobre quina és l'energia amb què els humans enfrontem el desafiament permanent de la insatisfacció, des d'un estat de benestar, per a conquerir un nou estat de suposat "millor estar". Vull anomenar aquesta

dinàmica o energia com "potencial creatiu de la humanitat". Per a uns, ocurrència, per altres, "atzar", per als que vulguin, li diré la "creativitat humana", capaç de conduir a les persones o grups socials a assolir noves confluències d'elements i condicions especials, conegudes prèviament, o no, a produir o crear nous conjunts de condicions, que signifiquin al seu torn, solucions o propostes que oferiran millors resultats com a resultat.

Històricament, podrem reconèixer aquesta sèrie d'encerts, com el procés del progrés de la humanitat en diferents paradigmes.

Acostant-me a un concepte personal de Creativitat, proposo la següent construcció: potencial humà, individual o social que impulsa el canvi oportú, responsable de les relacions dels elements de l'entorn natural o social i que significa un nou estat dels elements en la realitat."

Enrique Matheo

2. Què entens per innovació?

A renovar un discurs, trencar els tòpics i renunciar als estereotips.

Richard Wakefield

INNOVAR.

INNOVAR, SINÒNIM DE CANVI.

Canvi que renova.

Canvi que transforma quelcom existent en quelcom de d'aparença innovadora, introduint en el seu disseny millores de tot tipus : pràctiques, funcionals i estètiques.

Innovar (7) també es pot entendre com una acció transformadora, amb la finalitat d'adaptar a nous usos quelcom ja existent, però sotmès a unes noves necessitats ja siguin aquestes una RE-NOVACIÓ de la imatge, del funcionament o de l'es-

tètica. La innovació s'ha d'entendre com un fet TEMPORAL, vinculada a la declinació de les formes, no de les seves FUNCIONS.

Víctor Andreu. Molí d'en Xina

Donar una nova visió o ser el precursor d'una idea, objecte, imatge, projecte,...

Pere Mascaró – actor i educador

Canviar la forma en què actuem, per sistema, és innovador. Per actuar de forma innovadora es requereix un cert grau d'insatisfacció. Fer una cosa nova en un moment donat, no és innovador, la innovació en el camp pedagògic i artístic, tècnic, social, esportiu o quotidià..., requereix un camp de proves més ampla. No es poden fer els mateixos plats amb diferents ingredients, en canvi amb els mateixos ingredients es poden cuinar plats molt diversos, el resultat per tant no serà fruit de la casualitat sinó de la voluntat.

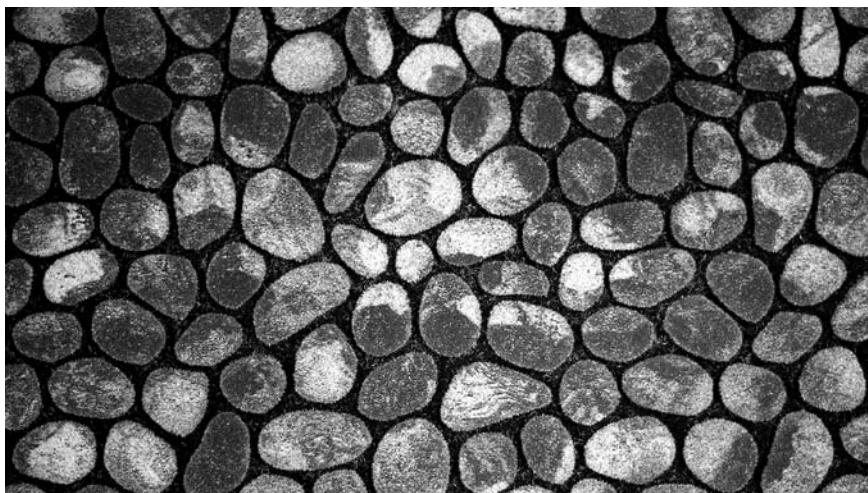
**Jesús Martínez Vargas
i Francesca Palou Fernández**

Actualment la idea d'innovació sol estar molt lligada als conceptes de mercat, a la innovació comercial. D'altra banda, aquest terme s'empra com a sinònim de creativitat. Des del meu punt de vista la innovació és un tipus de creativitat, hi ha idees creatives que no són innovadores però no hi ha innovació sense creativitat. La innovació exigeix un treball en profunditat que ens permeti transformar les idees i renovar, introduint alguna novetat.

Gabriela Berti

Posar la creativitat al servei de les inquietuds i necessitats personals o de la comunitat.

Joan Rado

La innovació suposa aquest voler anar més enllà, aquesta energia que ens empeny a plantejar noves qüestions i cercar noves solucions.

Dimas Fábregas

Innovar vol dir oferir noves formes de fer una mateixa cosa o aplicar una forma de fer coneguda per un nou objectiu.

Fèlix de Castro

Generat de l'anterior proposta, la innovació comprendria els processos d'implementació i apropiació transcendent de les idees creatives que reorienten la conducta social i la re-interpretació de la realitat.

Enrique Matheo

3. Què creus que és creativitat i innovació social?

Aplicar la visió creativa per aconseguir moviment, fons, sensibilització o socis per causes solidàries.

Richard Wakefield

Totes aquelles noves idees, projectes i maneres de veure i viure la nostra societat.

Pere Mascaró – actor i educador

La creativitat i la innovació social es dóna quan aconseguim ensinistrar aquella bèstia salvatge i dement i podem canalitzar-la per aconseguir què tota aquesta energia desbordant creativa es centri en problemàtiques socials molt concretes. Es dóna quan aconseguim aplicar l'actitud creativa perquè s'orienti a reflexionar sobre els éssers humans i l'entorn en què ens movem. Només així s'aconseguirà trobar alguna llum al voltant de solucions o de polítiques que realment comprenguin el problema i puguin motivar un canvi. Generar una transformació, al nivell més profund, de pensament i d'actitud.

Harold Jiménez

Partir de la capacitat de generar respostes, idees, solucions originals, divergents, per afrontar els nous reptes i avenços socials i transformar el món.

Joan Rado

Suposaria tota aquella millora en la qualitat de vida de les persones i en les relacions entre elles a nivell de comunitat. Escolta.

Dimas Fábregas

La creativitat i la innovació social tenen a veure amb l'aplicació de les ca-

pacitats creatives per abordar velles o noves qüestions socials sense resoldre.

Fèlix de Castro

Consider que la capacitat creativa és inherent a la naturalesa humana, encara que reconec que social, política i culturalment les civilitzacions han segmentat el desenvolupament d'aquest potencial humà, limitant, bloquejant i manipulant de diferents maneres i amb diferents intencions.

Generadora de la diversitat cultural, que promet salvar el món de la uniformització del pensament, la creativitat humana inspira el pensament crític de les persones i la singularització de les propostes, col·lectivament, es l'empoderament per respondre al repte d'ampliar geomètricament les alternatives de raonaments, propostes i construcció de coneixements.

Enrique Matheu

4. Des del teu àmbit d'actuació, afavoreixes el desenvolupament i la inclusió social? De quina manera?

Sí, publicitaris implicats ha fet comunicació per a campanyes antimines, projectes de construcció d'escoles al Senegal i Guinea (Okume AZ), d'ocupar Perú (Koricancha), per als afectats per ELA (esclerosi lateral amiotròfica)... etc fins a 60 casos resolts.

Richard Wakefield

Si es refereix a l'àmbit educatiu, en el meu cas treball amb el teatre com a eina de formació i essent un art col·lectiu és necessari per expressar-nos i construir / crear històries amb bona relació, respecte i comunicació entre els participants. Tots els membres del grup aprenen en la pràctica creativa que formen part i són una peça necessària dins l'equip.

Pere Mascaró – actor i educador

Com he esmentat abans, els canvis més importants comencen en el terreny de la invisibilitat. És a dir, les transformacions visibles només es donen després, no abans, que s'hagi donat un canvi d'actitud intern en cada persona, una nova manera de veure els assumptes, d'assumir els fets, de reaccionar davant la informació que se'ns transmet. Només actuant en aquest punt és on es pot aconseguir el desenvolupament i la inclusió social. Se tracta que no es donin les coses per fetes i que es reflexioni de manera activa davant els fets. Des de la meua posició com a artista plàstic i visual intent sempre establir un diàleg amb l'espectador, intent dir-li que no només jo vaig a parlar, que la seva reflexió és part de l'obra que estic presentant. En la meua més recent exposició titulada en EDEN que es pot veure a la meua web www.haroldjimenez.com faig un gest als espectadors mitjançant els títols d'ocupació per a les peces i les imatges que estan a mig camí entre el reconeixement de la imatge i l'abstracció geomètrica. Hi ha imatges macropixeladas, en què el píxel pot mesurar 10 x 10 cm. És a dir, que en visitar l'exposició és com si et submergeixes en la part més profunda, prop del món de felicitat que ens tracten de vendre insistentment

els mitjans de comunicació. Amb peces potser pots concloure que tot és un artifici, que aquesta nitidesa potser només l'aconsegueixes si et "photoshopitzes".

També des de l'àmbit docent com a professor de disseny gràfic a l'Escola Superior de Disseny de Palma, he aconseguit amb alumnes de tercer grau que aconsegueixin canalitzar tota aquesta energia creadora en la realització de campanyes de conscienciació amb mitjans no convencionals i amb pressupost mínim. És allò que de vegades s'anomena *màrqueting de guerrilla*. Amb els meus alumnes hem aconseguit colar-nos en els espais públics de Palma per a realitzar instal·lacions i intervencions efímeres que interactuen amb els transeünts. Quan el fet no és només contemplat, sinó que és viscut, és una experiència, l'efecte sobre el pensament és molt més profund. Algunes de les intervencions han estat: un alumne va dissenyar unes tovalles que recordaven les d'una multinacional de menjar ràpid en el qual es veia un plat, uns coberts i un text. Al centre del plat hi havia una perforació. Aquestes tovalles s'enganxaven a terra en els llocs on l'alumne trobés caca de gos. És a dir, que semblava que t'havien servit allò per menjar. La llegenda parlava dels perjudicis

per la salut del menjar escumbraries. Una altra de les intervencions sobre la temàtica de l'estigmatització dels seropositius, consistia en uns nois que portaven unes samarretes amb llegendes com "marginació social" "exclusió laboral" i es posaven per davant les persones per no deixar-les avançar, la metàfora era directa. Després de causar incomoditat per uns instants, es giraven i es llegia a les seves samarretes "no dificultem el dia a dia dels seropositius". Aquesta última experiència s'emmarcava dins del projecte "expressa't" de la Coordinadora Estatal de VIH-sida (CESIDA).

Harold Jiménez

El mestissatge, la mescla, la diversitat, són necessaris per a què es produeixin canvis socials. Calen nous enfocaments i actuacions noves perquè aquests canvis siguin innovadors. Per això creiem en la importància de l'escola. El coneixement i el gust, l'intercanvi, encara que sigui en un camp molt específic poden contribuir al desenvolupament de la creativitat individual sense la qual no hi pot haver innovació social. Per a innovar en el cap social calen moltes més voluntats, una sola no pot."

Jesús Martínez Vargas i Francesca Palou Fernández

El fet que la creativitat i l'art van de la mà i que la innovació i els mercats són els millors aliats, no és res que ens sorprengui. Així, l'artista treballant dins del seu estudi o el grup d'empresaris intentant llançar un nou producte al mercat, són imatges arquetípiques que il·lustren la creativitat i la innovació. Sembla que en el primer cas tenim l'individu creatiu i, en el segon, un grup de persones innovant per introduir-se en els mercats (en un sector de la societat). No obstant això, des de fa alguns anys s'ha començat a pensar com aquestes dues idees (creativitat i innova-

ció), poden posar-se en joc en el mateix espai social de tal manera que també és possible percebre que les masses socials poden actuar conjuntament de manera creativa, produint innovacions, realitzades en i per a la comunitat. Les experiències de desenvolupament cultural comunitari (DCC) són un bon exemple d'aquesta manera d'organitzar-se i actuar.

Gabriela Berti

En un primer moment treballem, al centre escolar, per saber quines eren les necessitats reals dels nostres alumnes i les seves famílies. Aquest treball d'anàlisi ens va portar a entendre que un centre escolar no pot atendre únicament l'adquisició de coneixements, destreses o competències sinó que, en el nostre context, altres aspectes bàsics també han de ser atesos amb prioritat: la salut, l'alimentació, l'estat emocional... Descobrir aquesta realitat ens va obligar a treballar en xarxa amb altres serveis i professionals. Ens va ensenyar, també, que sense la inclusió de la comunitat: famílies, veïns, voluntaris..., el nostre esforç és insuficient.

Noves formes d'organització, redistribució d'espais i usos, finalment noves formes de relació s'han anat creant, sempre partint de la bona acollida dels nous integrants i en base a un diàleg igualitari entre tots.

Aquest plantejament aplicat de forma generalitzada, no només als infants sinó també a mestres i famílies suposa l'acceptació / inclusió de tots. La possibilitat d'ajudar i ser ajudat des d'un plantejament comunitari.

Per a nosaltres el centre escolar és un lloc de trobada que ens permet, mitjançant la interacció de tots els membres de la comunitat, crear un marc de diàleg afavoridor de noves construccions en el camp del coneixement, però, també, en les relacions socials i afectives.

D'altra banda, donar respostes implica forçosament un exercici constant d'imaginació ja que difícilment aquestes alternatives estan contemplades en els plans, projectes o programes dissenyats per part de la Conselleria d'Educació, el Ministeri d'Educació o la mateixa Comunitat Europea ja que parteixen de plantejaments que no contemplen la diversitat dels centres.

Joan Rado

El meu àmbit d'actuació és l'educació, concretament l'artística, i en la mesura que entenc l'art com un llenguatge universal procuro que els meus alumnes se sentin lliures d'expressar sentiments i sensacions a través dels llenguatges artístics.

Dimas Fábregas

Posant persones en relació, persones que potser no s'haurien atrevit a fer networking, creant una comunitat que a mig termini es tornarà una interfície d'intercanvi i d'ajuda privilegiada entre els seus membres.

Karen satiro i Daniela Clape

Des de l'escola és pot afavorir el desenvolupament i la inclusió social ajudant els alumnes a interpretar la realitat que els envolta i a veure formes diferents de pensar les relacions socials.

Fèlix de Castro

5. Quines pistes educatives pots oferir als educadors interessats per utilitzar la creativitat com a motor de desenvolupament i d'inclusió social?

En comunicació social tothom fa el mateix. Anota totes les idees que es repeteixen en un paper i pensa camins nous. Una altra pista és que es-

tem en un moment molt conservador en l'àrea de la comunicació. La diferència està a emocionar i ser atrevit.

Richard Wakefield

AFAVORIR LA SOCIALITZACIÓ DEL CO-NEIXEMENT.

SOCIALITZAR EL CONEIXEMENT ÉS SINÒNIM DE RESPECTE.

En el meu àmbit d'actuació, una actitud constant, en la tasca que ens ocupa, ha estat la reflexió sobre la necessitat d'emprendre accions d'alliberació raonada, de certs dogmes, que massa vegades tenen rerafons elitista, per no dir racista. Per exemple, un concurs d'art és, de fons, un acte racista.

Per afavorir una vertadera SOCIALITZACIÓ DEL CONEIXEMENT cal posar en valor la PERSONA (8) amb tot el que això implica, significa i dol.

No hi ha cap necessitat d'anar sistemàticament en CONTRA DE... estalviem energia i no ens distraiem. Tampoc no s'ha de caure en un COLLABORACIONISME cec, amb les tradicions de tot tipus (culturals, socials, religioses, etc.) ja desgastades i transformades en RUTINES, buides de sentit.

Proposo i practico, una **secularització crítica i raonada** (9) dels mètodes tradicionals de la relació de les persones amb l'art.

Afavorir el desenvolupament del coneixement i la seva difusió social, de quina manera? Conjugant el binomi **PERSONA/MOMENT**. Només respectant a cada persona en el seu **moment**, amb el compromís de fer-li treballar (10) aquesta consciència, podrem disposar d'unes **PRECONDICIONS** que facilitin quelcom essencial: l'acceptació, per part de l'alumne, del seu creixement. Situació que no és massa freqüent.

Víctor Andreu. Molí d'en Xina

Que augmenta la col·laboració entre l'alumnat i professorat com a element

imprescindible en el treball de l'aula.

Que permet fàcilment el treball interdisciplinari. Què en el treball creatiu l'alumnat és un element actiu en el procés d'ensenyament-aprenentatge. Que la creativitat aconseguix desenvolupar els continguts d'una forma atractiva. Creació col·lectiva. Aconseguir projectes artístics a partir de la pròpia activitat del grup. Que aconseguix desenvolupar moltes possibilitats espacials, comunicatives, expressives, rítmiques i coordinatives. Que permet experimentar a partir de la tècnica "assaig i error", això fa prendre consciència del propi aprenentatge. I tot això sol donar com a resultat un alt nivell de motivació, cosa que fa que millori l'interès i la participació de l'alumnat.

Pere Mascaró – actor i educador

L'experiència del projecte JUNTS de la Conselleria de Presidència és un bon exemple. En aquest projecte es va convidar artistes que també fossin professors perquè treballessin amb dos menors de centres d'acollida. L'objectiu era l'intercanvi i la reconducció de les seves inquietuds i interessos en la creació de peces per portar a una exposició col·lectiva d'itinerància internacional. Jo vaig treballar amb dos nins del centre Es Pinaret que tenen llibertat restringida. Compartir temps i coneixements, i donar orientació per a realitzar una pintura és una cosa que ha estat molt motivadora. La meua proposta va consistir a fer una introspecció dins el coneixement de si mateixos i a partir dels resultats fer una vivisecció personal plasmada en acrílic sobre tela. Aquesta experiència va reforçar àrees com l'autoestima, els va deixar veure's a si mateixos, veure la seva posició en l'entorn i el temps, els va ajudar a veure les seves pròpies possibilitats i opcions de futur i els va permetre aprofundir en un

mitjà d'expressió com a vehicle de les seves inquietuds i sentiments.

Harold Jiménez

Els mestres i professors tenim el privilegi de poder afegir el nostre granet de sorra al creixement dels individus i a la seva connexió amb el grup; però també ho podem fer al seu estancament i a l'exclusió. L'escola pot ser un element d'adoctrinament i així pot contribuir a dormir les consciències i a fabricar individus en sèrie. Tot és qüestió de voler. Sovint la voluntat no és condició suficient, però segueix essent imprescindible.

PISTES o elements que ens poden servir:

- Un bon entrenament físic i emocional.
- Aprendre a escoltar l'aigua quan plou.
- Una bona dosi de valentia.
- Meditació, o com a mínim, exercicis respiratoris profunds.
- No perdre mai de vista la immensitat incommensurable de l'univers, (una errada nostra resultarà inapreciable).
- La intuïció també és fructífera
- Estimar allò que es fa.
- Si hi ha entusiasme, els resultats seran bons.
- Escoltar. Obrir els ulls.
- Posar-se en acció.

Jesús Martínez Vargas
Francesca Palou Fernández

En el meu àmbit, exercici amb joves (a través de *Hip Hop Lab* <http://www.hiphoplalab.org>) i amb organitzacions (*Filoempresa* <http://www.filoempresa.wordpress.com>), busquem sempre enfortir les virtuts del treball en comunitat, tant en els cursos de formació com en les

consultories organitzacionals. Els espais comunitaris creen un excedent cognitiu, que ajuda a potenciar les virtuts i la capacitat d'aportació de cada individu en solitari, ampliant els límits del que és individual. El treball profund i continu de les comunitats de diàleg, respectar i encoratjar les diferències, fomentar el coneixement com un bé comú i compartit, són les eines bàsiques d'ambdós projectes que contribueixen de forma provada a implantar escenaris democràtics d'inclusió.

Parlar de creativitat com un simple exercici de la imaginació és una acció errònia, que només es queda al cap de qui deixa volar les seves idees. Quan la creativitat es posa en marxa en l'àmbit social o comunitari, hem de pensar que s'origina una acció que engendra desenvolupament (social). El desenvolupament ha de causar una transformació (mental, de forma de relació, etc.), el que podria entendre's com a innovació. Al mateix temps, cal entendre que quan parlem de comunitat, no vol dir que únicament estem treballant per a una comunitat específica (immigrants, dones, etc.), sinó que es tracta de produir i impulsar els espais de comunitat. Això implica encoratjar que els subjectes (infants o adults) siguin participants de les accions comunitàries com a individus creatius i no com a subjectes passius. Per estimular una intervenció propícia per a la creativitat, és primordial concebre:

- Un ambient flexible i dinàmic. Al mateix temps que s'ha de confiar

en la capacitat d'organització de la comunitat i en les eines que cadascú pot aportar al grup.

- Promoure l'interès dels participants i la integració amb la resta del grup això genera un valor amb poder transformador (perquè motiva).
- No deixar de banda la intel·ligència emocional i anar més enllà de l'exercici merament discursiu. Aquest aspecte també facilita la comunicació intercultural i l'empatia.

Gabriela Berti

Intentar plantejar una idea d'escola oberta a la participació i sensible a les pròpies propostes i iniciatives dels alumnes, amb unes programacions flexibles, obertes i que permeten la interacció entre els diferents camps del coneixement.

Dimas Fábregas

Estam entre els testimonis privilegiats que observen que les persones tenen necessitat d'aprendre, de connectar, de comunicar o senzillament de presentar-se. Veiem que aquestes coses tan senzilles poden constituir una barrera enorme en el món laboral i personal al llarg de la vida.

Així podem pensar a fomentar el networking a l'escola, l'institut, la universitat. Potser donant més importància als treballs inter-classes, fent trobades entre establiments, barrejant edats i especialitzacions. Implementar com més aviat aquesta habilitat de fer ne-

working, presentar, comunicar, perquè, a la vida adulta, es torna una eina que pot ser molt important.

Karen Satiro i Daniela Clape

Responsabilitat gran de pares i mestres que respecten, desenvolupen i empoderen la transcendent capacitat creativa dels nens i joves que ofereixen sense biaixos culturals, les seves aportacions creatives.

Enrique Matheo

D'una banda, afavorir el diàleg entre els alumnes on, en un ambient de amabilitat, s'expressin els pensaments, afavoreixin les diferències individuals que enriqueixen i s'analitzin el prejudicis socialment prefabricats que ens separen. D'altra banda, cal també educar ments creatives, obertes, flexibles que acullin la diferència i inventin conjuntament.

Fèlix de Castro

Partir d'una bona anàlisi de la realitat, de cada situació i, després, fixar una utopia. Ja només ens quedarà posar en actiu la creativitat personal o/í col·lectiva. En aquesta tasca podem buscar factors que ens afavoriran, com: una bona temporalització o una adequada provisió de recursos, la recerca d'altres aportacions materials o emocionals... Algunes d'aquestes aportacions són previsibles però, també, en ocasions són fruit de la nostra receptivitat. Es fan, inesperadament, visibles. I així es converteixen en una aportació d'energia addicional que ens renova en les nostres conviccions i ens empeny amb més força.

L'objectiu, finalment, és crear una fil conductor de superació que ens porti alegria i força en l'àmbit personal i en el professional. Que ens permeti millorar i afrontar nous reptes.

Joan Rado

Escola i creativitat

Víctor Andreu
MOLÍ D'EN XINA, TARDOR 2010

ART

Introducció

1. Aquesta reflexió sobre ESCOLA I CREATIVITAT, la faig a partir dels elements comuns que ens identifiquen com espècie, al marge de l'edat biològica, sexe i creences.

2. Amb això vull dir que escolto respostes i ofereixo propostes, a partir de quelcom inherent a tots: els MDI o Mecanismes Desencadenant Innats.

3. Els MDI, no fan distincions d'edats, sexes i creences.

És el procés ontogènic (compendi de la filogenètica) el que assenyala els trets particulars, a partir de com s'han pogut i/o volgut viure les circumstàncies individuals, junt amb com s'ha tingut accés a adquirir formació i informació.

4. Aquest accés a la formació/informació posa en valor a L'ESCOLA, en totes i cadascunes de les seves vessants i dimensions, i, molt especialment, com a mitjà de canalització dels MDI vinculats no només al cervell rèptil: REACCIONS, sinó als MDI específicament humans, els **MDI+e; e = ACCIONS I ACTES INTEGRADORS DE DIVERSITATS, QUE LA CONSCIÈNCIA REGISTRA, SORGITS DE LA RAÓ, DE L'EMOCIÓ I DEL SENTIMENT...**

5. Des d'aquesta perspectiva, hom defensa que no hi ha un art especí-

fic de joves i d'adults, d'homes i de dones... bo i dolent. El que existeix és VERITAT o IMPOSTURA, lligats ambdós al RESPECTE AL MOMENT de cadascú.

6. La BELLESA està subtilment enllaçada amb el respecte al MOMENT. Aquest respecte allibera a l'art dels elements que el tanquen en un cercle viciós i endogàmic, ple de prejudicis i judicis de valor, d'estereotips... patrons culturals establerts que impedeixen el creixement de l'individu, com a tal i, a la vegada, desvirtuen la real socialització del coneixement.

La permanència en el reduccionisme de mètodes pràctics disgregadors, on la informació ve fragmentada i donada pels estereotips, i no per la força vital dels MDI, junt amb el respecte al moment, és, al meu entendre, una greu irresponsabilitat.

ESTEREOTIP VS MOMENT

ART I ESCOLA

7. L'ESCOLA, amb un tractament democràtic que posa en valor, com a primer principi, l'alumne i el seu MOMENT, genera una atmosfera que desperta, apropa i propicia, primer, la comprensió i, després, el desenvolupament del LLENGUATGE DE L'ART.

Un grup D'ALUMNES, com és àmpliament conegut, no és com quelcom necessàriament homogeni, ni ha de ser l'objectiu que ho sigui... les diferències es palesen en totes i cadascunes de les vessants del grup. Un grup és un conjunt de diversitats explicades en els MOMENTS. La diversitat és riquesa.

8. El primer objectiu és, doncs, orientar l'acció formativa a la CONSCIÈNCIA DE MOMENT.

Aquí no hi caben les comparacions... sinó el valor, l'honestat de

cada persona recollida en els seus actes. La dignitat i autoestima deïxen en evidència a l'autoengany.

No és que "VALGUI TOT" sinó que deixem que "PASSI TOT". La contemplació d'aquest TOT derivat del manar (fluir) informa del MOMENT de cadascú.

CONSCIÈNCIA DE MOMENT, seguida per la reflexió de cap a on vol ser conduïda la FORMA EXPRESSADA. Aquí L'ESCOLA és decisiva i es converteix en CANAL.

9. MÈTODE D'ACCIÓ, per aconseguir el primer objectiu.

No hi han FETS sinó INTERPRETACIONS.

La interpretació que cada alumne faci d'una proposició del mestre (partir d'un fulcre o punt de recolzament i mitjans material amb memòria gràfica, per a tots igual) palesa els diferents moments dels components del grup.

Posar NOM és l'acció reflexiva, post-expressió imprescindible. No s'ha de posar NOM a allò que creiem que són les FORMES expressades, sinó a allò que ens fan sentir i evocar.

S'ha d'evitar l'abús de significats derivat d'un mal entès joc interpretatiu.

És en aquest moment quan el mestre pot confirmar que no existeixen barreres de cap tipus: edat, sexe, etc., sinó bloqueig.

RESUM PRIMER OBJECTIU

Àrea del CONCEPTE: CONSCIÈNCIA DE MOMENT / REFLEXIÓ.

Àrea de MÈTODE: INTERPRETACIÓ, NOM / ESCOLA - CANAL.

Àrea de la TÈCNICA: SINCRONIA / MATERIALS AMB MEMÒRIA GRÀFICA.

EL BLOQUEIG

Segon objectiu a treballar:

EL DES- BLOQUEIG

10. He tingut la sort de poder observar i adonar-me, en el decurs dels anys, d'actituds i respostes, en el camp de l'art, front a plantejaments pedagògics especialitzats o a altres globals.

Quan he situat l'acció d'iniciar-se en la comprensió de l'art dins d'un context holístic, l'actitud dels alumnes no ha estat indiferent ni mecànica. L'art és un SABER CONTEMPLATIU.

Quan he vist mètodes on es donava prioritat a l'aprenentatge (procediments tècnics deslligats de processos de comunicació holística) el BLOQUEIG per part de l'alumne, ha sigut quasi immediat. L'art NO ÉS una experiència.

11. El bloqueig es FONAMENTA en dues àrees ben definides:

CONSTATACIÓ: FORMES SITUADES EN ELS CAMPS DE "L'IMPOSSIBLE".

INTUÏCIÓ: MANCA DE SENTIT DE LES FORMES.

12. DES - BLOQUEIG

Els programes d'iniciació i desenvolupament del llenguatge de l'art, situats en el context de l'expressió de FORMES sorgides de processos de comunicació, es fonamenten per un costat en immanències i, per altre, en necessitats.

13. La VERITAT és una NECESSITAT DE LA INTEL·LIGÈNCIA.

La CONSTATACIÓ I/O INTUÏCIÓ... de que allò que s'està fent NO ÉS VERITAT, origina un important bloqueig, en gran part donat pel desig de fer a partir del que creiem saber, no del que

SOM, i, per altre costat, s'augmenta el bloqueig per el culte al PERSONATGE, un referent no només equívoc, sinó PERILLÓS. El "culte al personatge" condueix al fascisme.

14. Es palesen les necessitats de la intel·ligència de tots i cadascú dels alumnes, d'expressar, donar permanència, poder contemplar, i prendre consciència dels moviments interns... els de l'esperit en marxa, els de l'ànima que l'habita.

RESUM

DES-BLOQUEIG ÉS LA VERITAT I SENTIT, AMBDÓS NECESSITATS DE LA INTEL·LIGÈNCIA.

DONAR FORMA PLÀSTICA

Tercer objectiu a treballar

TOT PROCÉS DE COMUNICACIÓ (AUTO) ES CULMINA AMB L'EXPRESSIÓ, QUE ÉS LA SEVA PART FORMAL.

LA FORMA: TESTIMONI VISIBLE DEL PROCÉS INVISIBLE.

15. Els mitjans materials per a donar forma, han d'estar en sincronia amb el fons de l'acció.

Primer cal treballar un conjunt d'elements de connexió.

El primer d'ells és intangible: la consciència D'ESPAI, després la comprensió del que és el FRAGMENT, seguim amb el moviment corporal que fa irrompre les formes en la superfície del suport físic... diàleg entre buits i plens entre crit i gest, entre vibració i silenci... és el LLENGUATGE D'ACCIÓ.

Són les formes del MDI. Asignificatives (alliberades de significats) plenes de CONTINGUTS i obertes al reconeixement de ressons ancestrals, de memòries atàviques, de màgia...

16. Els materials per sincronia, no només aporten la seva memòria gràfica i mítica, sinó que fan CONNECTAR amb els elements bàsics: AIGUA, TERRA, CARBÓ I CENDRES, AIRE I ALÈ, i la COMUNICACIÓ DE TOT EN TOT.

Puc afirmar que, pràcticament, ningú queda impassible front aquesta acció que, segons com es vulgui veure, NO ÉS UN FET CREATIU, però que t'afirma com a ÉSSER CREAT.

MÈTODE

De les formes de L'INSTINT GRÀFIC MDI a les formes del PENSAMENT MDI+e

DEL CRIT I GEST A LA PARAULA I SIGNE

16. Amb el fonament conceptual que suposa el coneixement i consciència de les formes MDI, passem a l'exercici d'un altre potencial de la nostra condició com a éssers humans: EL PENSAMENT.

17. Dotats de PENSAMENT SIMBÒLIC, no podem evitar de construir constantment nous LLENGUATGES.

Hem vist com les formes MDI ens obrien a una consciència universal i, a la vegada, particular. Una dialèctica on la descoberta i afirmació d'existència no necessitava els significats, només la connexió amb els CONTINGUTS. Una situació on el pensament abstractiu ens trasllada a dimensions màgiques.

MDI+e

EIS MECANISMES DESENCADENATS INNATS, MÉS UNA EXPERIÈNCIA.

18. La IMAGINACIÓ, per definició, és donar imatges al pensament. Aquestes formes ens van explicant com anem transformant la realitat en la nostra realitat. Són les formes MDI+e. Una conseqüència del procés de comunicació i percepció.

19. la NO gratuïtat dels MDI+e.

L'alumne no ha de creure que l'acte D'IMAGINAR és com quelcom, fantasiós, capritxós i subjectiu, ans al contrari, ha de comprendre'l com quelcom ben CONCRET. No existeix un "atzar" sinó revelació.

20. La imatge que val és la primera que sorgeix en el pensament. No hem de permetre un excés "imaginatiu" que confongui i ens allunyi de la resposta més autèntica. El JOC pot ser un mitjà, però mai una finalitat.

21. FORMES MDI+e, que incorporen una EXPERIÈNCIA (+e) CONCRETA a LA DISPOSICIÓ INNATA.

Una experiència de percepció, un MÉS, però sempre vinculat al diàleg intern i extern (ad intra / ad extra) Les FORMES es poden considerar globalment IDEOGRAMES, o expressió gràfica d'una idea. Formes que es concreten mitjançant SIGNIFICANTS, SIGNES de tota mena: gràfics, zoomorfs, antropomorf, astrals, pictogràfics, cromàtics, matèrics... etc.

LES FORMES MDI+e En el TALLER

FER PER SINCRONIA.

FONS O PROCÉS INTERN I FORMA EXTERNA QUE L'EXPLICA = U.

22. No es tracta de fer per desfer... en un procés sinèrgic, la construcció i transformació és continua.

23. La ignorància i el desig causen patiment... l'alumne que no ha estat atent, o encara no ha superat una sèrie de prejudicis i està obsessionat amb

certs estereotips estètics, sol tenir un baix nivell d'autoestima, i, quasi sempre, separa la realització –expressió o part formal del procés de comunicació - del conjunt del propi procés, creient que la forma expressada s'ha de regir per uns cànons diferents. Xoca la possible llibertat del pensament amb les normes estètiques en les quals es referència, la qual cosa provoca dificultats i angoixa. No hi ha SINCRONIA en els SIGNIFICANTS.

24. Els significants per sincronia que donen forma als significats, transformats en imatges del pensament, s'han de tractar subtilment, sempre vinculats al procés.

Aquest és un tipus de coneixement que no es pot assolir en la pràctica del taller, no és una qüestió d'experiència i ofici, és consciència de sincronia, sensibilitat educada, enfortida (no endurida) que ens fa conèixer el valor de les absències volgudes, substituïdes per silencis i, ESPECIALMENT, EL IMMENS VALOR DEL RESPECTE AL MOMENT.

25. Només amb un ferm recolzament extra pictòric, es pot donar consistència a les formes expressades. Es tracta d'incardinar el que els hi és propi, natural i suficient. Amb aquesta base, es posen les condicions per aconseguir la manifestació de la BELLESA ESPECÍFICA, i generar BELLESA és sinònim de creixement en els valors.

BIBLIOGRAFIA

L'ART, INCARDINA : ANTROPOLOGIA, FILOSOFIA I PSICOLOGIA

S'ha d'accedir a L'ART des de FORA de L'ART

GIEDION, SIGFRIED. *"El presente eterno. Los comienzos del arte"*.

Una Història de l'art comentada per un historiador i sociòleg. Quelcom més que un relat únicament cronològic, encallat en datacions, catalogacions i en les explicacions dels estils, o, el que es pitjor, en una apologia del "geni" de torn. L'autor estableix un sistema de relacions que ens fan comprendre l'art, sense necessitat de ser un expert.

CHENG, FRANÇOIS. *"Cinco meditaciones sobre la belleza"*.

Més enllà d'una mirada "oriental", Cheng es regala una visió universal de l'art associat a l'ésser humà, en l'àmbit del seu si o interioritat oberta a l'essència del llenguatge, quan, aquest, es transforma en meta-llenguatge.

HERRIGEL, E. *"Zen. En el arte del tiro con arco"*.

Un alemany, professor de filosofia, que es trasllada a treballar al Japó. Descobreix en una aula el Mestre Arquero. Un xoc. El relat ens explica com Herrigel es transforma, des del convenciment. Especial atenció amb el que és la relació MESTRE-ALUMNE.

MASLOW, A. *"El hombre autorrealizado"*.

Imprescindible. Cal obrir un camp d'autorealització si es vol sobreviure psicològicament (psique: ànima) però, com deixa clar l'autor, amb el peus a terra i l'estómac atès. L'espai de "realització" no és suficient, necessitem un espai on desenvolupar-nos plenament.

Jo sóc tu, jo sóc tots, però jo sóc jo!

Marisol Anguita

MESTRA DEL CEIP SERRALAVELLA.
FORMADORA DEL PROFESSORAT.

IMMERSOS en un nou viatge per conèixer una mica més sobre el món i les persones, un grup de nens i nenes de 4 anys i jo, la seva mestra còmplice, ens disposàvem a endinsar-nos en la pregunta que ens plantejava la Unesco durant l'any 2010 sobre com establir un diàleg continu que ens permetés mirar l'altre com a diferent i aprofundir, en aquest trànsit, en la cultura de la pau.

En el món propi que havíem creat els "Planetes Blaus", que era el nom que ens representava, va anar emergint una constel·lació compartida que acollia un nosaltres fet de maneres de ser, de subjectes que ens trobàvem cada dia per comprendre'ns i comprendre, amb la intenció de generar espais i temps que ens permetessin ser en companyia.

En aquesta comunitat biografiada a pulsions, narradora per poder compartir equipatge, per donar compte del nostre camí per l'exploració personal i col·lectiva, en aquest cosmos propi on ens interessem per misteris que ens ajudaven a aprofundir en qui érem, es van instal·lar interrogants com: Quins poden ser els animals més perillosos? Per què les ombres ens fan por? o Qui són els humans iguals i diferents del món i què tenen a veure amb nosaltres?

Vivim l'aula com una forma de projectar-nos al món, com una forma de mostrar per on anem, relatant què ens commou i ens mobilitza a avan-

çar, i així, instal·lats en l'emoció pels nous descobriments, anem estirant el fil dels nostres dubtes, desitjos i ganes de ser, anem així permetent que es teixeixin els nostres itineraris pels sabers. Els nostres camins narrats s'enriqueixen i es trenen teixint un món compartit que creix i es re-significa quan fem i relatem aquests trànsits pel desconegut.

En aquesta complexitat entreteixida per tots va emergir el desig des del nostre jo creador, d'instal·lar-nos

en la recerca de qui sóc jo com un altre, com em penso si em converteixo en un altre, com dialogo, com m'acosto...

Un dia pensant sobre això en una situació de diàleg Júlia ens proposa: i si fem veure que som un altre, jo sóc tu, jo sóc tu... assenyalant com podíem transformar-nos en un altre dels nens i nenes de la classe per viure com ens sentiríem... la proposta ens emociona de seguida i ressona una altra veu que diu ah!,

així jo sóc tots! Jo recull les propostes retornant al grup que podríem posar de títol a aquesta idea: "jo sóc tu, jo sóc tots", ens apassiona el focus que hem posat en la indagació i ens posem a treballar.

En un altre moment reprement com li donaríem forma al nostre desig, Genís expressa: No pot ser, falta alguna cosa, perquè jo sóc jo! I així s'instal·la el desig de mirar-nos en els altres per seguir construint el nostre jo. Des d'aquest marc vam començar a donar forma al nostre misteri que avança teixit amb altres interrogants que ens commouen i que enriqueixen la recerca.

Ens plantejem que farem fotos de tots i totes i de les persones importants en la nostra vida i que ens posarem la seva cara per simular que som un altre. En el grup hi ha persones que es desprenen ràpid i poden moure's a aquesta altra posició, altres nens manifesten por al canvi. "Jo vull tenir la meua cara perquè així els meus pares estaran contents, si no em troben es posaran molt tristos..." ens diu Arnau.

A mesura que ens aventurem més sobre aquesta idea anem incorporant noves persones al repertori del "altres" que passen a formar part de la nostra vida d'aula. Desembarquen així les cares dels nostres pares i mares, la de Fernando Alonso, Messi, Antoni Tàpies o el dragó de Komodo, tots ells vinculats al nostre món de conèixer i ajudant a problematitzar la idea de trànsit entre el que ens iguala i ens diferencia.

Aquest treball sobre el diàleg i la pau s'havia emmarcat en una festa cultural que va celebrar tota l'escola i que ens va provocar dialogar amb persones que havien explorat sobre aquest mateix tema. Des d'aquest marc convidem a Angélica Sático a visitar l'escola i compartir les nostres interpretacions. En el procés d'indagació ens mirem al mirall dels seus pensaments i ens va tocar especialment quan Angélica expressa que en el seu camí ha estat molt important la trobada amb els altres del món, "sempre he volgut anar cap als altres diferents a mi", en compartir el seu pensament ens plantejem: per què diu això Angélica? Estirant el fil Jana expressa: "no podríem viure, sinó pots viure junts no pots viure", sí, ens diu Paula Font, "per conèixer-nos, per conèixer als que són diferents del món", matisa Marc Perés, "sinó no podríem fer res, és per fer la pau...". En aquest anar i venir ens adonem que això de fer la pau no és tan fàcil, que els humans sovint fem actes on, en boca de Marc Santos, ens surt el monstre que portem dins.

Per comprendre una mica més sobre les nostres pors, havíem vist la pel·lícula **"On viuen els monstres"** i el seu plantejament sobre les relacions, la por, l'amistat... ens redimensiona molts dels nostres misteris. La pel·lícula planteja que tots tenim un monstre dins, que tots tenim la por i també l'aventura... Davant d'aquestes afirmacions es desferma la passió. Marc Santos ens diu: quan se m'escapa *"el tranquilo"* em surt el monstre i m'esvero i Pol ens porta les seves pròpies pors dient: "Jo m'imagino que surt un monstre per la porta de l'habitació".

Ghandi, Greenpeace i els animals en perill d'extinció, Pallassos sense Fronteres... diferents ecos que ens obren espai i repensen de nou els descobriments que s'entrellacen, creixen i s'enriqueixen. Algunes veus que ens portaran a noves rutes ressonen amb força. Cap al final del viatge es recullen alguns dels itineraris amb el muntatge d'una exposició per compartir amb tota la comunitat les nostres exploracions. Alguns pensaments els mostrem en forma de senyals denúncia que

recollien les nostres preocupacions, també van quedar exposades algunes ressonàncies que s'entrellaçaven en la mostra a manera de troballes intenses.

- Joel: ara sabem que els animals són perillosos de vegades i nosaltres també podem ser perillosos. Ens surt el monstre.

- Júlia: les coses perilloses sempre parlen de menjar...

- Jana: som perillosos, de vegades ens enganxem, fem la guerra i lluitem.

- Marc Santos: els que maten són els humans més perillosos del món sencer.

- Aleix: la pau està *palante, patrás*, a l'esquerra i a la dreta.

- Àlex: La pau no la pots agafar perquè també som nosaltres.

- Marc Perés: la pau és invisible.

- Aleix: *la paz es buena para la salud*.

Aquests ecos i d'altres ressonen en una aula que s'aventura a crear, a pensar i pensar-se, a ser autora dels

seus propis processos on els descobriments no sempre orienten, desorienta endavant per convidar-nos a seguir, de puntetes, estirant el fil de la nostra vida.

No-ni-nó, una engronsadeta arreu del món

Cristina Mas Martín,
María José Miró Aguiló,
Santiago Pérez Piña

ACTUALMENT, el fet multicultural és la realitat de les nostres aules. És per això que pensam que aquesta eina que presentam pot ser de gran ajuda dins l'aula. Pretenem que els alumnes i les seves famílies siguin conscients de les semblances i diferències que alhora hi ha entre diferents cultures que estan presents dins el nostre dia a dia. Els educadors hem de treballar perquè l'exercici segregacional o xenofòbic, que tan sovint es dona a la societat actual, no es dugui a terme a l'aula. També es pretén que, d'aquesta manera, l'alumnat es conscienciï més del fet pluricultural, la tolerància, la solidaritat, la igualtat i la globalització ben entesa.

En el nostre cas feim aquesta aproximació analitzant les cançons de bressol que es canten arreu del món. Comparant-les podem esbrinar grans semblances, tant en la seva temàtica com en el ritme. Amb aquest fet es fa patent que tothom té, des de ben petit, les mateixes necessitats, sensacions i desitjos de sentir-se estimat i protegit pels qui li són més propers. És un fet que demostra que encara que tots siguem diferents per fora, tots som iguals per dins; així ho diu la tonada popular: "Tots en tenim, de picor i de pessigolles".

Les lletres i tonades senzilles de les cançons de bressol fan que els nins

aprenuin a una edat primerenca una sèrie de ritmes i formes musicals que escoltaran i reproduiran al llarg de la seva vida; són un record que duren per sempre, tal com la imatge de la persona que els cantava.

Tenint en compte la pluridisciplinarietat amb què pot ser aplicada dins les aules, tant la part audiovisual com la part gràfica, aquesta eina pot resultar molt enriquidora des del punt de vista didàctic.

OBJECTIUS DE LA NOSTRA TASCA

Els objectius didàctics que ens plantejam a l'hora de realitzar el projecte, a més de potenciar les relacions humanes i apropar els infants a la realitat de les diverses cultures, va-

lorant-les de manera positiva, són els de potenciar actituds de respecte, empatia, convivència i solidaritat, i propiciar experiències que permetin el raonament crític i creatiu de resolució de conflictes interculturals. També interessa que els infants reconeixin la seva identitat cultural, social, i familiar dins la comunitat escolar. Tot això els farà augmentar l'autoestima comptant amb la presència d'elements de les seves cultures. Així mateix, d'aquesta manera, s'afavoreix la participació de les famílies dins l'escola.

EL MATERIAL

El material presentat consta d'un DVD d'uns 20 minuts de durada on hi apareixen cançons de bressol de diferents països interpretades per pares i mares dels alumnes presents a l'escola on treballam.

A la vegada, presentam també un llibre de 48 pàgines que conté les cançons de bressol acompanyades de fotografies dels seus intèrprets, lletres en els idiomes originals i les seves traduccions al català, així com les corresponents partitures. Tot això va acompanyat d'un quadernet d'activitats adreçades a Educació Infantil, Educació Primària i ESO i una petita guia didàctica per orientar la feina a l'aula.

<http://web.me.com/noninomom>

Filosofia i fotografia amb nins i nines en situacions d'exclusió

Mariano López Pinar

FILÒSOF, EDUCADOR AL CENTRO
DE ACOMPAÑAMIENTO Y ATENCIÓN
INTEGRAL CAYAM CÁRITAS-MURCIA
mlpinar@amigosdelalto.org

EL plantejament d'aquest article agafa el concepte de creativitat com a capacitat constructiva de significat, utilitzant el resultat com a eina que es bifurca en dos usos principals; la interpretació del món i el pensament crític. Al mateix temps agafam el terme d'"inclusió" amb un significat que arranca del seu contrari, el d'exclusió social, entès aquest com a una situació on un individu, família o grup ètnic té una baixa, fins i tot nul·la escolarització endemés d'escassa i poca formació professional. En aquest desafortunat col·lectiu hi ha també una manca continuada de treball, o mantenen una situació de precarietat a més de patir patologies cròniques i malalties repetitives. A tot això s'afegeix la manca de prestacions socials i una dificultat per accedir als serveis públics.

Els educadors que treballam amb participants que s'integren dins d'aquesta categoria, la d'exclusos, estam convençuts que existeix una relació estreta entre habilitat social i possibilitat d'inclusió. De la mateixa manera estam convençuts que adquirir habilitats socials té a veure amb l'anàlisi de la realitat, el pensament crític i la creativitat. **Tractar amb termes d'inclusió** implica directament crear els elements necessaris per trencar l'abisme que suposa estar a un costat o altre de la balança. També som conscients que els mecanismes per millorar la vida de les persones més desfavorides passa per la responsabili-

tat de la societat en conjunt, del compromís polític d'eradicar la pobresa i el canvi d'actitud en l'imaginari col·lectiu dels grans mercats econòmics.

A Múrcia es troba un projecte pertanyent a la ONG Càritas, on des de l'any 2009 s'ha introduït la Filosofia amb nins i nines com a part del projecte educatiu del centre. El CAYAM, Centre d'acompanyament i atenció integral, té entre altres participants nins i nines gitanos en situació d'exclusió extrema amb edats compreses entre els 5 i els 14 anys. Els participants estan escolaritzats però presenten un dèficit curricular important, tenen un alt índex d'absentisme i generen rebuig als mecanismes "tradicionals" d'ensenyament.

És important entendre el context no-formal on ens trobam. Ens movem en el camp de l'aprenentatge on l'adaptació curricular i la metodologia és radicalment diferent a l'ensenyament convencional pel que fa a la forma i el fons. En aquest sentit cal fer una obertura cap al col·lectiu amb el qual t'integres, cal deixar-se afectar per la seva mirada cap al món i reconèixer la presència de l'altre. Aquesta presència incorpora també una manera de relacionar-se diferent al de l'escola formal, aquí ens regim per les nostres inquietuds i per moviments que atenen a expressions lliures, que mai no s'adapten a interessos específics per completar una etapa o assolir objectius generals. El nostre aprenentatge és lliure perquè els participants parteixen d'una llibertat que en el context formal és rebutjada continuament. La manca d'atenció, la dificultat per a l'abstracció i comprensió i en general una manca d'habilitats socials, és el punt de partida del nostre projecte.

DIALOGANT AMB LA FOTOGRAFIA

Amb la situació que hem descrit anteriorment realitzam el taller de filosofia. En una primera sessió, l'aula es disposa de forma diàfana per projectar una fotografia en forma de trencaclosques, és a dir, es van mostrant diferents

trossos d'una mateixa fotografia on cada una d'aquestes imatges, aïllades del seu context, convida a *interpretar* qualsevol cosa d'ella. L'aula es converteix en una pluja d'idees sobre colors i formes, fins i tot sobre sabors i olors que van canviant d'aspecte al mateix temps que la fotografia va cobrint sentit i significat. En aquesta ocasió es tractava d'una fotografia de Sebastiao Salgado ("Miners del carbó". 1989. Dhanbad, Índia).

A l'inici és important establir els components necessaris per començar un diàleg. Aquí tenim l'abast ètic que suposa dialogar dins d'una comunitat d'investigació; s'estableixen les pautes a seguir per a un correcte funcionament, el torn de paraula i l'escolta, així com una sèrie de normes o regles establertes pel conjunt del grup. Aquest procés, el de posada en marxa, té un alt contingut d'habilitat social ja que, els participants, són els creadors del propi funcionament així com del respecte mutu dins del grup i la regulació de possibles conflictes.

Els nins i nines expressen el que veuen, en aquest cas fragments d'imatge que els costa situar en l'espai i en el temps. L'observació ha de ser precisa i concreta perquè la proposta de cadascun agafi importància dins del grup de recerca donant *bones raons* del que veuen i la seva *relació* amb el que expressen.

La comunitat d'investigació es posa en marxa i cada un d'ells raona sobre la imatge a la vegada que escolten de manera activa totes les aportacions que sorgeixen.

Un cop mostrada la imatge al complet elaboram una història de vida sobre les persones que apareixen a la foto, aquesta és una manera de raonar hipotèticament així com de narrar i descriure de forma creativa. La motivació per a aquest procés està servida ja que, reorganitzaran tota la informació que han elaborat durant el procés d'interpretació que va tenir lloc moments abans. Una vegada més intervé el diàleg.

CREANT LA NOSTRA PRÒPIA FOTOGRAFIA

Un factor important a tenir en compte per reforçar la creativitat és allò que té a veure amb el pensament abstracte. Al taller de fotografia canviem el pensament formal, basat en experiències reals, per assumir l'anàlisi d'una situació descomponent les seves parts, aïllant elements que trobam, reconstruint idees, generant hipòtesis i establint un escenari on aparegui el pla mental oportú per desenvolupar la imaginació i la creativitat.

Però, per donar aquest pas a l'abstracció tenim com a punt de partida la pròpia experiència dels subjectes participants. No feim servir una història desconeguda per a ells, sinó que partim de moments protagonitzats pels mateixos participants. És aquí, en aquest punt de partida, on es congela una instantània de la pròpia realitat que viuen. Així per exemple podem congelar la imatge que va associada a una sensació derivada d'una situació concreta del seu dia a dia, una sensació de dolor, d'alegria, d'irritació, de malestar, d'odi, d'amor, d'amistat.

Teixim un diàleg, amb les mateixes característiques de l'anterior, establint una imatge associada a un aspecte de la seva realitat, de la qual ells viuen dia a dia. Aquesta vegada cream una foto pròpia. Durant el mateix diàleg, les habilitats cognitives es posen en marxa, ens encaminam cap a un laboratori compartit, intersubjectiu, on poder cercar els mecanismes adients per poder congelar la instantània de les seves pròpies experiències. Estam en el "què congelar" i el "com congelar". A hores d'ara, encara no hem utilitzat una càmera de fotos real, tan sols estam fent els preparatius per plasmar en el paper allò que han viscut en un moment donat. Sense adonar-nos, estam en una investigació estètica, com plasmar en el paper un esdeveniment que forma part del temps i del subjecte que ho viu. És possible compartir aquest tipus de sensacions?, L'observador, recrearà les mateixes motivacions que

es pretenen reflectir en la imatge?, La fotografia, és un mitjà de comunicació adequat?

Tots coneixen allò que suposa "recercar" per aconseguir la ferralla que els donarà algun ingrés. És una experiència dura que molts d'aquests nins i nines estan acostumats a realitzar. Al mateix temps, durant el diàleg mostren el seu rebuig cap a aquesta forma de treball que els desposseeix del temps del nin. Aquest rebuig és compartit i es decideix prendre com l'experiència que anam a fotografiar. Aquí tenim el gran repte, sabem el que sentim quan treballam i ho volem reflectir en un paper, una imatge que es donarà a milers d'interpretacions diferents, tantes com observadors i aquest procés, el de ser conscients d'un fet viscut que serà desmuntat i interpretat per altres subjectes, torna a ser motiu de recerca. El grup es fa conscient d'un significat elaborat per ells mateixos que es pot veure recreat des de milers de perspectives diferents, tal com ells van fer amb la fotografia de "Mineros del carbón".

Ara sí, intervé la màquina de fotos. El grup ha pensat quines són les imatges que volen plasmar en el paper i les representen. Són conscients que volen una imatge concreta, que transmeti una sensació, comunicar una ex-

periència. Durant el diàleg, el grup elabora tot un procés al voltant del treball de "recercar", en un primer moment la desgana i el descontentament (foto 1), en un segon moment la imatge del treball (foto 2), després el rebuig (foto 3) i finalment expressen el que volen i el que senten com a nins (foto 4).

Amb aquestes imatges no es tanca el procés. Els participants han pogut exposar les fotografies a un altre grup que ha començat el taller. Junts han observat que el món es forma d'una constant heterogeneïtat i pluralitat de significat, que canvia segons la percepció. D'aquesta manera s'assumeix el mirat i es posa en marxa tot un procés de reflexió crítica al voltant d'això. La roda de la sínia segueix girant, i aprenen del que es parla de les seves pròpies imatges, obrint-se un altre capítol que s'alimenta de nou el diàleg.

El que som i com ho expressam s'enfronta a l'opinió i els raonaments de l'altre grup. Escolten el que es diu i el tornen a traduir sobre les seves pròpies opinions. És en aquest moment quan les variables són diverses; augmenta la motivació i la implicació per l'escolta, apareix el suport mutu, es fa present una integració de tots els participants. Comença l'aprenentat-

ge entre el grup, els que coneixen el relat expliquen a la resta com s'ha format el significat de la imatge que ells han construït.

EN CONCLUSIÓ

En aquest projecte ens vam posar com a objectius participar d'una comunitat d'investigació amb pretensions de creativitat i de comprensió. Hem animat els participants a pensar sobre el món des de la seva pròpia experiència, enfortint també la dimensió emotiva, afectiva i social del pensar. A més s'ha creat una relació entre el subjecte i el seu plantejament amb la realitat, sotmetent-la al procés del pensament crític, adoptant al seu torn una posició i actitud per al futur. Entroncats dos vessants importants en el desenvolupament dels nins i nines, el seu desenvolupament cognitiu així com el seu desenvolupament com a persones.

S'ha aconseguit al mateix temps crear un espai alliberador ja que el resultat d'aquesta nova experiència els ha permès posar en qüestió el món i problematitzar. Podem dir que la filosofia per a nins té un paper important dins l'aprenentatge de l'ensenyament no-formal i també dins l'àmbit de l'educació social. Fer filosofia amb nins i nines en situació d'exclusió i dins de diferents col·lectius, ja siguin immigrants, gitanos, o persones privades de llibertat, no és una cosa trivial. Construir significat a partir de les habilitats de pensament i prendre part de l'abast ètic que li ve de seu al diàleg, són elements indispensables per construir habilitats socials que ajudin a sortir dels contextos d'exclusió que apareixen actualment a les societats modernes anomenades democràtiques.

Networking creatiu

Karen Sátiro i Daniela Clape
FUNDADORES I COMITÈ ORGANITZADOR
DEL NETWORKING CREATIU

CONTEXTUALITZACIÓ

En una societat on té cada vegada més reptes la importància llegendària de fer networking, és a dir, contactes de qualitat creix encara més. En una societat de crisi econòmica, d'ocupació i social, necessitem més suport, més intercanvi i més creativitat.

La creativitat i el networking com a eines per ajudar les persones, com a eina d'innovació social. Aquest és el punt de vista de les fundadores de Networking Creatiu i el seu granet de sorra per crear un món millor.

Tot va partir de la frase: "Tots som creatius, tots podem treballar per un món millor i més creatiu". És una frase senzilla, però ens hem adonat que hi ha moltes persones que no coneixen el poder creatiu de cada un de nosaltres i que no saben com evolucionar en una xarxa social com un networking, en el qual sí que es poden aprofitar oportunitats enormes.

Volem ajudar tota aquesta gent i difondre la creativitat. Així es va crear el Networking Creatiu.

DE QUÈ ES TRACTA?

Es tracta de l'organització d'esdeveniments de networking. La periodicitat de l'esdeveniment és variable però intentem organitzar un esdeveniment cada mes o cada mes i mig.

Reunim professionals amb ment oberta, de tots els sectors, en un am-

bient amè i amb un programa que sempre segueix la línia següent:

L'esdeveniment està estructurat en tres parts:

1. Acollida creativa
2. La píndola de la creativitat
3. Networking creative

El que volem amb aquesta estructura és que els participants siguin actors de l'experiència.

Què és la píndola de la creativitat? En pocs minuts presentem o convidem a un expert que presenti un concepte creatiu que té la finalitat d'aportar coneixements i experiències relacionats amb la creativitat i el networking.

L'objectiu és aprendre de manera divertida i participativa com ser més creatiu o com la creativitat pot ajudar-nos en la vida laboral, social, diària i personal.

Nosaltres hem après que al llarg de les nostres vides la creativitat és

una eina imprescindible per viure en aquesta societat i, des de llavors, ens hem marcat com a meta difondre-la de la millor forma que sabem: fent aquests esdeveniments.

ON ES REALITZA?

A Barcelona, de moment. En bars, discoteques, centres internacionals de negoci, hotels, etc... El lloc depèn tant de la programació de l'esdeveniment com de les oportunitats i sinèrgies que apareixen. Tenim l'objectiu de difondre, així que ja estem pensant a desenvolupar aquests esdeveniments a tot Catalunya, Madrid i València a mig termini i, per què no, després a nivell internacional.

AMB QUI? (AGENTS I BENEFICIARIS)

Els agents són: els experts que presenten la píndola de la creativitat, patrocinadors (que ens proporcionen begudes, regals, etc ...), les

entitats que ens presten les seves instal·lacions, staff i la seva valuosa ajuda; les fundadores que donen el seu temps de manera gratuïta i l'*staff* en general. És a dir, totes les persones que ens donen un cop de mà per realitzar cada esdeveniment.

Els beneficiaris són tots els assistents. Tenen un perfil molt variat i que dóna una riquesa en els intercanvis i fomenta el networking, la creació de sinèrgies, la realització de nous contactes, els agents tenen també així una oportunitat de promocionar cap a un públic que els interessa, de manera que creen contactes i noves oportunitats. Barcelona també n'és una beneficiària perquè aquesta ciutat té una comunitat important de gent emprenedora o que cerca noves coses i en el Networking Creatiu troba una nova via d'expressar-se i fer networking.

PER QUÈ ES REALITZA?

- Per desenvolupar una comunitat de persones amb ment oberta, transmetre la importància de relacionar-nos com a persones i no només com a càrrec o empresa. Així es creen més oportunitats o almenys la satisfacció de conèixer noves persones. Necessitem valorar més a les persones que a les seves targetes de visita.
- Per oferir esdeveniments cada vegada diferents i innovadors on la comunitat del Networking Creatiu que està creixent pugui reunir-se i gaudir d'activitats creatives.
- Per fomentar la creativitat dins de cada un de nosaltres.
- Per donar suport als emprenedors, desenvolupar sinèrgies i impulsar contactes.

En breu intentem oferir una plataforma d'intercanvi professional i personal.

ANTECEDENTS (HISTÒRIA, MOTIVACIÓ, FONTS)

El Networking Creatiu es va crear a partir d'una trobada, una amistat i uns valors compartits. Karen Sàtiro i Daniela Clape es van conèixer en treballar juntes de manera voluntària en l'organització del I Congrés Internacional de Creativitat i Innovació Social.

L'associació sense ànim de lucre Networking Creatiu es va crear a partir de la necessitat de trobar una nova manera de fer Networking a Barcelona.

L'associació va tenir el seu origen en una comunitat de joves emprenedors anomenada EYP Barcelona.

Els fundadors van decidir enfocar més en el concepte de Networking Creatiu i organitzar esdeveniments on el principal objectiu és parlar, compartir, aprendre, difondre la creativitat i el networking.

Per resumir, és un concepte basat en les persones, les passions i la creativitat.

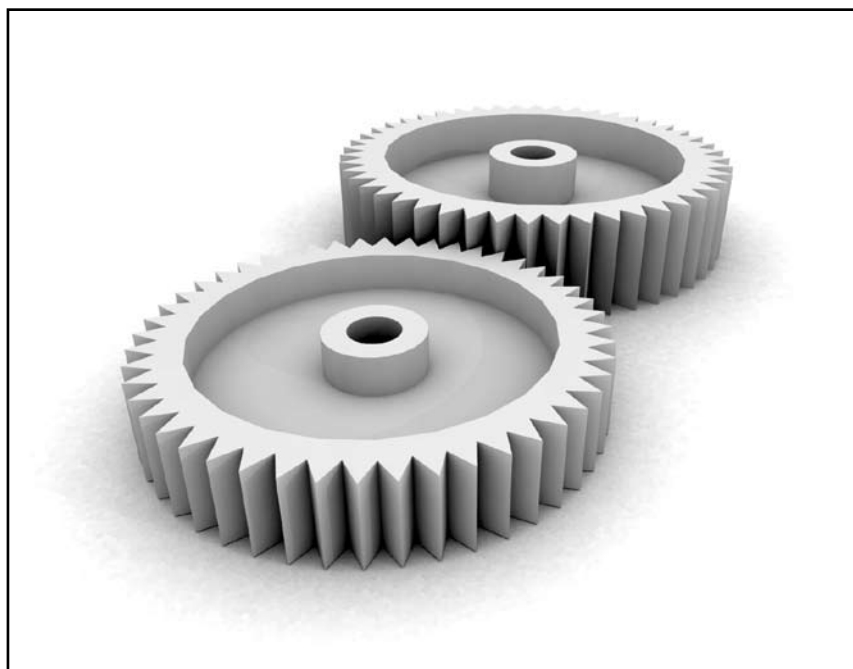
REFLEXIÓ

QUÈ HI HA DE CREATIU I INNOVADOR EN AQUESTA ACCIÓ?

Treure les persones de la seva zona de confort mitjançant jocs, activitats per trencar el gel, tallers de creativitat exprés, provocar intercanvis creant l'ambient adequat i propici, donar a la gent temes de reflexió general sobre la creativitat i la innovació social, per inscriure aquesta acció a llarg termini i així aportar el nostre granet de sorra per canviar aquest món.

ÉS INUSUAL EN EL SEU CONTEXT?

Sí, perquè la majoria dels esdeveniments de Networking a Barcelona només reuneixen a persones sense encarregar d'elles, sense presentar-les i sense programació o contingut real.

El format habitual d'un networking tipus a Barcelona és: una copa de benvinguda, una ponència i un temps per fer networking. Però el que hem vist és que hi ha una gran quantitat de gent que a l'hora del networking no saben dirigir-se als altres, no saben presentar-se o no s'atreveixen. Per això intentem un altre format.

PROVOCA DESENVOLUPAMENT DE LA CAPACITAT CREATIVA DELS INVOLUCRATS?

Sí, gràcies a la Píndola de la Creativitat. En cada esdeveniment promocionem una eina creativa i la presentem als assistents. Sempre està composta d'una part participativa i concreta per a provocar un comportament creatiu: presentar-se de manera creativa amb la seva passió, debats amb preguntes com: si haguessis d'aportar alguna cosa creativa per canviar aquest món, què seria i per què?, Activitats creatives com ballar, moure's, crear grups, inventar noves professions, etc.

ES TRACTA D'INNOVACIÓ SOCIAL? PER QUÈ?

És clar que sí, atès que l'objectiu en si és desenvolupar una nova comunitat de persones, donar suport a projectes, fomentar contactes perquè surtin oportunitats de negoci, relacions afins, amistats i sinèrgies.

AFEGEIX VALOR AL SEU CONTEXT?

Sí, posant els assistents en el centre de l'esdeveniment. Enfocant les persones. Creant espais d'intercanvi participatiu.

TRENCA PARADIGMES?, INTRODUEIX ALGUNA NOVA MANERA DE FER/VEURE/PENSAR/SENTIR? DE QUINA MANERA? EN QUÈ CONSISTEIX?

Sí, perquè l'objectiu principal és trencar amb el paradigma que la creativitat no **sigui** a l'abast de tothom. Tots som creatius. La creativitat no és només un do, es treballa. No és només una cosa dels artistes sinó que cada un de nosaltres som creatius.

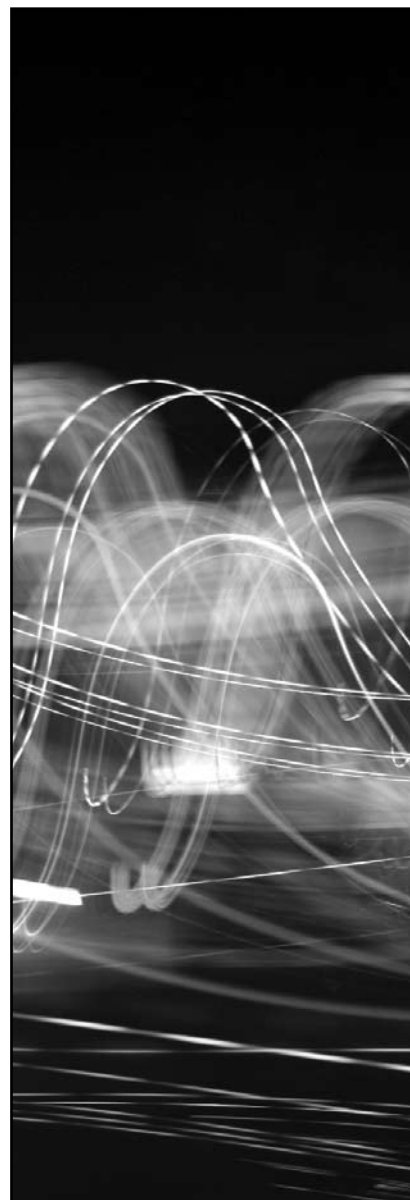
AQUESTA ACCIÓ AFAVOREIX EL DESENVOLUPAMENT I LA INCLUSIÓ SOCIAL? DE QUINA MANERA?

Posant persones en relació, persones que potser no s'haurien atrevit a fer networking, creant una comunitat que a mig termini es tornarà una interfície d'intercanvi i d'ajuda privilegiada entre els seus membres.

QUIN TIPUS DE PISTES POTS OFERIR ALS EDUCADORS?

Som testimonis privilegiats on hi ha una necessitat d'ensenyar a les persones a connectar, a comunicar o senzillament a presentar-se. Veiem que aquestes coses tan senzilles poden constituir una barrera enorme en el món laboral i personal al llarg de la vida.

Així es pot pensar a fomentar el networking a l'escola, a l'institut, a la universitat. Potser donant més espai als treballs entre classes, fent trobades entre esta-

bliments, barrejant edats i especialitzacions. S'ha d'implementar com més aviat millor aquesta habilitat de fer networking, presentar-la i fer saber que en la vida adulta, es torna una eina que pot significar una gran diferència.

Cartografiem-nos

Es Baluard Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma
ÀREA D'EDUCACIÓ

EL projecte "Cartografiem-nos" neix des de l'Àrea d'Educació d'Es Baluard Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma, amb la intenció d'iniciar una tasca a llarg termini de relació i participació amb els centres educatius. Una tasca profunda, transversal i interdisciplinària, que s'insereixi dins el currículum de primària tot treballant els llenguatges propis de l'art contemporani.

"Cartografiem-nos" sorgeix de la necessitat de treballar més enllà de les parets del museu i de treballar des de les diferents cultures que s'hi creuen els mestres, l'alumnat, l'equip educatiu del museu i les respectives institucions, situant-les en el context on viuen i escoltant la gent que els dona vida i els conforma, per tal de produir un aprenentatge significatiu.

El projecte reflexiona sobre el territori a partir de les eines que ens donen les pràctiques artístiques contemporànies. Adreçat originàriament a 3r cicle de primària, durant el curs 2009-10, a petició de les escoles participants, esdevé projecte de centre.

"Cartografiem-nos" pretén desenvolupar una visió crítica de l'entorn natural i/o urbà, i així, es treballa el barri on s'ubica el centre escolar sense deixar de banda les persones que hi viuen. Ens apropem al paisatge en un sentit ampli, no tan sols com a gènere pictòric, sinó com el medi que ens envolta i d'alguna manera forma part de nosaltres i ens conforma. Entenem el paisatge com a territori, mirada, cultura i patrimoni.

Els i les alumnes investiguen el barri posant esment en el canvi i la diferència, la gent més gran, però també els nouvinguts, el passat, el present i el futur.

Aquesta investigació es concreta en una obra feta en llenguatge plenament contemporani, un "mapa" on es reflecteixen les altres realitats del barri, el que els nins i nines consideren important, el que ha canviat, el que volen denunciar...

En definitiva ells i els seus educadors i educadores són els protagonistes i els que creen aquesta nova cartografia. Tot plegat es concreta en una exposició al museu amb les obres del centre participant, i una exposició prèvia al barri on pertany l'escola.

Diàlegs amb la creativitat

De congrés a congrés

Sacramento López Martínez
ASSESSORA DE FORMACIÓ CEP D'INCA

Els viatges són els viatgers.

*El que veiem no és el que veiem,
sinó el que som.*

Fernando Pessoa

AQUEST relat respon l'intent de narrar l'experiència que vaig iniciar amb l'*Associació cultural Crear mundos* el mes de setembre del curs anterior. Tot va començar amb una beca que l'associació em va oferir sobre creativitat, una beca que vaig acceptar perquè coneixia Angélica Sátiro i, fins aquell moment, totes les seves propostes havien estat interessants; també va influir l'oportunitat de tenir una formació sobre aquest tema, oportunitat que no es presentava cada dia. Quan vaig acceptar no vaig mesurar l'esforç que implicaria, ni les possibles conseqüències que es derivarien de la formació realitzada a la casa creativa durant dos intensos caps de setmana i la participació en el *I Congrés de la Creativitat i la Innovació* que es va celebrar a Barcelona el mes de desembre de 2009. En aquest congrés, vaig presentar una comunicació sobre els inicis d'aquesta experiència que ara intento narrar.

El meu interès en el tema de la creativitat naixia d'una constatació personal: la necessitat de cercar respostes creatives als reptes del present i també, per descomptat, dels reptes que ens oferirà el futur. Tenir una actitud creativa davant les novetats que se'ns presenten cada dia, sense treva, em semblava important i necessari. Pensava que, davant el desconcert gene-

ral que tots patim, necessitarem tenir desenvolupat un pensament creatiu, preparat per analitzar els nous reptes amb una mirada oberta, lliure d'estereotips. El fet que cregués que aquest tipus de pensament es podia *aprendre*, o millorar, és el que em va acabar d'animar a participar en les beques *Crear Mundos*.

També partia d'un convenciment que anava associat al meu treball com a assessora de formació: les persones que estan involucrades en la recerca d'innovacions, en el seu centre o en la seva aula, ho fan emprant solucions de caire alternatiu que sovint se situen en els marges d'allò establert. Aquesta actitud d'*indagació creativa* sovint no es percebuda i molt menys analitzada per les mateixes persones que la desenvolupen. Em demanava com valorar, com donar visibilitat a les docents que han anat molt més enllà i que intenten fer del seu dia a dia un *projecte creatiu*. Pretenia intentar esbrinar quines característiques tenen les persones que afavoreixen en el seu entorn la innovació, que assumeixen el risc que això implica i el fet d'estar habitualment en el punt de mira.

La beca implicava fer un projecte i dur-lo a la pràctica, Félix de Castro, membre de *Crear Mundos*, formador del *Projecte Noria* i del *Projecte de filosofia 3/18*, va ser el meu tutor en el procés d'ideació, em va encoratjar molt i a ell li he d'agrair que es dugués a terme. El projecte que vaig dissenyar estava pensat al voltant de la formació del professorat ja que aquest és l'àmbit en el qual faig feina. Vaig pensar en una activitat formativa de format obert i la vaig trobar en la

conversa pedagògica, una modalitat experimental del Pla quadriennal de Formació (2008-2012) de la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears.

RELACIÓ AMB EL PROJECTE DE FILOSOFIA 3/18

Què millor per treballar la creativitat que dialogar-hi? La paraula diàleg no va sorgir per casualitat, la meua relació amb el projecte de filosofia 3/18 havia estat constant en els últims cinc anys i creia fermament en les qualitats de la metodologia dialògica. A més, treballar amb l'art és un mitjà que ens permet tenir contacte directe amb sensacions, emocions, pensaments, valors i principis ètics que en altres contextos és més difícil que aflorin.

MANERES DE DIALOGAR AMB LA CREATIVITAT

Però com dialogar amb la creativitat? La meua intenció era que les trobades es realitzessin al voltant de l'*educació informal*, partia de la base que hi ha una relació entre el que aprenem sobre nosaltres mateixos, les nostres experiències fora de l'aula i l'acció educativa. Tot el que vivim, tot allò percebut: un llibre, una pel·lícula, un quadre, una audició musical, l'empremta del nostre gest en un paper o en un tros de fang (entre moltes altres possibilitats...), pens que, siguem conscients o no, té una incidència directa en la nostra feina. Eulàlia Bosch manifesta, en algunes de les seves publicacions, la importància d'aquesta relació, la importància de relacionar la formació

personal i la formació professional. És indiscutible per a Bosch que el docent ha de cultivar la seva *formació informal* per així poder compartir l'emoció viscuda i transmetre als seus alumnes la curiositat i l'admiració sobre el món.

Creure que els moments creatius de la nostra vida ens proporcionen una especial disposició d'ànim per viure la relació amb els altres i per conèixer-nos des d'una perspectiva diferent va ser un punt de partida necessari. També ho va ser creure que l'educació té molt a veure amb l'emoció d'un projecte compartit. Vaig decidir doncs buscar aquestes vivències, analitzar-les i esbrinar de quina manera poden ajudar-nos a millorar la nostra realitat o, almenys, a millorar la nostra capacitat d'entendre el món que ens envolta.

OBJECTIUS QUE GUIEN EL PROJECTE

Les trobades pretenien ajudar les participants a narrar la seva evolució com a persones creatives des de la docència i des de la pròpia vida, és a dir, seleccionar i analitzar els moments i les connexions que les havien fet créixer creativament. Els nostres objectius eren (i són, ja que el projecte va néixer amb vocació de futur):

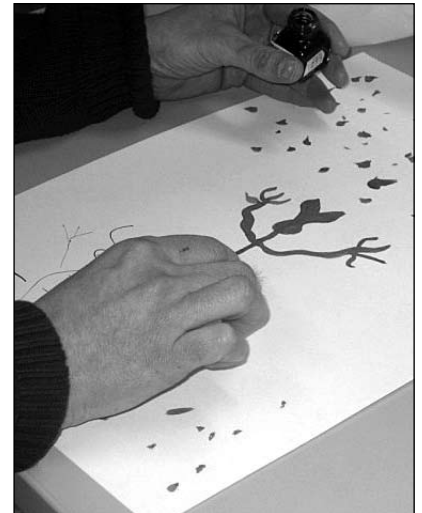
- Promoure encontres formatius relacionats amb la creativitat.
- Crear una xarxa de docents que treballen en educació i que estiguin interessats en processos creatius.
- Explorar tot allò que podem viure en l'anomenada educació informal per així poder ser més conscients del rastre que deixa en la nostra docència i, per descomptat, en la nostra vida.
- Promoure la reflexió sobre la creativitat a partir de la creació d'una comunitat de diàleg.
- Analitzar les activitats realitzades i cercar vincles interdisciplinars en les accions educatives que realitzam a les aules.

A part dels objectius, tenia clar que la primera trobada havia d'afavorir un espai de coneixement mutu, amb una acció interessant i generadora d'idees, havíem d'acabar la sessió amb la idea que valia la pena tornar-nos a trobar. També era necessari predissenyar al voltant de dues o tres trobades, almenys fins que el grup quallés i pogués desenvolupar iniciatives pròpies.

l el viatge va començar. Les accions del grup s'han plantejat en espais informals: sales d'exposicions, teatres, i en espais formals com les aules del CEP. Hem cercat que l'espai sigui amable, còmode i, alhora, suggerent, ja que era molt important aconseguir un ambient de confiança, de certa intimitat, que pugui afavorir la fluïdesa del pensament. En ocasions, hem tingut ajuda externa, expertes que han fet de provocadores del diàleg i que han dirigit les diferents accions. Mercedes Laguens va ser de gran ajuda en les primeres sessions, ens va ajudar a trobar el nostre *esser creatiu* que moltes de nosaltres teníem ben amagat. Hem intentat en tot moment tenir molta cura del *clima* del grup: amabilitat, respecte per les idees de l'altre, conversant a partir del que ens uneix i dulcificant el diàleg amb unes galetes o uns bombons. Tot ajuda!

PRIMERES PASSES

La primera trobada la vàrem dedicar a analitzar el projecte, volia que fos un projecte compartit. Sempre agrairé a les membres del grup que hi creguessin, tot i que moltes d'elles reiteraven que no eren creatives i que no es veien dialogant amb allò que en aquell moment inicial desconeixien tenir. Necessitàvem doncs començar a

treballar sobre: Què significa ser creatiu? I a partir de treballar sobre el concepte, pensar en moments creatius al llarg de les nostres vides i narrar-los, es tractava de lligar emoció amb reflexió, de fugir de la cronologia narrativa. I van sorgir les por: por de no ser..., a no saber..., a no poder... treballarem també sobre la idea de la por i sobre la paràlisi que pot desencadenar aquesta emoció que sovint amaguem.

També va ser necessari presentar-nos i per això vam decidir buscar un objecte o objectes que ens identifiquin. Es tractava, en paraules de Mercedes Laguens, de donar-li la volta al mirall, era una cosa com treballar el nostre autoretrat però anant més enllà del rostre, la idea era no confondre identitat amb autoretrat. Difícil per començar. Però la creativitat va sorgir! I cadascuna de nosaltres va trobar una analogia prou significativa com per anar treballant a partir de la reflexió sobre la seva identitat. L'objecte ens ajudava a parlar sobre nosaltres, era necessari començar des de l'interior i connectar el que sentíem per arribar a plantejar-nos qui som.

“He triat una esponja perquè m'identific amb ella. L'esponja absorbeix i pens que jo tinc aquesta característica, m'agraden moltes coses i de totes intent in-

terioritzar, fer meva, alguna cosa. Ara bé, sense estar en el seu element, l'esponja se re seca i torna dura, difícil de manipular. Però els seus efectes són reversibles: si la banyes torna xuclar, torna a ser a ser "amable", dúctil. Crec que necessit un element en el qual submergir-me per aconseguir tornar a ser esponja."

LA XARXA CREAR MUNDOS

Crear mundos té una xarxa social, he creat un grup en aquesta xarxa que té com a nom *Diàlegs amb la creativitat*, el nostre grup, i els altres membres de la xarxa que s'hi han volgut afegir, té un espai i varis fòrums oberts allà. Som conscient que vaig demanar a les companyes un esforç afegit, però participar en aquesta xarxa, deixar la nostra empremta, ha estat una experiència interessant. Els diàlegs seguien (i segueixen) virtualment a la xarxa. Les possibilitats són enormes: s'obren nous temes, s'aporten vídeos, enllaços,... És un altre punt de trobada que complementa les sessions presencials i que enriqueix la proposta inicial.

ACCIONS AL VOLTANT DEL DIÀLEG AMB LA CREATIVITAT

Són diverses les accions que hem realitzat en les nostres trobades: narrar moments creatius, buscar un objecte que ens identifiqi, traslladar el significat d'aquest objecte a un altre llenguatge, anar al teatre, realització de dues obres grupals amb la tècnica del *cadàver exquisit*... en tots els casos, nodrit pel diàleg, sempre massa curt per treballar tots els temes que hi havia per conversar i indagar.

EL FUTUR DEL GRUP

Encara ens falta molt de camí per recórrer. Moltes són les possibilitats que han quedat sobre la taula, activitats que pensam plantejar des d'un punt de vista lúdic, que és la única manera de relacionar la *educació informal* amb la *formal*. Ja he comentat que es tracta d'afavorir un ambient relaxat que faciliti el diàleg i la participació. Algunes d'aquestes accions poden estar al voltant de: cine fòrum, cafè filosòfic, recerca i anàlisi de vídeos que ens ajudin a reflexionar, visites a tallers d'artistes, sales d'exposició, lectures i un llarg etc., continuarem buscant la nostra identitat. Serà el grup qui decidirà el camí inicial, després dependrà dels mapes, les brúixoles, els senyals...

L'última sessió del curs anterior la vam fer amb Angélica Sátiro, al final de la sessió vàrem fer un brindis al futur, un brindis que ens compromet a seguir dialogant amb la creativitat, que és el mateix que comprometre'ns a seguir dialogant amb nosaltres mateixes.

NOUS REPTES

I, mentre ens acomiadàvem, ja camí de l'aeroport, Angélica i jo vàrem continuar parlant del futur, el segon congrés de creativitat i innovació ja estava entre els seus projectes, la conversa va derivar cap a un nou repte: ¿per què no fer-ho a Mallorca?

I el repte va tirar endavant, som una de les coordinadores de l'esdeveniment i potser encara em falta una mica de perspectiva. En aquest moment el II congrés ja s'ha realitzat, crec que hem aconseguit els objectius marcats i que s'ha creat un

brou de cultiu al voltant del concepte de *creativitat i innovació social*. Tota la feina, tota la implicació personal, totes les hores (que són moltes), que els equips dels CEP d'Inca i de Palma han invertit han tengut una molt bona resposta per part dels participants, les avaluacions lliurades són molt encoratjadores, també els ponents han quedat satisfets i il·lusionats, ens reconforta molt aquesta resposta. Cal pensar en nous reptes de cara al futur, cal invertir en noves opcions, en noves propostes, cal assumir riscos per aconseguir que el treball sobre la creativitat no quedi en una sola acció puntual. Cal perseverar.

Com molt bé diu el lema del congrés: *necessitam de la teva inspiració per crear junts*, crec, fermament, que cal que molta gent comparteixi aquesta idea. Esper continuar treballant per aconseguir-ho.

Paraules clau: creativitat, diàleg, identitat, formació del professorat, educació informal, filosofia 3 / 18.

BIBLIOGRAFIA DE CONSULTA

- BOSCH, E. (2009): *Un lloc anomenat escola*. Barcelona. Graó.
- BOSCH, E. (1998): *El plaer de mirar. El museu del visitant*. Barcelona. Actar.
- LAGUENS, M. (2004): *Desde otro lugar*. Palma de Mallorca. Calima Ediciones
- SATIRO, A. (2009): *El reto del ¿cómo?* Barcelona. Editorial Octaedro.
- SATIRO, A. (2009): *Pensar creaCtivamente*. Barcelona. Editorial Octaedro.
- TSCHIMMEL, K. (2009): *El proceso creativo desde la perspectiva de la creatividad como una capacidad sistémica*. Barcelona. Editorial Octaedro. Colección crear mundos.

Cloenda II CICI

Nota de Cantabou: aquest recull no pot imitar la magnífica posada en escena que varen fer Aina Ferrer, Antoni Fuster i Francesca Palou. Les persones que vàrem tenir el plaer de connectar emocionalment amb les seves paraules ho sabem de sobra. Ara bé, precisament per poder recordar una mica millor l'emoció viscuda els hem demanat permís per publicar les seves paraules. Aquí queden, cadascú les ubicarà en el racó de la seva memòria, allà on va trobar l'encaix amb la seva vida, amb la seva experiència vital. Després les podem fer nostres i rememorar-les en la intimitat o en companyia de les persones estimades, tornar donar vida a les paraules aquí escrites és ja una qüestió personal de cada un de nosaltres. Proveu a recitar en veu alta què voleu ser en ser grans!

La cloenda del CICI es preparà a partir de les respostes a la pregunta *Què vols fer quan siguis gran?* Els assistents van escriure les dues coses que tenien ganes de fer en el futur i a partir d'aquestes aportacions que recollí la dona de neteja es feu el muntatge del dia següent.

PREÀMBUL

La creativitat té a veure amb la mirada. Però no només percebem el que veiem, sinó allò que estam disposats a veure. El que veiem depèn del nostre interior, del que necessitam o desitjam.

La mirada és memòria i es futur a la vegada. És joc i és imaginació. Tot allò que podem fer possible, des de la feina, des de l'afecte i entenent la nostra condició de baula o d'element d'una xarxa, d'una teranyina que ens forma i ens transforma contínuament.

Per això hem cercat dos personatges. Un per recordar la mirada d'una dona en el passat i un altre per tenir present la mirada del futur.

Jenny Joseph és el present-futur, lúdic i canviant. Tant pot ser dona de neteja, com mestra, com il·lusionista, com... tot allò que vulgueu i féreu possible ahir quan vàreu escriure el que voleu ser quan sigueu grans.

L'altre personatge és el de la dona de Lot. És el passat, però no un passat amb valor negatiu. Li volem retre un homenatge perquè històricament ha estat maltractada. Representa una figura femenina que ni tan sols tingué nom propi, sempre fou "la dona de..." i que, a més a més, gosà contradir la llei, una innovació que li costà cara i per això fou castigada.

El passat també, escrit, pot ser d'una altra manera. Wislawa Szymborska, ho entengué així i en un dels seus poemes es dedica a pensar en tots els motius que pogué tenir la dona de Lot per girar-se cap enrere i que, de fet, la història ha passat per alt.

FRAGMENT DE LA DONA DE LOT

Wislawa Szymborska

Em vaig girar segurament per curiositat.

Però, a més a més de la curiositat, vaig poder tenir altres motius.

Em vaig girar perquè havia oblidat una gibrella de plata.

Per descuit, mentre em cordava la corretja de la sandàlia.

Per no haver de continuar mirant el clatell virtuós del meu marit, Lot.

Per la certesa sobtada que, si moria, ell ni tan sols s'hauria aturat.

Per la desobediència dels submisos.

En parar l'orella i sentir que ens perseguïen.

Sobtada pel silenci, amb l'esperança que Déu s'havia repensat.

Les nostres dues filles desapareixien ja darrera el cim del turó.

Vaig notar el pes de la vellesa. De l'allunyament.

Representació del taller de teatre negre de Pere Mascaró

De la vanitat d'una vida errant. De la somnolència.
 Em vaig girar en deixar un feix de llenya a terra.
 Em vaig girar per la por de no saber on posar el peu.
 Em vaig girar per una sensació de solitud.
 Per la vergonya de fugir d'amagat.
 Pel desig de cridar, de tornar.
 O potser tot just quan es va aixecar un vent
 que em va desfer els cabells i em va tirar la roba amunt.
 Em va semblar que ho veien tot des de les muralles de Sodoma
 i esclafien, una vegada i una altra, un riure sonor.
 Em vaig girar de ràbia.

CREACIONS IMPROVISADES AL CICI 2010

(a partir de les frases aportades per les / els congressistes)

DONA? AL·LOT!

Basat en *La dona de Lot* de **Wisława Szymborska**

Em vaig girar per viatjar, viatgera,
 per emprendre un viatge a l'espai, a la lluna,
 sense dat de tornada.
 Contemplar la terra des d'allà.
 Em vaig girar segurament per fer la volta al món
 Amb un vaixell, viatjar al pol nord,
 A Nova York, a la Xina, per Sudamèrica.
 O per pilotar una avioneta per la sabana africana.
 Em vaig girar perquè volia ajudar a canviar el món,
 molt, molt, molt.
 Per deixar petjades.
 Per arribar on desitjava.
 Per meravellar-me de les coses.

AVÍS CICI 2010

Basat en *Avís* de **Jenny Joseph**

Quan sigui gran viuré en una casa enmig del bosc.
 O a la muntanya, amb molts de cans i nins al meu voltant.
 Faré pastissos.
 Escriuré un llibre.
 Seré molt artista. Cantant lírica.
 Cantaré sobre un piano a Broadway.

Cantant d'un grup de rock. Tocaré la guitarra.
 Assajaré tot el temps.
 Faré una gran festa i riure molt,
 O teixir la teva teranyina,
 O aprendre a bussejar i nedar amb els peixos.
 Feliç, indiferent, satisfeta, lliure.
 Ara però, hem de viatjar al pol nord,
 A Nova York, a la Xina, per Sudamèrica
 O pilotar un avió per la sabana africana
 No hauríem de començar a practicar una mica?

"QUAN SIGUI GRAN" (CREACIÓ COL·LECTIVA CICI 2010)

Amb fons musical *Why Worry* de Mark Knopfler.

Versió per guitarra de Damià Timoner

QUAN SIGUI GRAN M'AGRADARIA

NO PERDRE LA IL·LUSIÓ D'APRENDRE COSES NOVES.
 AJUDAR A TENIR UN POBLE MÉS FELIÇ.
 M'AGRADARIA PINTAR, DIBUIXAR , VIATJAR I RIURE MOLT.
 SER FELIÇ I ARRIBAR AL FINAL DE TOT, SATISFETA.
 VOLDRIA SEGUIR ESSENT UNA MESTRA AMB MOLTES GANES DE
 FER FEINA I D'APRENDRE DELS MEUS ALUMNES.

QUAN SIGUI GRAN M'AGRADARIA

SER ... MESTRA.
 SEGUIR CREIXENT I APRESENT I AJUDAR A CRÉIXER, AL MENYS
 INTENTAR-HO.
 EMPRENDRE UN VIATGE SENSE TORNADA.
 CREAR I INVENTAR LA MANERA DE MILLORAR.
 VOLDRIA SER UNA AUGMENTADORA DE FELICITAT.

QUAN SIGUI GRAN M'AGRADARIA

PASSAR MÉS TEMPS AMB LA MEVA FAMÍLIA I ESCRIURE UN LLIBRE.
 ESTAR AMB ELS MEUS AMICS.
 SEGUIR ESSENT IL·LUSIONISTA.
 VOLDRIA TENIR MOLT DE TEMPS PER LLEGIR, TOCAR LA GUITARRA
 I VIATJAR A LLOCS COM NOYA YORK O QUALSEVOL ALTRE PAÍS
 D'AMÈRICA.

SEGUIR SENT JO MATEIXA PERÒ GRAN

QUAN SIGUI GRAN M'AGRADARIA

VIATJAR AL POL NORD I PILOTAR UN AVIÓ.

CONÈIXER MÓN I FER COSES PELS ALTRES.

FER TAI-CHI AMB EL MEU GRUP D'AMIGUES I FER PASTISSOS.

VOLDRIA TREBALLAR A L'ESCOLA DELS SOMIATRUITES ON NOMÉS HI ESTUDIEN ELS NENS QUE SOMIEN EN TRUITES.

DISFRUTAR UN POC MÉS I MILLOR DE LA VIDA SENSE HAVER DE TENIR TANTES OBLIGACIONS I PODER DONAR RESPOSTA A LES DEVOCIONS.

QUAN SIGUI GRAN M'AGRADARIA

SER LLIURE, SOMNIAR I COMPARTIR ELS MEUS SOMNIS.

ENSENYAR COSES ALS MEUS FILLS I ALS MEUS NÉTS.

FER LA VOLTA AL MÓN, VIATJAR PER TOT EL MÓN I CONÈIXER NOVES FORMES D'ENTENDRE LA VIDA.

CONTINUAR TEIXINT LA MEVA TERANYINA.

VOLDRIA TENIR PERSONES AMB LES QUI COMPARTIR TOT ALLÒ VISCUT.

QUAN SIGUI GRAN M'AGRADARIA

FER UNA GRAN FESTA I CONVIDAR A TOTS ELS MEUS AMICS, ELS QUE FA TEMPS QUE NO VEIG I TAMBÉ ALUMNES MEUS I FAMÍLIA I QUE TOTS EM FACIN UN REGAL CREATIU, UNA PINTURA, UN POEMA, UNA CANÇÓ O UNA CONVERSA.

VOLDRIA FER PERFUMS, VIURE A LA MUNTAYA AMB MOLTS DE CANS I NINS AL MEU VOLTANT, LLEGIR I NEDAR CADA DIA A LA MAR.

Francesca Palou "Paiaia"

Antoni Fuster i Aina Ferrer de l'escamot *Fartdart* de poesia

Ciutat de Mallorca, 13 de novembre 2010

Bibliografia recomanada per l'equip del II CICI

AQUESTA bibliografia va ser seleccionada en funció del tema de l'esdeveniment: LA CREATIVITAT COM A MOTOR DE DESENVOLUPAMENT I D'INCLUSIÓ SOCIAL, i també en funció d'un públic prioritàriament format per educadors amb interès a aprofundir. Està organitzada en 2 grans grups temàtics que es relacionen amb el tema de l'esdeveniment. Evidentment tot suggeriment bibliogràfic és incomplet i aquest no pretén ser exhaustiu sinó només suggerent. En les publicacions relacionades amb l'esdeveniment hi haurà suggeriments bibliogràfics més àmplis i recomanats per a diferents camps educatius.

CREATIVITAT I INNOVACIÓ SOCIAL

LIAÑO, I. G. (2010) *El idioma de la imaginación – ensayo sobre la memoria, la imaginación y el tiempo*. 3ª edició. Madrid. Tecnos

MAIDAGÁN, M. J. Y otros (2009) *Filosofía de la imaginación – el papel de la creatividad en un mundo global*. Madrid. Plaza y Valdés

MILLS, C. W. (1959/2000) *La imaginación sociológica*. México / Madrid. FCE

SATIRO, A. (2007) *Creatividad social – la creatividad como motor de desarrollo*. La Antigua, Guatemala. El Sitio Cultural

SATIRO, A. (2009) *El reto del ¿cómo? ¿Por qué hacer proyectos de creatividad e innovación sociocultural?* Barcelona, Octaedro

SATIRO, A. *Pensar creativamente*. Barcelona, Octaedro

SATIRO, A. (coord.) (2009) *Pasión por crear, placer de admirar, necesidad de transformar*. La Coruña, MACUF

SATIRO, A. (2010) *Personas creativas, ciudadanos creativos*. México DF., Progreso

TSCHIMMEL, K. (2009) *El proceso creativo desde la perspectiva de la creatividad como capacidad sistémica*. Barcelona, Octaedro

REFLEXIÓ SOCIOLÒGICA SOBRE LA CONTEMPORANEÏTAT: DESENVOLUPAMENT I INCLUSIÓ SOCIAL

BAUMAN, Z. (2010) *Tiempos Líquidos – vivir en una época de incertidumbre*. Barcelona. Tusquets

BAUMAN, Z. (2009) *Comunidad – en busca de seguridad en un mundo hostil*. 3ª edició. Madrid. Siglo XXI

BAUMAN, Z. (2009) *El arte de la vida – de la vida como obra de arte*. 3a edició. Barcelona. Paidós

BAUMAN, Z. (2009) *Confianza y temor en la ciudad – vivir con extranjeros*. Barcelona. Arcadia

BAUMAN, Z. (2009) *La posmodernidad y sus descontentos*. 1ª reimpressió. Madrid. Akal

BAUMAN, Z. (2009) *Ética posmoderna*. 3ª edició. Madrid. Siglo XXI

BAUMAN, Z. (2008) *Los retos de la educación en la modernidad líquida*. 1ª reimpressió. Barcelona. Gedisa

BAUMAN, Z. (2007) *Miedo líquido – la sociedad contemporánea y sus temores*. Barcelona. Paidós

BAUMAN, Z. (2006) *Vida líquida*. Barcelona. Paidós

BAUMAN, Z. (2005) *Vidas desperdiciadas – la modernidad y sus parias*. Barcelona. Paidós

SEN, A. (2009) *La idea de justicia*. Madrid. Taurus

TODOROV, T. (1995) *La vida en común – ensayo de antropología general*. Madrid. Taurus

WAGENSBERG, J. (2007) *Ideas sobre la complejidad del mundo*. 2ª edició. Barcelona. Tusquets

Dades d'interès del CEP

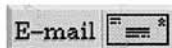
Centre de Professors d'Inca
C/. Mestre Torrandell, núm. 59 - 07300 INCA

971-507044

971-881052

General del CEP	cepinca@educacio.caib.es
Francesca Pascual Socias	fpascual@cepinca.cat
Sacrament López Martínez	slopez@dginnova.caib.es
Isabel M. Cerdà Moragues	isabel-c@cepinca.cat
Victòria Alzina Femenies	valzina@educacio.caib.es
Joan Martí Mas Mayol	masjoanm@cepinca.cat
Gregori Puigserver Canyelles	gpuigserver@dginnova.caib.es
Isabel M. Serra Serra	isabel-s@cepinca.cat
Francisca Solivellas Morro	xisca-solivellas@cepinca.cat
Martí Amengual Quetglas	marti@cepinca.cat

Pàgina web del CEP
<http://cepinca.caib.es>

AQUESTA REVISTA S'EDITA ÍNTEGRAMENT AMB PAPER RECICLAT.

L'edició del número que tens a les mans, de 750 exemplars,
respecte a si s'hagués fet amb paper nou, ha suposat l'estalvi de:
21.500 l. d'aigua / 249 kWh d'energia
102 kg d'emissions de CO2 / 144 kg de fusta (0'8 arbres)

Can Pinca

Centre
de Professorat
Inca

C/ Mestre Torrandell, 59 (INCA)
Tel. 971 507044
Fax 971 881052
<http://cepinca.caib.es>
E-mail: cepinca@educacio.caib.es